

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Zaniklá obec Skoky – paměť místa a proměna krajiny obce
vlivem politicko-ekonomických, ekologických a kulturních
změn**

Dana Šlaichová

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

katedra antropologie

Studijní program: Antropologie

Studijní obor: Sociální a kulturní antropologie

Diplomová práce

**Zaniklá obec Skoky – paměť místa a proměna krajiny
obce vlivem politicko-ekonomických, ekologických a
kulturních změn**

Dana Šlaichová

Vedoucí práce:

Mgr. Ladislav Toušek, PhD.,

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, květen 2020

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lacu Touškovi, PhD., za cenné rady, připomínky a čas, který mi ochotně věnoval a trpělivost při vedení mé diplomové práce.

Ráda bych poděkovala všem, kteří se jakýmkoli způsobem podíleli na vzniku této práce, především pak Mgr. Veronice Kupkové za cenné rady vztahující se k sudeto-německé otázce a především pak za ochotu pomoci při komunikaci v německém jazyce, manželům Schierlovým a spolku Pod střechou, kteří mi zpřístupnili své archiválie, panu PhDr. Miroslavu Dědičovi a jeho rodině za poskytnutí svých deníkových zápisků, a samozřejmě i všem ostatním informátorům, za jejich osobní výpovědi, kterých si velmi cením a bez kterých by tato práce nemohla vzniknout

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat rodičům, bratrovi za poskytnutí literatury a mému partnerovi za podporu a pomoc, především při péči o dcerky Štěpánku a Františku a také holky Vám, za to že jste a byly mi velkou motivací.

1	ÚVOD	8
2	TEORETICKÁ ČÁST	11
	2.1. Místo, prostor (region), krajina	11
	2.1.1 Místa	11
	2.1.2 Krajina	12
	2.2. Studium krajiny v antropologii - antropologie krajiny	14
	2.2.1 Krajina v dílech klasiků světové antropologie.....	15
	2.2.2 Antropologie krajiny v posledních desetiletích	16
	2.2.3 Atraktivita tématu „antropologie krajiny“ v současnosti	18
	2.2.4 Jaké místo má v antropologii (krajiny) místo?	19
	2.2.4.1 Co je to tedy místo?	20
	2.3. Paměť	25
	2.3.1 Kolektivní paměť.....	26
	2.3.2 Konstrukce a dekonstrukce paměti	27
	2.3.3 Místa paměti	29
	2.3.4 Paměť a mozek	32
	2.3.4.1 Paměť a zapomínání	33
	2.3.4.2 Selektivnost kolektivní paměti.....	35
	2.3.5 Historie a paměť	36
	2.3.5.1 Paměť jako předmět studia historie	38
	2.3.5.2 Interpretace minulosti.....	39

2.3.5.3 Paměť jako společensky podmíněný konstrukt	41
2.3.6 Paměť optikou současné vědy	41
2.4. Místo Skoky v lokální a historické perspektivě	42
3 VÝZKUMNÁ ČÁST	48
3.1. Cíl výzkumu	49
3.2. Metodika výzkumu	50
3.2.1 Získávání dat a manipulace s materiálem	50
3.2.2 Souhlasy pro nakládání s informacemi (etika)	51
3.3. Vlastní výzkum	51
3.3.1 Charakteristika souboru respondentů	52
3.4. Setkávání pamětníků a současníků	53
3.5. Deník kantora z Mářina dvora	56
3.6. Poutní tradice ve Skocích	59
3.6.1 <i>Poutní stezka a poutnictví ve Skocích dnes</i>	66
3.7. Je „Panenka skákavá“ jen mýtus?	72
3.8. Proces vzniku místa kolektivní paměti	78
3.9. Paměť místa česko – německého	82
(Zdroj: oba snímky fotoarchiv www.skoky.eu)	86
4 ZÁVĚR	95
6A RESUMÉ	98

6N RESUME	101
7 LITERATURA.....	104
8 PŘÍLOHY	112

1 ÚVOD

Jeden z hlavních organizátorů výstavy Zmizelé Sudety Petr Mikšíček říká, že pokud člověk jednou vidí původní podobu nějakého místa, není již nikdy schopen brát jeho dnešní, často degenerovanou podobu jako samozřejmost. Na území České republiky můžeme zaznamenat více než 750 částečně nebo zcela zaniklých obcí (Zaniklé obce, 2020). Drtivá většina z nich se nachází v českém pohraničí, na území bývalých Sudet. Důvody vedoucí k zániku byly nejrůznějšího druhu, ať již jimi byl samotný poválečný odsun německého obyvatelstva, těžební činnost, stavby přehrad nebo politická rozhodnutí, Výsledkem takovýchto změn byl změněný ráz, dosud obhospodařované kulturní krajiny. Krajina, tak jak ji známe, jak ji vnímáme v naší zeměpisné poloze je nejrozsáhlejším projektem lidstva. Člověk ji ke svému životu odedávna potřeboval především z důvodu potřeby prostředí, zakládajícího se obecně na lidských symbolech a hodnotách (Mikšíček, 2004: 37). Přesto všechno najdeme na území České republiky mnoho území, kde se přestalo žít. Majetek, který zde byl, se postupem času z nejrůznějších příčin vytratil, zůstaly zde však artefakty, které po společenských a majetkových změnách zůstaly bez majitele a bez údržby. Dříve využívané budovy se postupně rozpadají, stejně tak pole, louky, sady, ale i např. hřbitovy, zarůstají a postupně splývají s okolním prostředím.

Obec Skoky je jedním z těchto míst. K jejímu vysídlení došlo ve dvou vlnách, a to nejprve po roce 1945, kdy došlo k odsunu původního německého obyvatelstva. Část zdejších hospodářství

obsadili přistěhovalci z východního Slovenska, volyňští Češi nebo např. repatrianti z Francie. Ve Skocích zůstalo pouze méně než dvacet obydlených domů a něco málo přes čtyřicet obyvatel. Toto osídlení nebylo ale neměnné, docházelo k neustálé obměně obyvatelstva. Někteří z tehdejších obyvatel obec opustili poté, co odmítli vstoupit do JZD. Jejich majetky a později i majetek krachujícího JZD převzaly státní statky (Schierl, 2020). Obec se již nikdy nepovedlo znovu plně osídlit a opuštěné domy byly poté postupně strženy. V roce 1950 byla po internaci řeholníků opuštěna i zdejší fara (Zaniklé obce, 2019).

K druhému a již definitivnímu vysídlení došlo v 60. letech 20. století, a to v důsledku stavby Žlutické vodní nádrže. Jako mnohé další, by obec postupem času možná padla v zapomnění, ale nestalo se tak.

Toto místo není ale pouze zaniklou obcí se zajímavým umístěním v krajině. Je rovněž historicky významným poutním místem, poutajícím, po staletí, pozornost mnohých věřících, poutníků a obdivovatelů tohoto místa. Tato jedinečnost, i přes nepřízeň osudu, jí zůstala zachována, a to i v čase, kdy původní ráz obce je zcela změněn a o kdysi přítomném životě obce, referuje jen několik málo reziduálních pozůstatků původní výstavby. V důsledku postupného zániku většiny obytných objektů zůstaly zachovány pouze dvě dominanty obce, a to poutní kostel a hostinec, tvořený třemi spojenými budovami (Vaňáková, 2008).

Můžeme si položit otázku, proč právě toto místo, tato obec, má stále pro mnoho lidí takový význam. Vždyť vesnic, které byly smazány z map, jsou stovky. Znalosti míst se stále častěji odlišují od

vědomostí o místech (myšleno dějiny míst, události, topografie) a v posledním desetiletí se ukázalo, že sdílení informací o místech vytvořilo neustále se měnící, ale složité kulturní souvislosti v rámci daného prostoru. Takže bez znalostí těchto souvislostí a bez orientace ve složitosti příběhů o prostoru není možné chápat a interpretovat současné události v daném prostoru (Oláh, 2013).

Jan Assmann (2001) píše, že významy se ukládají ve více vrstvách a během důležitých událostí se tyto významy mohou opět objevit. Pokud místo získá ikonický charakter (Alexander 2008; Bartmański, Alexander 2012, dle Oláh, 2013), tj. jeho skryté významy jsou tak silné, že motivují lidi nejen kognitivně, ale i esteticky a senzualně, tak definuje prostor kolem sebe a do jisté míry determinuje jednání a myšlení lidí. Pokud funguje rituál spojený s místem paměti, tak význam události zůstává stejný a kolektivní paměť je nepřerušena. Nora (1996) dospěl k závěru, že existuje tolik pamětí, kolik skupin je definuje. Praxe vzpomínání může posílit pluralitu pamětí. Nositelské skupiny reagují na zaběhnutou praxi vzpomínání kritikou či odmítáním a vytváří vlastní verzi, kterou sdílí.

Obecně cílem této práce je, na základě etnografického výzkumu, zkoumání kolektivní paměti místa a prostoru, na příkladu zaniklé poutní obce Skoky. Základní výzkumnou otázkou je, jakou roli hraje proměna, zánik a pokus o znovuoživení místa v kolektivní paměti různých generací obyvatel. Vedle deskriptivní části zaměřené na historicko - demografický kontext zkoumaného prostoru, se práce zaměřuje na rekonstrukci místní zkušenosti, interpretovanou pamětníky tohoto místa.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Místo, prostor (region), krajina

2.1.1 Místa

Místo jako jeden ze základních pojmů humanistické geografie, dle amerického geografa čínského původu Yi-Fu Tuana (1977), je v současnosti velkým tématem soudobých humánních geografí. Tento přístup vychází především z fenomenologie. Pojem místo je chápán např. jako označení pro sídliště, dějiště sociálních vztahů, území sociálních interakcí v širších socioekonomických procesech. Každé místo je konstruováno jak materiálně, tak imaginativně různým složením lidí (Hynek, 2009: 81 – 82). Podle Hynka např. Soja (1996), vycházející z prací Lefebvra (1974, 1991, 1976), je přesvědčen o nezbytnosti prostorovosti v centru každého prvku sociální teorie, a je podle něho dynamický nejen čas, ale i prostorovost. Tímto podle Hynka (tamtéž) svoji společensko-prostorovou dialektiku změnil na trialektiku bytí, zahrnující prostorovost, časovost a společenskost. Svůj výzkum v Los Angeles podřídil analýze každodenních činností s důrazem na každodennost žitých prostorů v městských souvislostech.

Dalším příkladem může být M. Foucault (1967 dle Hynek, 2009: 83). Ten vyzdvihl roli prostoru, v němž rozlišuje místa na posvátná a světská, chráněná a otevřená, městská a venkovská. Takovéto rozlišení vychází z již středověkého dělení. Dále pak navazuje na Bachelarda (1958), který vnímá prostory jako světlé - jasné, tmavé - hrubé, metaforické – šumící voda, krystal a vnitřní a vnější (Hynek, 2009 :83). Nově pak přichází s pojmem *heterotopie*, k němuž ještě přikládá 6 principů k jejich rozlišení.

Jak již bylo řečeno, místo, prostor, popřípadě region, patří k

jedněm ze základních pojmů geografie. Z pohledu geografů obvykle nedochází k rozlišování mezi těmito pojmy (Chromý, 2003:164). Jak Chromý (tamtéž) dále uvádí, jednou ze základních myšlenek A. Preda (1984) je vytvoření pojmu „místo“ jako procesu reprodukce sociálních a kulturních forem a zdůraznění důležitosti časoprostorově specifických aktivit a dynamiky role místa. Podobně, dle Chromého vidí tuto problematiku i např. N. Thrift (1982, dle Chromý, 2003: 164), který vnímá region jako prostor, jenž vytváří řadu různých, vzájemně propojených interaktivních prvků, a to včetně skutečnosti, že zde žijí lidé a existuje tedy vzájemný vztah mezi regionem/místem a jeho obyvateli. Místo hraje tak důležitou roli ve vztahu k, ve stejném čase, prostoru a společnosti probíhajícím procesům. Humanistická interpretace dle Chromého tak zní, že místo je jedinou dynamickou sférou, ve které se odehrává život člověka a každodenní zkušenosti. Pokud pojem místo omezíme jen na neosobní každodenně se opakující život, pak se místo stává statickým (tamtéž).

Mezi geografy panují ale i názory směřující k odlišení pojmů, jakými je místo a právě region. Jako argument uvádějí, že místo je chápáno jako individuální kategorie. V každodenním životě se místy člověka mohou stát rozdílné regiony a lokality. Rozdíl tedy nespočívá ve velikosti, ale v každodenním vztahu k jednotlivci. Místo z tohoto úhlu pohledu zahrnuje pouze historii jednotlivce, nemá kolektivní rozměr (Chromý, 2003: 165 - 166).

2.1.2 Krajina

Krajina se v posledních několika letech stala velmi skloňovaným tématem. Není tomu tak jen v přírodních vědách, jak by se mohlo zdát, ale i u široké veřejnosti, což dokládá i oblíbenost populárně naučných prací. Důkazem toho je ale i nezanedbatelné množství

odborných studií. Neustávající zájem i odborné rozpětí svědčí o tom, jak nosné téma krajina představuje. Nabízí se tak otázka, zda je krajina jen módním výrazem, který propojuje nesourodou směsici odborných zájmů nebo tvoří jakési spojení mezi jinak odlišnými přístupy?

Krajina je z pohledu Evropské úmluvy o krajině z roku 2000 uchopena i např. takto: *„...je všude důležitou součástí kvality života lidí: v městských oblastech a na venkově, v narušených oblastech stejně jako v oblastech vysoce kvalitních, v oblastech pozoruhodných i běžných;“* je jí ale možno také chápat z pohledu „úmluvy“ ryze materialisticky. Pouze jako *„část území, tak jak je vnímána lidmi, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních, a nebo lidských faktorů“* (Evropská úmluva, 2000).

V regionální geografii dle Hynka (2009:83), došlo k posunu v osnovách studia regionů, které je nyní chápáno jako souhrn fyziogeografických a humánně-geografických informací, což samo o sobě není nic nového, ale nově je třeba optiky urbánní a rurální geografie. V návaznosti na Foucaulta je hlavní *moc*, jako kapacita jednat. Ta je soustředěna především ve městech, která i prostorově dominují. Neznamená to ovšem, že by studium venkova bylo pouze druhotné (Hynek, 2009: 83).

Podle Hynka (2009: 83) začíná být studium krajiny v české geografii záležitostí nejen fyzické, ale i humánní, někdy označované jako sociální. Reprezentace krajin má mnoho podob, ať již jde o vyprávění, kresby, rytiny, fotografie, filmy, aj. Krajiny jsou sociálními produkty. Jsou reakcí na to, jak lidé, především vládnoucí skupiny,

tvorí, reprezentují a interpretují krajiny, dle svého pohledu a ve vztazích s ostatními (tamtéž). Hynek dále hovoří o přítomnosti politické složky, vzhledem k tomu, že v krajině se, krom jiného, projevují sociální a kulturní konflikty a vztahy, nerovný poměr mocenských sil, založený na etnicitě, třídě, pohlaví nebo sexualitě.

„Krajiny mají jak materialistické, tak ideologické aspekty, přírodní, materiální formu reprezentovanou médii a samy jsou reprezentacemi žitých vztahů. Nesou symbolické či ideologické významy, jež zpětně odrážejí a pomáhají produkovat sociální praktiky, žité vztahy a sociální identity, jsou také místy soubojů s autoritami nad územím (Hynek, 2009: 84).“

2.2 Studium krajiny v antropologii - antropologie krajiny

Antropologové často na krajinu nahlíží odlišným způsobem a protože je do určité míry propojena s lidmi, reagují lidé na svět a přetvářejí jej, podle toho, jak mu rozumí. Krajina je propojena s osobní, skupinovou nebo dokonce národnostní identitou, estetikou, prožitkem a turismem (Krištuf, Zíková et al., 2015). Vzhledem k tomu, že vyvstává z pomezí historie a politiky, sociálních vztahů a kulturních porozumění. Proto představuje krajina pro antropologii velmi produktivní koncept. Ten navíc nutí k překonávání disciplinárních hranic například s geografii, ale i kulturními studiemi či sociální ekologií (Bender 2002, 488 dle Krištuf, Zíková et al., 2015). Jak ve svém textu dále uvádí Gibas a Pauknerová (2009) *„Krajina vzniká a ustavuje se z toho, jak lidé prožívají okolní svět a jak mu rozumí“* je tedy krajinou vyjednanou a vyjednávanou kulturně a sociálně tvarovanou. Stejně jako materiální je imaginární, symbolická, politická a v neposlední řadě tedy zažitá (tamtéž).

Propojení studia těchto rovin, navázaných na místa a prostory je předmětem studia krajiny v antropologii. Dle Rodmana (1992: 650 dle Zíková et al., 2015) je antropologie krajiny antropologií „žitého světa ve fyzické formě“, tedy to, jak lidé vyjednávají, zažívají a reprezentují materiální svět.

2.2.1 Krajina v dílech klasiků světové antropologie

Ve starších textech klasické antropologie bychom sousloví „*antropologie krajiny*“ asi hledali jen těžko. Podobně tomu je i v publikacích vydaných např. ještě v 70. letech 20. století. Na co ale v klasických textech narazíme, je popis přírodního prostředí, tedy místa, v němž antropology zkoumané populace žily. Vzpomeňme např. Clauda Lévi-Strausse (1966), který ve své asi nejznámější knize *Smutné tropy*, za pomoci studia obydlí v jihoamerických vesnicích rozpoznával systém příbuzenství. Nutno tedy poznamenat, že nejde v tomto případě o studium krajiny, nýbrž místa/prostoru. Krajině se velmi podrobně věnoval rovněž Edmund Leach. Ve své práci *Politické systémy horské Barmy – studie sociální struktury Kačínů*, došel, mimo jiné k tomuto závěru. Tedy, že sledované etnikum není specifická společnost typická svojí kulturou. Je ale výsledkem politických vztahů mezi lidmi a adaptace na přírodní prostředí. Příbuzenství je flexibilním systémem adaptace, právě na přírodní podmínky. Dále by mohl být zmíněn např. Malinowski a jeho *Argonauti západního Pacifiku*. Ten se rovněž velmi podrobně věnuje popisu krajiny, a to i ve vztahu k mýtu. Tím se přibližuje současným přístupům ke krajině v antropologii (Malinowski, 1932). Malinowski (1932, 298 dle Křišťuf, Zíková et al. 2015) píše, že „*je třeba věnovat se vlivu mýtu na tuto (popisovanou) rozlehlou krajinu, protože je to mýtus, který ji zabarvuje, dává jí*

význam a přeměňuje ji na cosi živého a známého“. Klasikové světové antropologie, jakými je např. Margaret Mead, patří k těm autorům, kteří se překvapivě o krajině svého výzkumu naopak téměř nezmiňují. Mám tím na mysli např. práce z výzkumu v Samoy a Polynésii (1928). Zmínku o krajině výzkumu nenajdeme ale ani např. v díle Africké politické systémy Meyera Fortese a Edwarda Evans Pritcharda (1940). Pro všechna klasická díla je jak říká Appadurai společná paralelní objektivizace kultury a prostoru krajiny.

„...jeden aspekt problému prostoru v antropologii... je problém kulturně definovaných umístění, na která odkazují etnografové. Tato ‚umístění‘, často úzce související se skupinami, které je obývají, utvářejí krajinu antropologie, v níž tím privilegovaným umístěním je často anonymní umístění etnografa. Etnografie tedy odráží okolnostmi podmíněné setkání dobrovolně dislokovaného antropologa a nedobrovolně lokalizovaného ‚druhého‘“ (Appadurai 1988: 16, dle Mácha, 2010).“

Skutečný zájem o „antropologii krajiny“ je v antropologických textech patrný až v posledních 20 – 30 letech.

2.2.2 Antropologie krajiny v posledních desetiletích

Jak zmiňuje Mácha (2010), přesně pojmenovaná antropologie krajiny nemá dlouhou tradici. Neznamená to ale, že by se antropologové prostorovým ukotvením kultury a lidského chování nezbyvali. Příkladem toho jsou např. práce Edwarda T. Halla (1959, 1966, 1968), kde zmiňuje, že v antropologii dochází k uvědomění si toho, že prostor není jen prázdnou neohrazenou nádobou, v níž dochází ke kulturním procesům, ale že kultura je trojrozměrná (Mácha 2010). Prvním, kdo na základě empirického zkoumání upozornil na to, že prostor, v němž se lidé pohybují není na kultuře

nezávislá a objektivní konstanta, byl dle Máchy právě Hall (tamtéž). Ten v textu Proxemix (1968) upozornil, na to, že prostor je kulturní konstrukt a člověk je kulturně prostorová bytost. Ač Mácha (2010) přirovnává Hallův přístup ke „*kulturnímu esencialismu*“, nepochybuje o významu těchto prací v proměně vnímání prostoru z nezajímavého, interního prostředí v dynamické popředí lidského chování. Souběžně s tímto myšlenkovým proudem byl v antropologii obnoven zájem o kulturu jako prostředek adaptace na prostředí. Autoři jako např. Julian H. Steward (1972 [1955]), Leslie A. White (1959), Marvin Harris (1979) či Roy Rappaport (1979) hovořili o potřebě studovat prostorové podmínky zrodu a vývoje lidské společnosti. Pojem krajina, podobně jako prostor nebo místo nejsou sice v jejich dílech nosnými pojmy, těmi jsou kultura a adaptace. Zároveň ale jedním z bodů vynucujících si adaptaci je prostředí. Podle Máchy (2010) ale nejde o návrat k enviromentálnímu determinismu 19. století.

Zájem o otázky prostoru je napříč společenskými vědami patrný z přelomu 80. a 90. let 20. století. V antropologii to znamenalo tematizaci prostorové problematiky. Vyjádřeno to bylo především skrze otázku na to, co je to místo a dále i záležitosti související s krajinou. Důvodem pro změnu odborného klimatu bylo především podle Rodmana (1992: 640 dle Krištůf, Zíková, 2015) to, že místo a jeho význam antropologické kruhy chápaly jako samozřejmé. Tradičně bylo místo v antropologii chápáno jako etnografické umístění, jako něco samozřejmého a bezproblémového, něco, kde se věci dějí.

Zájem o krajinu v antropologii je tedy patrný až v 80., resp. 90. letech 20. století, kdy dochází k uznání podoboru antropologie krajiny. V tomto smyslu jsou důležitými texty v rámci cesty antropologie ke krajině zejména práce Victora Turnera nebo Pierra Bourdieu, především Kabylský dům a Outline of Theory of Practice (Kryštuf, Zíková, et al., 2015). Lze tedy říci, že 80. léta přinesla v procesu ustavení krajiny v antropologii jednoznačný zájem o vztah času, prostoru, jednotlivce a sociální propojenosti.

2.2.3 Atraktivita tématu „antropologie krajiny“ v současnosti

Jak tedy rozumět sousloví „antropologie krajiny?“ Výše citovaný Přemysl Mácha ve svém textu tvrdí, že krajinné souvislosti lidského chování nepatří mezi nejpobulárnější antropologická témata a že podstatně větší pozornost je v českých, potažmo světových textech, věnována jiným tématům. Jako příklad uvádí folklor, příbuzenství, gender, náboženství, apod. (Mácha, 2010). Má pravdu, když říká, že krajinné souvislosti kulturních procesů se v těchto dílech objevují spíše mimoděk nebo z povinnosti a nejsou pro čtenáře tak zajímavá? Je tomu skutečně tak? Je skutečně, navzdory silícímu důrazu na krajinu, krajině v samotné antropologii věnována v současnosti stále ještě jen malá pozornost?

Připouští sice, že i v klasických antropologických dílech najdeme pasáže nebo dokonce celé kapitoly, věnující se popisu krajiny, tudíž nelze podle něho říci, že by se antropologové prostorovým aspektům kultury dříve nevěnovali. Hovořit ale o antropologii krajiny, by bylo prý rovněž velmi odvážné (Mácha, 2010). Jako vhodnější nabízí pojmenování „krajina antropologie“, jak

o něm píše např. Low-Lawrence-Zúñiga v *The Anthropology of Space and Place* (2003). Jako příklad shodně zmiňuje díla významných etnografů, jakými jsou Malinowski, Radcliffe-Brown, Evans-Pritchard, Leach, nebo na druhém břehu Mead, či Benedict, kde prostorové souvislosti lidského chování vnímá pouze jako okrajové. Za stěžejní považuje to, že prostor, krajina nebo místo nejsou nosnými analytickými kategoriemi, ale jen kulisami sociálního chování (Mácha, 2010)

2.2.4 Jaké místo má v antropologii (krajiny) místo?

Jinak než Mácha ovšem vidí antropologii krajiny, resp. míst, další autorka. Studium míst se v rámci sociální a kulturní antropologie stalo, dle Okénkové, velmi důležitým nejpozději od doby, kdy se hlavní metodou výzkumu této vědní disciplíny stala práce v terénu. Každý vědec, který kdy dělal terénní výzkum, začínal většinou právě u zkoumání místa, u mapování terénu a rozmístění přírodních i člověkem vytvořených objektů (Okénková, 2015). Absurdita zaměření se z pohledu humanitní vědy na cosi materiálního a neživého je až příznačná, ale zde je nutno si uvědomit, že místo nebo chceme-li krajina, není jen pouhou matérií. Naopak, docela klidně může mít zcela nehmotnou podobu a existovat v podobě jakéhosi konstruktu existujícího v představách člověka. Co ovšem platí v každém případě je to, že místo je člověkem osvojováno a tedy i ožívováno. Jen díky tomu je možné na základě organizace místa studovat sociální, politický, ekonomický nebo náboženský charakter skupiny. Prostorové rozložení zároveň vymezuje hranice domova, jenž musí být chráněn před vnějšími i vnitřními hrozbami, a tak vypovídá také o identitě dané komunity (Augé 1992: 60). A právě díky tomu je místo tím, co se dotýká všech

oblastí zájmu antropologie a etnologie. Vezmeme-li si jako příklad jedno z nejznámějších děl Arnolda Van Genepa (1997) o přechodových rituálech, kdy přechodové rituály neplní jen čistě symbolickou roli, ale často místa přechodu představují i konkrétní fyzickou překážku, oddělující různá území. Ta se pak stávají prostředkem oddělení nebo naopak k začlenění do dané společnosti. Díky tomuto procesu místa získávají magický charakter a stávají se ritualizovaným.

Novodobější a současná antropologie se rovněž zabývala a zabývá otázkou místa, a to především v souvislosti s přemísťováním, stěhováním nebo přesuny do jiného prostředí. Ať již máme na mysli vysídlování původních obyvatel, migrace v důsledku válečných konfliktů nebo stěhování se za vhodnějšími pracovními příležitostmi. Na jakých konceptech může být antropologické zkoumání míst založené? Odpověď na to bychom mohli hledat např. v příbuzných disciplínách, jakými jsou migrační a integrační studia, kulturní studia, apod.

2.2.4.1 Co je to tedy místo?

V předchozích odstavcích bylo vedle výrazu krajina také často užito právě pojmu „místo.“ Troufám si říci, že tento pojem je poměrně hojně zastoupen v našem každodenním slovníku a tedy odpověď na položenou otázku se může zdát až směšně jednoduchá. Jak bylo, ale již avizováno často může a také dochází k záměně pojmů. Někdy skutečně za synonymum k pojmu místo, považujeme např. prostor, prostředí, území nebo již zmíněnou krajinu. Není zde prostor a ani to není ambicí tohoto textu pokoušet se o přesný sémantický rozbor jednotlivých výrazů, přesto bych si

několik charakteristik zde dovolila zmínit.

Použijí-li definici z oblasti geografie, pak za místo je považován pouhý kousek prostoru (Brochot – Soudière 2010: 8 dle Okénková, 2010) nebo jinak vyjádřeno, konkrétním označením nějakého prostoru (Norberg-Schulz, 2010: 6). Jak známo, ale místo samo o sobě na jednotlivce také působí svojí atmosférou, jedinečností, což ho vzdaluje od jeho pouze hmotné povahy.

„Máme jím (místem) na mysli totalitu, kterou utvářejí konkrétní věci, jež mají hmotnou substanci, tvar, texturu, barvu. Tyto věci společně určují ‚charakter prostředí‘, jenž je podstatou místa“ (Norberg-Schulz 2010: 8).“

Výše citovaný norský historik a teoretik architektury, studující vztah mezi identitou místa a člověka, poukazuje především na charakter místa a celkovou atmosféru, která z něho vychází. Poukazuje především na to, že díky tomu lze čistě geografickou definici rozšířit na více, než jen materiální pojetí (Okénková, 2010). Není tedy pochyb o tom, že obě zmíněná pojetí, tedy materiální a pojetí, reflektující celkovou atmosféru místa, tedy nehmotné, vyjadřují podstatu místa. Co se ale týče antropologického přístupu, je třeba zajít ještě o něco hlouběji.

Není možné opominout význam, který místu dává sám člověk, jaké významy pro něho skrývá, jak si ho podmaňuje. K orientaci by nám mohla pomoci struktura použitá Pierrem Norou (2012: 14–15), který v této souvislosti volí členění na materiální, funkční a symbolickou roli místa. Další možné pojetí místa z antropologického pohledu, je možné vyčíst z prací Emmanuelle Savignak, kdy místa dělí dle doby, místa a účelu za jakým na nich setrváváme. Dle Savignak tedy můžeme místa dělit na ta, která obýváme (*habité*),

kterými jen procházíme (*traversé*), která navštěvujeme (*visité*), a konečně na ta, která mytizujeme (*mythique*) (Savignac 2011: 8 dle Okénková). Tyto kategorie ale nedisponují naprosto neprostupnými hranicemi. Když vezmeme příklad zkoumané zaniklé obce Skoky, pro někoho může znamenat zajímavé místo s výhledem do údolí žlutické přehrady, pro někoho domov, dalšímu se vybaví romantická vzpomínka na první pracovní příležitost, pro jiného nucené vyhnanství, anebo místo, kde se dějí zázraky, jak dokládají následující citace mých informátorů.

„No, když mi bylo tak 21 - 23, tak jsem hrál s kapelou . Jezdili jsme taky do Varů a při těch cestách jsem si tenhle kraj zamiloval, ty rozcuchané kopce.... Začal jsem to tu zkoumat a Skoky mi přišly hodně záhadné. Působilo to na mě až zakázaně. V roce 2006 jsem se tam rozhodl podívat. Bylo to někdy v sobotu v březnu. Přijel jsem do Bochova a odtud šel do Polomu. Cestou se ke mně přidal jezevčík, což se tu sává docela často, že se k člověku přidá pes a ten mě tam doprovodil. No, a když jsme tam došli, tak se přede mnou ukázal až biblický obraz. Po cestě byly poházené housky a chleby... No lesníci dokrmovali, ale ten první dojem, ten tu byl (úsměv) Tehdy jsem tam strávil pár hodin.“

(Muž 57 let)

„Poprvé jsem se s tímto místem setkala v roce 2014, byla jsem tu s kamarádkou na koncertě. Co si vybavuju jako nejsilnější dojem z té doby je mateřídouška, je tu taková loučka, kde roste a to je to, co si často při vzpomínce na Skoky vybavím jako první – mateřídouška.“

(Žena asi 35 let)

„Od toho roku, kdy jsem tu byla poprvé, sem jezdím pravidelně tak 2 – 3 do roka. Nejezdím až sem, ale chodívám z Polomu pěšky. Silněji jsem toto místo vnímala vloni v lednu, kdy jsem tu byla na dlouho naposledy a s tím místem jsem se vlastně jakoby loučila, s tím, že už se sem možná

nepodívám a teď kdy už tady na manětínsku nebydlím a je to pro mě vzácnější, když jsem se odtud vzdálila... „

(Žena 30 let)

„...prý tam docházelo k zázračným uzdravením, lidé tam dostávali milosti a i já jsem si to propojila s tím, o čem vím, že se stalo, i co se vlastně dělo mě. Já tam vlastně chodím s otázkou anebo naopak s poděkováním. Skoky a Panna Marie Skokovská je jen jedna...“

„V minulosti jsem si tak říkala, dokázala bych tu žít trvale? Nebo bych to tu raději navštěvovala?“

(Žena asi 30 let)

„To víte, že se vracím ve vzpomínkách..., pro mě to jsou velice zajímavý a romantický vzpomínky, když jsem tu učil a strávil kousek života.“

(Muž 95 let)

„K Maria Stock... No jak jsem říkal, tak z vyprávění jsem toto místo znal, ale sám jsem tam nikdy jako dítě nebyl, nebo spíš jsem si to nepamatoval. Věděl jsem, že tam rodiče chodili na poutě. Poprvé jsem tam šel v roce 2016. Bydleli jsme tehdy v penzionu Harmonie. Šli jsme ze Žlutic, šla se mnou ještě moje žena, já už měl tehdy jen zbytky zraku. Byl jsem ale odhodlaný to jít, měl jsem slepeckou hůlku, ale žena mě stejně vedla a popisovala mi, co vidí. Jsem věřící, katolík a to byla pro mě asi hlavní motivace. Tehdy jsme se zúčastnili i kázání. Byla to česko-německá pout', tak se zpívalo, střídavě česky a německy. Asi nejdůležitější pro mne bylo to samotné putování. Bylo to při příležitosti červencové česko-německé pouti. Jak jsem řekl, byl jsem na to místo zvědavý, rodiče o tom hodně mluvili. Podle toho, co jsem o tom slýchal, už tehdy to muselo být významné poutní místo. Ano, jsem křesťan, ale to, že by se tu měly dít nějaké zázraky, to jsem ani nevěděl, to pro mě nemělo nějaký význam. Co je ale pravda, že to místo ve mně něco vyvolalo, to ano.“

(Muž 80 let)

„V minulosti nás sem zavedly naše cyklistické trasy, když jsme jezdili po okolí na kole. Jsem jinak spíš náhodný návštěvník. Cítím k tomu místu

především respekt, okouzlení... Má to své genius loci.“

(Žena 52 let)

Každý si tedy dané místo může spojovat s něčím jiným. Když se opět vrátím k charakteristice pojmu místo, jiné pojetí, spíše dichotomní rozdělení, nabízí česká antropoložka Karolína Pauknerová. Vychází z fatu, že pro antropologii nepředstavuje hlavní téma sama krajina, ale především vztah vznikající mezi krajinou a člověkem. Nejen pro antropology je do značné míry středem krajiny člověk. Člověk krajinu mění, užívá její prostor a dává jí nové významy. Prostor, naopak na člověka zpětně působí a ovlivňuje jej. Z tohoto vzájemného působení pak vzniká krajina (Pauknerová, 2012). Pokud zde zmiňuji určitou dichotomii, pak Pauknerová nabízí vysvětlení, a to takové, že krajina se skládá ze dvou pólů, kde na jedné straně stojí krajina jako zcela materiální a naproti tomu krajina jako myšlenková konstrukce, která nutně nemusí mít materiální základ (Pauknerová, 2012).

Pauknerová se ve spolupráci s Petrem Gibasem spolupodílela na tvorbě programu, který představuje, jak se s krajinou nakládáno z úhlu pohledu antropologa. Krajinu charakterizují čtyřmi způsoby, a to: 1) vnímání krajiny je vždy subjektivní *„Každý ví, že může na různé lidi působit různě; někdo si danou ulici či náměstí zamiluje, jiný ji nesnáší;“* 2) krajina je definována jejím ustavením v pluralitě míst a časů, což znamená, že určité místo vždy odkazuje v nějaký určitý čas na další místa a další časy; 3) krajina disponuje dynamikou – tím jsou myšlena její vnitřní pnutí, která člověk do jisté míry vnímá a pociťuje; 4) krajina je výsledkem politického vyjednávání: *„jakou cenu má místo, komu je dovoleno ho navštěvovat, kdo smí rozhodovat o jeho vzhledu a využití...“* (Gibas, Pauknerová, 2012: 53). Ani v tomto případě nejde o kategorie, které

by se vzájemně neprolínaly a vzhledem k tomu, že uvedená vymezení se dají použít pouze na základě konkrétního místa a jsou velmi relativní, je relevantní pro nalezení odpovědi a otázku: „co je to místo“ užít definici, dle níž je:

„...místo nebo místo v prostoru, jehož smysl je představován a utvářen společenskými vztahy moci a vyznačené identifikacemi nebo emocionálními investicemi. Jako takové lze místo chápat jako ohraničený projev produkce smyslu v prostoru. Organizace lidských činností a interakcí v prostoru (Barker 2006: 144 –145).“

Takovéto vymezení poskytuje prostor pro uchopení problematiky „krajiny“ a zároveň umožňuje vlastní definování daného prostoru, na základě dat získaných během terénního výzkumu. Vedle materiální stránky je zdůrazněna i funkce a symbolika.

„Je třeba ale i připustit, že prostor, v němž se místo nachází, může být jen předmětem naší mysli nebo kolektivní představivosti jisté společenské skupiny (Okénková, 2015).“

2.3 Paměť

Pro výraz „paměť“ platí, že jde o poměrně nejednoznačně uchopitelný a zároveň velmi široký pojem. Často jej užíváme v mnoha nejrůznějších souvislostech. Historické, sociální nebo kulturní souvislosti paměti jsou nezpochybnitelné a současně vzájemně ovlivnitelné, neboť jde vždy o různé úrovně. Paměť a historie? Nejedná se v žádném případě o synonyma, jak uvádí Pierre Nora (2010), uvědomujeme si, že tato dvě pojetí minulého stojí vždy proti sobě. Paměť je život, který je předáván skupinami živých, a především proto se neustále vyvíjí. Je otevřena dialektice vzpomínky a zapomnění, nevědomá ohledně svých postupných deformací, vydána každému užití a zneužití, schopna dlouhých

období skrytosti a náhlých znovuoživení. Historie je vždy problematickou a neúplnou rekonstrukcí toho, co už není. Paměť je fenoménem vždy aktuálním, poutem prožívaným ve věčné přítomnosti; historie je zobrazením minulosti (tamtéž). Můj primární zájem o paměť je v této souvislosti především z pohledu sociálně-kulturního. Zároveň zde je pozornost věnována paměti místa a kolektivní paměti.

Studium paměti je přítomno v mnoha společenskovedních oborech, je předmětem nejrůznějších studijních zájmů a objevuje se nezměrné množství témat. Výrazněji zájem o studium tohoto pojmu narostl v druhé polovině 70. let 20. století (Šubrt, 2011). Stěžejním dílem z této oblasti zájmu je zřejmě i text „Kolektivní paměť“ Maurice Halbwachse v českém překladu z roku 2009.

2.3.1 Kolektivní paměť

Kolektivní život je zdrojem jak vzpomínek samých, tak i pojmů, v nichž se tyto vzpomínky ztělesňují (Šubrt, 2011). Halbwachs (2009: 50 – 92), ač nepopírá existenci individuální a kolektivní paměti, za sociální fenomén považuje právě paměť individuální. Pouze vjemy jsou jedinečné, zatímco vzpomínky se odvíjejí od myšlení skupiny, a to i v případě těch osobních. Vzpomínky tak vycházejí z komunikace ve skupině a vzájemných interakcí, ke kterým v dané skupině dochází. To, že role svědků je, jak uvádí, pomocná a doplňková a slouží k upřesnění a doplnění vzpomínek (tamtéž), demonstruje na příkladu cesty do první třídy. Tu nepochybně zažil každý, ale ve své paměti si jí nevybavuje. Paměť tak dává jedinci možnost podílet se na obsahu kolektivní paměti.

Otázce kolektivní paměti se v minulosti věnovali vedle

zmíněného Pierra Nory (1984 - 1992) další francouzští vědci, jako např. Jacques Le Goff (2007), Gérard Namer (1987), Paul Ricoeur (2000) nebo Danicle Hervieu-Léger(1993), v Německu manželé Jan (2001, 2007) a Aleida (2006, 2009) Assmann (Šubrt, 2011). Nora (1984) je v této souvislosti toho názoru, že s postupující modernizací společnosti se původní kolektivní paměť rozpadá a to především z důvodu rozvoje historické vědy. Nedochozí k jejímu společnému prožívání, své místo nachází na ryze subjektivní, individuální úrovni.

Je dnes také vcelku běžné, že se setkáváme s pojmy jako biologická, genetická nebo technická paměť (Šubrt, 2011). V případě sociální paměti rozlišuje Jan Assmann tyto oblasti: 1) **mimetická**, která se vztahuje k oblasti sociálního jednání a souvisí s tím, že jednání se učíme pomocí nápodoby, 2) **paměť věcí**, kterými se lidé obklopují a které odkazují na různé vrstvy minulosti, 3) **komunikativní paměť**, předávanou prostřednictvím řeči v mezilidské komunikaci a konečně 4) **kulturní paměť**, založenou na tom, že lidé vytvářejí externí zásobníky paměti, v nichž jsou uloženy informace a sdělení v zakódované podobě (Assmann, 2001: 23 – 24).

2.3.2 Konstrukce a dekonstrukce paměti

Troufnu si říci, že bez výjimky každý, kdo se zabývá sběrem dat a hledá tak odpověď na otázku kolektivní paměti, se patrně setkal s následující skutečností. Tedy tím, že pokud se něco v minulosti odehrálo, nelze to považovat za něco neměnného. Podle Halbwachse (2009: 279) je kolektivní paměť schopna stále se rekonstruovat. To, jak je minulost ve společnosti uchovávána, odpovídá tomu, kdy a jak byla zaznamenána. Je nepochybné, že to

jak je paměť ve společnosti uchovávána, záleží do značné míry na tom, jak byla v daném čase zachycena. Je zároveň také potřeba zaznamenanou minulost konstruovat s ohledem na přítomnost (Marcel 1999: 59). Pokud ale pracujeme se vzpomínkami jednotlivců, je třeba počítat s tím, že nejde o celou prožitou událost. Jde jen o určité útržky, které informátorovi nějakým způsobem utkvěly, má k nim určité emoční pouto a tedy nejsou zcela přesnou reprodukcí. Baron (2006; 48 dle Šubrt, 2011) takto sdílené vzpomínky považuje za rekonstrukci minulosti na základě zachycených fragmentů.

Naopak americký filozof a sociolog, představitel symbolického interakcionismu, Georg Herbert Mead (1959: 1 - 31), spojuje realitu pouze s přítomností. Podle něho se představy lidí, dějí jen v přítomnosti. Míjí tím představy, jak o minulosti, tak i o budoucnosti. Rovněž uvádí, že stejně tak jako děje minulé, tak i budoucí mohou být tématem úvah. Přítomnost Mead (tamtéž) vnímá, jako jakýsi *locus* reality, jak napovídá název jeho studie a tedy *locus* minulosti a budoucnosti je jen v mysli.

Meadův (1936: 416) zájem je v této souvislosti upřen především na rekonstruktivní funkci myšlení. Zastává názor, že lidé upravují své mínění podle okolností, vzniklých nově v přítomnosti. Váží je ale zároveň na minulost a budoucnost. Jedinec pak mění své chování, poté, kdy je vystaven nové zkušenosti a rovněž na základě pohledu zpět do minulosti. To co se již stalo, nejde podle Meada (tamtéž) odvolat, ale to, jaký je význam těchto věcí, jak si je vybavujeme je proměnlivé. Podle toho tedy nemůžeme například s určitostí říci, jak bude za dalších sto let vnímána například osobnost Václava Havla nebo jak bude nahlíženo na papeže Jana Pavla II.

My se podle Meadovy optiky můžeme jen domnívat, ale to jaký bude jejich obraz v příštím století, záleží na mnoha dalších okolnostech.

To, že svoji minulost rekonstruujeme prostřednictvím svých vzpomínek a svých aktuálních postojů říká i např. P. L. Berger (1991: 56). Vzhledem k tomu, že tedy naše vzpomínky nově konstruují naše současné postoje a současné dění, dá se tedy jinými slovy říci, že máme snahu o to, aby minulost byla ve shodě s přítomností. Dochází-li tedy k určité proměnlivosti v historické paměti, je nutná značná obezřetnost při jejím výkladu. Na studované problémy je třeba nahlížet optikou aktérů konkrétního historického období a ne až pozdější perspektivou, kdy je k dispozici více informací, nové souvislosti a zároveň také dopady. Charakteristickým rysem paměti je to, že nepříjemné zkušenosti máme tendenci vytěšňovat a naopak příjemné upřednostňovat (Šubrt, 2011).

„K typickým jevům patří eliminace určitých témat, ale např. i přepisování individuálních biografí, vytváření nových mýtů nebo také ožívování starých ran a resentmentů (tamtéž).“

2.3.3 Místa paměti

„Kdybychom ještě obývali svou paměť, nepotřebovali bychom jí zasvětit určitá místa. Taková místa by neexistovala, protože by neexistovala paměť střežená historií (Nora, 2010).“

Existenci takovýchto míst, o nichž Nora hovoří v úvodním citátu, mohu doložit vlastní vzpomínkou:

„Každý den, cestou do práce míjím malý, poměrně nově opravený železný mostek. Běžný mostek nad propustí, kterých je na našich silnicích tisíce. Pokaždé, když ho míjím, ucítím zvláštní zápach, který se objeví po aktivaci

airbagu, hlavou mi proběhne pár obrázků – ostré paprsky slunce zářící do očí, rozsypaný nákup v autě, železná rezavějící trubka zapíchnutá v mém sedadle řidiče, procházející těsně kolem trupu, červené auto přijíždějící z protisměru....“

Řidič v autě jedoucím pár desítek metrů za mnou vidí ten stejný mostek, ale jemu už těch pár obrázků, stejně jako mě před pár vteřinami, hlavou neproběhne, jak by také mohlo, on mé auto tehdy před lety neřídil.

Podobné pocity jaké mám na tomto místě já, by zřejmě pociťovali původní obyvatelé vesničky Skoky, procházejíce okolo zbytků domů, které tu dříve stávaly. Možná by slyšeli hlasy dětí hrajících si na návsi, zaslechli kostelní zvon zvoucí věřící k nedělní bohoslužbě, anebo by viděli smutné tváře lidí se sbalenými několika málo osobními věcmi, mířícími na žlutické nádraží. Co si asi tak pomyslí současní návštěvníci?

Vytrácí se naše historická paměť? S přibývajícimi léty se příběh stává mýtem, legendou anebo se zcela rozplyne... Francouzský sociolog Pierre Nora přišel v 80. letech s něčím, co každý dobře zná, ale ne vždy dokáže dobře pojmenovat a co i já, ač přeneseně, vnímám cestou do práce. Tím „něčím“ jsou *místa paměti*.

Na ona místa paměti byl zaměřen právě i badatelský projekt Pierra Nory. Podle Nory (2010: 61 - 62) se jedná o taková místa, pamětihodnosti nebo artefakty, které vznikly v souladu s pamětí, tedy především proto, aby sloužily jejímu znovu vybavení. Ta zcela vybočují ze všech, nám dobře známých dějinných typů. To, co je činí odlišnými je jednoduché, ale né nevýznamné. Všechny historické a

vědecké přístupy k paměti, ať již se obracejí k paměti národa nebo k paměti různých typů sociální mentality, měly co činit s realitami. Věcmi samými, jejichž realitu se snažily co možná nejpříměji uchopit. Místa paměti jsou svými vlastními referenty. Jsou symboly, které odkazují pouze k sobě. Nikoli že by neměla obsah, fyzickou přítomnost a neměla historii – právě naopak. Ovšem to, čím jsou místy paměti, je to, čím právě unikají dějinám. Místa paměti nemusejí být právě tím, na co lidé vzpomínají, ale pokud na tato místa přijdeme, je to právě to místo, kde se naše paměť začne probouzet. Začne si vytvářet skládku vedoucí k příběhu. I pro Noru bylo podstatné především to, jakým způsobem byla minulost připomínána. Tedy pomocí kolektivně sdílených reprezentací minulosti (Nora, 2010: 61 - 62).

V souvislosti s výše uvedeným český historik Miroslav Hroch (2009: 32-33) upozorňuje na určitý způsob manipulace, soustředíme-li se na určitá místa paměti. Zdůvodňuje to především tím, že samotná volba konkrétního místa paměti, již svědčí o osobně (jednostranně) odůvodněném výběru událostí. Tento výběr je pak podle Hrocha prezentován, jako objektivní danost. Význam samotných událostí není tím, co by podle něho určovalo samotný výběr. Je to naopak jejich hodnocení z pohledu současných zaměření a zájmů.

„Budu-li chtít oslavit pobělohorský katolicismus, zvolím jako předmět výzkumu paměti např. poutní místa či Jana Sarkandera, budu-li naopak stranit „reformační“ koncepci českých dějin, budu volit jako místo paměti tajné českobratrské obce či Jana Husa. Obdivovatel 1. republiky bude volit jako místo paměti např. Lány, její kritik zvolí duchcovský viadukt či Josefa Pekaře. Ani jeden z těchto přístupů ovšem nebude primárně výpovědí o stavu historického vědomí či jeho vývoji, i když o jeho dílčí poznávací

hodnotě nemusíme pochybovat (Hroch, 2009: 32 - 33)“ .

2.3.4 Paměť a mozek

Otázkou paměti a mozku a jejich vzájemného vztahu se rovněž zabývalo několik autorů. Například dle Bergsona (2003: 132), není úkolem mozku hromadit vzpomínky, ale pouze určit, které mají nějaký význam a jsou tedy důležité. *„Vzpomínka na zakázané ovoce je tím nejstarším v paměti každého z nás stejně jako v paměti lidstva.“* Jeho představa je tedy taková, že lidé si předávají jen díl vzpomínek, které sice nezmizí, ale jsou nahrazeny jinými (Bergson, 2007: 9). Je tedy možné, spolu s Bergsonem (2007; 9) říci, že *„mozek je orgánem volby“*, jinými slovy není zdrojem našich představ, ale nástrojem onoho výběru. Slouží k připomínání významných vzpomínek a zároveň k dočasnému potlačení těch méně významných. Současně paměť je tou hybnou silou, která v nás uchovává živou minulost a vnímá ji. *„Má paměť je tou, která tlačí něco z této minulosti, do této přítomnosti.“* Bergson chápe paměť jako předpoklad vědomí, trvání i času. *„Díky ní jsme sami sebou a rozumíme věcem kolem sebe“*.

Vývoj pojmu „paměť“ a jeho současná obliba, může mít mnoho příčin. Jak bylo již dříve zmíněno, jednou z hlavních příčin může být obava z toho, že se nám podaří zapomenout na traumata nedávné minulosti. Ti jichž se historické události bezprostředně dotýkají, se mohou obávat, že snaha o objektivitu v interpretaci historických událostí jim upírá právě zážitky a jejich pravdu. Má se tak dít díky tomu, že osobitost jejich vzpomínek se tak stává *„jen amuletem na objektivitě událostí“* (Havelka, 2004: 90). Přítomnost těchto obav může dokládat existence všech možných míst, památníků nebo samotného Ústavu paměti národa, nesčetné množství publikací ale i

souvisejících výstav, které prostřednictvím orální a vizuální historie mají snahu porozumět podstatě minulých událostí. V tuto chvíli se opět vracím k souvislosti paměti s individuální a kolektivní svébytností, kdy právě paměť se v této spojitosti stává oním klíčem k jednotlivým identitám. Místa paměti mohou tak být společností nahlížena jako místa, kde dochází k předávání hodnot a norem dané kultury a tím k vytváření její kolektivní identity (Kovaříková, 2009), tedy jako určité přemostění zajišťující sounáležitost a identitu.

2.3.4.1 Paměť a zapomínání

Podle Petříčka (2005), paměť a zapomínání, jsou dvěma stranami jedné mince. Smyslem paměti je především ožívování minulosti. Paměť spatřuje jako efektivní opakování a pokud je pro paměť typický vztah mezi zapomněním a uchováním, pak je třeba tomu rozumět tak, že to, co nebylo společností přijato, to se dále nepředává a tedy přestává existovat. Zároveň je ale třeba si uvědomit, že jednotlivá společenství za účelem uchování kolektivní identity, tomuto zapomínání a vzniku výběrové paměti brání. Paměť tak patří k důležitým technikám vytváření identity, tedy jak jednotlivce, tak společnosti (Suvák, 2005: 60). Z pohledu Jana Assmana (2001: 35) není paměť totéž co tradice. Hlavní rozdíl vidí v tom, že tradice potlačuje moment vedoucí ke vzniku minulosti a současně vyzdvihuje hledisko návaznosti a pokračování. Paměť není pouhým předáváním, ale i chápáním.

Otázkou procesů paměti se zabývá především psychologie. Má se za to, že toto dění ovlivňují probíhající psychické procesy, prostředí v plném smyslu slova, emoční rozpoložení, aktuální stav vědomí, tedy psychický, a v neposlední řadě i somatický, stav

jedince. Vliv má např. i samotný charakter přijímaných informací. Zároveň jistě naší pozornosti neušla ani ta skutečnost, že i proces zapomínání se těší velkému zájmu, a to nejen odborné, ale i laické veřejnosti. Jistě nelze si nevšimnout narůstajícího počtu přednášek, kurzů, workshopů nebo školení, věnovaných právě paměti, jejímu trénování a prevenci zapomínání. Lidé mají touhu svoji omezenou kapacitu a schopnosti své paměti rozšiřovat a zdokonalovat. Není tedy nijak překvapující, že na odborné úrovni je proces zapomínání experimentálně zkoumán již od konce 19. století (Hermann Ebbinghaus, viz Kassin 2007: 223 dle Šubrt, 2011). Vzpomínky na určité události se časem nejen ztrácí, ale dochází i k jejich přetváření. Pravdou je, že minulost často vnímáme lépe, než jaká byla ve skutečnosti.

Zapomínání je vysvětlováno pomocí různých koncepcí (Plháková, 2003: 223-229), k nimž patří např. **teorie účelného zapomínání** (jsou odstraňovány nepotřebné, nepřesné a chybné informace); **teorie represe** (jsou potlačeny traumatizující zážitky, jsou vytěsněny z vědomí); **teorie vyhasínání**, tj. rozpadu pamětních stop. V praxi to znamená, že pokud nejsou paměťové stopy obnovovány a aktivovány, dochází k jejich oslabování. Dále je v této souvislosti známa **teorie interference**. Ta hovoří o tom, že různé informace uložené v paměti mohou na sebe v procesu zapamatování vzájemně působit rušivě. Známa je i **teorie ztráty vodítek**, tedy že došlo ke ztrátě vodítka, které nás může přivést k informaci uložené v dlouhodobé paměti, nebo bylo zvoleno chybně (Šubrt, 2011: 133 – 157).

Přestože je paměť běžně spojována především s ukládáním informací, je zejména jejich výběr a následné vymazávání jejím

hlavním procesem. Komplexita je proto vždy spojena se selekcí, která něco umožňuje a jiné zároveň vylučuje. Paměť nemůže uchovávat vše, je třeba postupovat výběrově (Esposito 2002: 24-25).

Maurice Halbwachs k tomu uvádí, že kolektivní paměť se utváří, funguje a reprodukuje v konkrétních sociálních rámcích, které tvoří jedinci příslušící k určitému společenství. Tam jsou tyto vzpomínky dosazeny a následně zpracovány. Současně je také posouzena relevance konkrétních vzpomínek. Stane-li se pak, že přestaneme být členy daného společenství, dochází následně k tomu, že dříve sdílené vzpomínky se začnou postupně vytrácet, v důsledku nedostatku vnějších podnětů. Podle Halbwachse změna daného rámce zapříčiňuje zapomínání (Halbwachs, 1994: 279 dle Šubrt, 2011).

2.3.4.2 Selektivnost kolektivní paměti

Je třeba vzít v úvahu fakt, na nějž upozorňují i někteří sociologové zabývající se kolektivním vzpomínáním. Tím faktem je, že každá kolektivní paměť je nutně selektivní. Jedná se vždy o určitou interpretaci minulosti, jež se kotví v současných referenčních rámcích a udržuje díky událostem společného vzpomínání (srov. například Szaló a Hamar 2006; Rose-Redwood et al. 2008 dle Toušek et al. 2014). To dokládá nejen to, že výpovědi jednotlivých informátorů mohou být zbarveny momentálním rozpoložením a tudíž tím může být ovlivněna objektivita samotné výpovědi. Např. ale i nepřítomnost v určité sociální skupině a nemožnost kolektivního sdílení konkrétních událostí, vedla v případě předkládaného výzkumu mé informátory k tomu, že odkazovali na ty „povolanější“,

kteří o tom určitě mohou referovat více a zasvěceněji. Často jsem se také setkávala s argumentací typu:

„Já to pamatuju jen jako malej kluk, chodívali jsme tam do kostela...“

„Jo ke Skokům toho bude vědět hodně ten a ten, já jen vim, že se tam chodilo za Žlutic, než udělali tu přehradu...“

Ukazuje se, že omezená možnost čerpat z repertoárů sdílených reprezentací a nemožnost podílet se na skupinovém zvyznamňování vzpomínání, výraznou měrou ovlivňuje charakter vzpomínkového narativu; tito respondenti většinou mají dle vlastních slov pouze mlhavé vzpomínky a narativy tak čerpají pouze z veřejně publikovaných textů (Toušek et al. 2014).

Peirre Nora (2012; 9) v této souvislosti nabízí myšlenku, že paměť se snáší pouze s těmi detaily, které jí vyhovují. Živí se vzpomínkami, které jsou nejasné, rozporné, obecné nebo nestálé, konkrétní nebo symbolické, je náchylná ke všem přenosům, zastíráním, škrtním nebo projekcím. Spolu s Halbwachsem dále připomíná, že na rozdíl od historie, která náleží všem a nikomu, existuje tolik pamětí, kolik existuje skupin a tedy že paměť je přirozeně mnohočetná a zmnožovaná, skupinová, vícenásobná a individualizovaná (Nora, 2012; 9).

2.3.5 Historie a paměť

„Jakmile se objeví stopa, vzdálenost, zprostředkování, nejsme již v pravé paměti, ale v historii (Nora, 2012).“

Část historiků by mohla být toho názoru, že historie a paměť nemohou být totéž. V poslední době se ale zároveň můžeme setkat se zajímavým trendem. Tímto trendem je míněn odklon od tradiční historie, směrem k paměti, navzdory tomu, že se jedná pouze o dva

pohledy na jedno a totéž. Jde o to, jak se odraz minulosti zrcadlí do současnosti.

Historiky může být historie vnímána jako záležitost literárních společností. Paměť naopak ztotožňují spíše s prostředím bez písemnictví. Pierre Nora (2005) oblibu paměti namísto historie, kterou přirovnává k „*přilivové vlně*“ paměti, vysvětluje dekolonizací. To vykládá především tak, že dříve kolonizovaná území, původně obývaly především neliterární společnosti. Z tohoto úhlu pohledu společnosti bez historie, ale s reálnou pamětí.

Nabízí se také otázka, zda obliba v mapování paměti nemá souvislost s naším přesycením přítomností, na úkor minulosti. Můžeme mít pocit, že o něco z minulosti přicházíme, a tak saháme po paměti, a to i v té nejobyčejnější podobě. Ve výlohách mnohých knihkupectví můžeme např. zaznamenat vzpomínkové knihy určené k zaznamenání vzpomínek našich předků, deníky z koncentračních táborů, zpovědi pamětníků. Denně se můžeme setkat s rozhlasovými nebo televizními pořady věnujícími se interpretaci vzpomínek, přibývá informačních tabulí, připomínajících historické události, vznikají ústavy paměti, atd.

Důvodem zabývání se minulostí může být zároveň také nespokojenost s přítomností, a tedy jde o způsob, jakým se od přítomnosti můžeme oprostit, což je v současné době, kdy celý svět řeší dopady celosvětové epidemie a v souvislosti s tím postoje a opatření jednotlivých vlád, více než aktuální možné východisko.

Vzrůstající obliba paměti může souviset také s narůstající tendencí k jednotvárnosti společnosti. To je také moment, který bezesporu vede k poškozování tradičních identit. V důsledku toho

vzrůstá poptávka po nové kolektivní identitě, k čemuž významně přispívá právě paměť (Todorov, 1998). Jan Assman (2001) v této souvislosti hovoří o tzv. „*postkultuře*“. Má tím na mysli to, že ve vztahu k naší vlastní kultuře něco dospělo do svého konce a dále pokračuje v podobě vzpomínek a jejich komentovaného zpracování.

Zdá se tedy, že nastává obrat, kdy někteří historici přijímají alternativnější vysvětlení. Příkladem toho může být např. prohlášení, že *„vědecky garantované dějiny ustupují na celé čáře tomu, čemu se po francouzském vzoru říká paměť. To vše je součástí komplexu rychlého, postmoderně veselého zániku evropské moderny a bolestného, pomalého, tápavě reflexivního zrodu druhé moderny (Třeštík, 2004: 109).“* Je také evidentní, že historie a paměť se vzájemně prostupují. Patrně se i doplňují, ale nelze jedno druhým zcela nahradit nebo zastoupit.

Jak bylo již dříve řečeno, tématem kolektivní paměti se jako první zabýval sociolog Maurice Halbwachs. Mezi historiky se v posledních několika desetiletích velké oblibě těší diskuse, jejichž ústředním tématem je právě vztah mezi pamětí a historií. Z tohoto důvodu také na Halbwachse, později v 80. letech 20. století navázali zejména Yosef Yerushalmih s knihou *Zakhor: Jewish Memory (Zakhor: paměť Židů)* z roku 1982 a Pierre Nora s antologií *Lieux de mémoire (Místa paměti)* vydanou z roku 1984.

2.3.5.1 Paměť jako předmět studia historie

Uvedu-li konkrétní příklad, Nora paměť spíše než jako soupeře historie, vnímá jako předmět historického studia. Zabývá se studiem jak její moderní, tak i tradiční formy, současně se ale snaží o porozumění tomu, kde se vzala její současná obliba. V 90. letech 20. století přibývá historiků, kteří paměť využívají při studiu

minulosti. Zájem o vztah paměti a historie je možné sledovat jak u Američanů, tak ale i např. u francouzských historiků v čele právě s Halbwachsem. Tento zájem byl rovněž sdílen i ve škole Annales konkrétně v pojetí dějin mentalit, které je možné dále pozorovat u pokračovatelů školy (Holzbachová, 1984).

V této souvislosti je možné zmínit např. Jacquese LeGoffa, jenž v osmdesátých letech svým neotřelým způsobem reagoval na problematiku paměti a historie. Ve své knize „Paměť a dějiny“, zabývající se sociokulturní pamětí, se v několika vzájemně provázaných esejích zamýšlí nad mechanismy konstruování individuální a kolektivní paměti (LeGoff, 2007). Předmětem zájmu tohoto trendu čerpajícího z paměti jako zdroje informací, jsou charakteristická veřejná místa. Těmito veřejnými místy mohou být smírčí kameny a kříže, nejrůznější památníky, poutní místa, apod., která Pierre Nora nazývá „*místa paměti*.“

2.3.5.2 Interpretace minulosti

„Žádné vyprávění ani žádná společnost se neobejdou bez příběhů. A spousta současných myslitelů spěchá přidat a ať už řeknete a přemýšlíte o určitém čase nebo místě, stane se to příběhem samo o sobě. Studium příběhu není jen zábavou literárních teoretiků v jejich slonovinových věžích. Místo toho odhaluje základní kulturně specifické názory na realitu a lidstvo, které jsou vyprávěny v příbězích a románech (Herman, 2005).“

Vyprávění představuje další úroveň strukturalistické naratologie, tedy způsobu, jakým jsou události prezentovány čtenáři. Analýza příběhu se stává ze tří hlavních částí: **času**, **charakterizace** a **fokalizace** (Herman, 2005: 59). Jak dále Herman uvádí, vyprávění představuje další úroveň strukturalistické

naratologie. Tato úroveň se týká konkrétního způsobu, jakým jsou události prezentovány čtenáři. V případě času se zaměřuje na vztah mezi časem příběhu a časem vyprávění. Například ústřední událost v příběhu může v příběhu zůstat nesrozumitelná. Naopak událost, která v příběhu trvá velmi dlouho, by mohla být v příběhu zmíněna stručně a náhodně (Herman, 2005: 60). Druhou dimenzi vyprávění tvoří podle Hermana čas od času charakterizace. Zatímco příběh pojednává o abstraktních rolích, vyprávění zahrnuje jejich konkretizaci. Ústřední otázka v tomto ohledu se týká způsobu, jakým je postava zastoupena v příběhu. Konečně fokalizace, nebo také úhel pohledu, z něhož je příběh vyprávěn, patří na druhé straně ke klíčovým poznatkům narativní teorie. Termín se vztahuje k vztahu mezi tím, co je fokalizováno - postavami, akcemi a předměty nabízenými čtenáři - a fokalizátorem. Tím je ten, který vnímá a kdo tedy určuje, co je čtenáři představeno. Hovoříme zde tedy o vztahu mezi předmětem a předmětem vnímání (Herman, 2005: 60 – 70).

Narativ, který se podařilo shromáždit, odkazuje z části i k minulosti, nelze ale opominout i současnou zkušenost informátorů, která tato svědectví určitým způsobem zabarvuje. Je třeba vzít v úvahu, že střípky vzpomínek na období normalizace, kolektivizace, vysídlení německého obyvatelstva nebo příchodu nově dosídlených obyvatel jsou interpretovány „tady a teď“ Jediným skutečně autentickým narativem, nezabarveným současností, zůstávají zápisky z již zmíněných deníků.

Jak již bylo řečeno, předmětem mého zájmu byly, mimo i jiné narativy pamětníků, ale i současných návštěvníků nějak ke Skokům vztažených. Rozhodně nemohu říci, že by se tedy jednalo o jakkoli homogenní skupinu informátorů, spíše naopak.

2.3.5.3 Paměť jako společensky podmíněný konstrukt

Sociologa Maurice Halbwachse je možno vnímat jako předního teoretika paměti, který paměť vnímal jako určitý společenský fenomén charakterizovaný jako soustava znaků. Dle Halbwachse je paměť vždy kolektivní a proto je tedy společensky podmíněným konstruktem, který může existovat právě a jen ve společnosti. To především proto, že paměť se utváří v určitých „sociálních mezích“, vytvářených společenstvím, v němž jedinec žije. Myšlení a cítění je podle něho určováno především sociálním prostředím. To je důvodem k tomu, že se člověk ztotožňuje s volbou, interpretací a kritikou historických událostí, které jsou významné pro společnost, se kterou je ztotožněn. Všechny vzpomínky chápe jako jednotlivé znaky, které dohromady tvoří kolektivní paměť.

Podle Halbwachse dochází ale ke změně sociálních mezí paměti, což způsobuje změnu znaku a tím i jeho role ve společnosti (Halbwachs, 1992). To, že je nyní paměť chápána jako společenská, kulturní nebo kolektivní je dáno především tím, že je nyní již vnímána jako komplex obyčejů a hmotných artefaktů. Díky tomu je také možné ji chápat jako předmět historického bádání.

2.3.6 Paměť optikou současné vědy

Otázka paměti byla v posledních desetiletích velmi aktuální ve vědeckých kruzích ve Francii. Zájem o toto téma zde inicioval především Paul Veyne. Zájem o téma paměti odstartovaly především diskuse o novodobé historii, zákonech paměti a v neposlední řadě o vztahu historie a paměti (Šubrt, 2011). Dle Veyna (2009:16) současný zájem o historii a paměť jen odrazem vytrácejícího se náboženského cítění. Nika, která po něm vznikla je

nyní obsazována historickým vyprávěním mýty.

V posledních letech je téma paměti živé zejména díky historiku Pierru Norovi. Spojení paměti a historie Nora (2001) vnímá asi tak, že historie je jakousi náhradou za již ztracenou paměť v podobě starobylé společnosti. Cítí, že na straně paměti je možno vidět žitou minulost, kdežto historie představuje jen obraz minulosti. Již zmíněná „*místa paměti*“ představují tak místa uchováající paměť zformované vědomí.

2.4 Místo Skoky v lokální a historické perspektivě

Bývalá obec Skoky se nachází v kraji karlovarském na tepelské vrchovině mezi obcemi Toužim a Žlutice, ve vnitřním ohybu Žlutické vodní nádrže. Nejbližšími obcemi jsou severně položená Polom a Martice. Obec Skoky je ze tří stran obklopena lesy a dále pastvinami, resp. bývalými poli. Na nedaleké stolové hoře Vladař najdeme nejstarší osídlení tepelské vrchoviny, kde ještě do dnešní doby zůstávají patrné zbytky keltského hradiště. Obec Skoky, německy *Stock* nebo také *Maria Stock* se tedy nachází, vzdušnou čarou, pouhé čtyři kilometry od Žlutic, ale přístup je „odříznut“ již zmíněnou přehradou, viz obrázek č. 2.1.

Původní název obce Skoky byl Pivoňka, pojmenování Skoky se objevuje ve žlutické kronice. O této zmínce píše i Dr. M. Dědič v jednom ze svých deníků.

„Původně je označována osada jménem „Pivoňka“, což jak kronikář podotýká, znamená česky, „určitou květinu.“

(Úryvek ze zápisků Dr. Dědiče)

Podle písemných poznámek uchovaných v archivech premonstrátského kláštera v Teplé byla Pivoňka – Skoky původně poplužním dvorem a vesnicí se stala roku 1074 (Brandl, 1925). První oficiální písemná zmínka o obci Skoky pochází z 28. prosince 1513, kdy Egidius ze Štampachu věnoval ves Skoky a tři selské dvory v Teleči s příslušenstvím své manželce Uršule, rozené Reitenbachové. Je ale jisté, že obec existovala již předtím, zřejmě již ve středověku (tamtéž).

Ke zrodu poutního místa zde došlo až roku 1717, kdy zde žlutický děkan a zároveň tepelský premonstrát P. Johann Rick vyzval místní sedláky ke stavbě kaple, aby se zde obyvatelé mohli scházet k modlitbám v době, kdy byly cesty do Žlutic neschůdné. Kapli nakonec nechal postavit Adam Lienert*, který ji na Rickovo doporučení nechal zasvětit Panně Marii Pomocnici. Nechal také u toužimského rodáka J.W. Richtera pro ni namalovat obraz podle předlohy milostného obrazu z německého Passova. Panna Marie, prostřednictvím obrazu, mezi věřícími vyvolávala silný pocit schopností přímluvy a pomoci. Proto byla také kaple dále rozšiřována a zvelebována. Povědomí o moci Panny Marie Skokovské na místo přilákalo stovky a později i tisíce poutníků. Pro poutníky byla cesta do Skoků často přijatelnější a mnohdy bližší než do německého Pasova. To byl také důvod proč Adam Lienert prostřednictvím markraběnky Sibylly Augusty Bádenské, požádal o svolení konat v kapli mše.

„V roce 1717 prosilo deset rolníků farní úřad ve Žluticích, zda by mohla být v místě postavena kaplička, že aktivně vypomohou. Když však přišlo k věci, nechtělo devět z nich o spolupráci nic slyšet, pouze jediný z nich prodal koně a postavil svatyňku pro obraz P. M. Pomocné, kterou koupil od jakéhosi malíře J. W. Richtera. Kaplička stála na místě, kde stojí dnes

*) Údajně se mu Panna Marie zjevila ve snu, aby mu slib připomněla.

kostel. Tam býval hluboká strž, do níž se stékaly vody ze všech okolních stavení.“

(Úryvek ze zápisků Dr. Dědiče)

Roku 1734 bylo tedy povoleno v kapli konat mše a o dva roky později bylo povoleno provádět procesí (Schierl in Fák, 2017, 51). Barokní kostel, který se jako jedna z mála staveb v obci zachoval do dnešních dnů, byl vystavěn v letech 1736 – 1749 stavitelem Johannem Schmiedem. Roku 1748 byly také Skoky povýšeny na *superiorát** a o rok později se staly samostatnou farností. V té době byly Skoky malá vesnice. V roce 1869 měly Skoky 23 domů a 126 obyvatel, v roce 1900 již 27 domů a 144 obyvatel, v roce 1930 pak 26 domů a 158 obyvatel, *více viz tabulka č. 1.* „Výsledky sčítání lidí domů a bytů.“ O osídlení Skoků v roce 1920 se v jednom ze svých deníkových zápisků z roku 1947 zmiňuje Dr. Miroslav Dědič, *viz obrázek č.2.2.* Zmíněné deníky podrobně mapují dění v obci Skoky

* **Superiorát** u premonstrátů je označení pro komunitu řeholníků určité kanonie, která žije trvale mimo vlastní kanonii - klášter a má vlastního představeného - superiora. Dnes jsou též premonstráty označovány jako řeholní domy (např. Řeholní dům Královské kanonie premonstrátů na Strahově v Milevsku). Pokud v kanonii někde vznikla potřeba osadit svými kanovníky nějaké místo mimo sídlo kláštera, např. odlehlou klášterní farnost, poutní kostel, tam tedy ustaven superiorát.

Ve Skocích byl superiorát tvořen dvěma stálými kanovníky, superiorem a kaplanem, a v sezóně dalšími výpomocnými duchovními - kanovníky z Teplé. Někdy byl jen superior, v tom případě potom šlo spíše o formální titulární záležitost,. Podobně jak tomu je u farářů třeba titul děkana, arciděkana, aby se zvýraznil význam spravovaného místa (farnosti, poutního kostela).

Kromě superiorátu se v rámci kanonie ještě používalo statutu probošství, což byla hospodářsko-správní jednotka klášterního panství, např. toužimské probošství premonstrátské kanonie v Milevsku. Probošt byl tehdy něco jako dnes provizor, tedy hospodářský správce kanonie, zástupce opata, který má na starosti hospodaření kanonie nebo její samostatné hospodářské jednotky (vysvětlil J. Schierl)

a jejím blízkém okolí, nastiňují politickou situaci roku 1947. Pozornost je zde věnována jak charakteristice sociálního složení obce, tak ale i proměně místa Skoky a jeho okolí.

Poté, co Josef II. zrušil svým patentem z roku 1784 církevní poutě a procesí, dopadla tato opatření i na poutě do Skoků. Na ně v této době chodilo až 30 000 lidí za rok a údrčský statek a kostelní patronát přišel o vlastnictví svých majetků. Malá farnost tak pocítila nedostatek financí, kostel začal chátrat a následně byl uzavřen. (Schierl, 2020). V roce 1902 získal patronátní právo* tepelský klášter a byla zahájena velkorysá obnova kostela a poutní tradice mohla pokračovat (Schierl in Fák, 2017, 51-52). V roce 1945 měly Skoky 134 německých obyvatel a 28 domů s 31 domácnostmi. V obci byly dva hostince, U Slunce čp. 11 a Schopfův čp. 21, fara, škola i obchod. Hospodařilo zde 22 sedláků, řemeslo provozovali: jeden kovář, kolář a tesař. Rovněž zde působil spolek dobrovolných hasičů a Svaz venkovské mládeže. Tito obyvatelé museli odejít a jen z části je nahradili dosídlenci ze Slovenska (Schierl, 2020), viz obrázek č. 2.3.

Opuštěné a dosud neobydlené usedlosti byly vyrabovány a následně strženy. Nutno podotknout, že po odsunu německého obyvatelstva, v této obci nezůstali žádní, německy hovořící obyvatelé. V roce 1947 zde působil jako učitel místní malotřídní školy a také jako starosta obce pan PhDr. Miroslav Dědič, viz obrázek č 2.4., sociální pedagog a autor autobiografické knihy Kantor z Mářina dvora (Dědič, 2003). Kniha pojednává o tehdejších životě ve Skocích a vychází z deníků, které si pan Dědič poctivě zapisoval a které se zachovaly do současnosti. Samotným deníkům

* **Patronační právo** - soubor práv a povinností, jež přísluší fyzické nebo právnické osobě, tzv. patronovi vůči kostelu nebo církevnímu úřadu na základě zvláštního právního důvodu (Hledíková, 2007).

bude ještě věnována pozornost v následujících kapitolách.

V roce 1950 byl tehdeším režimem zrušen tepelský klášter a premonstráti byli vyhnáni ze Skoků. Tehdy také odešla část dosídlenců, neboť odmítali odevzdat nově nabyté majetky do zemědělského družstva. Stav obce před likvidací a také původní podobu okolní zemědělsky využívané krajiny lze dobře sledovat na dobovém leteckém snímku z roku 1953.

Obrázek č. 2.5

Srovnání snímků obce Skoky z roku 1953 a nyní (Zdroj: Skoky u Žlutic - Maria Stock, J. Schierl)

Obec nadále již jen živořila. V roce 1957 byly Skoky jako samostatné katastrální území zrušeny a připojeny k sousední Ratiboři. Následně pak byly obě obce připojeny k městu Žlutice, pod jehož katastrální území náleží místo bývalé obce dosud. Takzvanou

poslední tečku pro obec Skoky znamenala výstavba vodní nádrže, která probíhala v letech 1965 – 1968. V důsledku této výstavby byla obec díky zatopení hlavní přístupové cesty ze Žlutic doslova odříznuta od okolního světa. S výjimkou jediné obyvatelky byli obyvatelé, kteří zde ještě zůstávali přestěhováni do okolních obcí. Tato poslední obyvatelka zde žila bez možnosti připojení k odběhu elektrické energie, do 80. let, kdy zde za nevyjasněných okolností byla nalezena ve studni bez známek života, viz *ilustrační obrázek č.2.6*, U této události se zastavilo i jedno z vyprávění mých informátorů:

„...no k té poslední obyvatelce, to vždcky říkám, že folklór žije. Ona zřejmě, nebo podle mého to tak vypadá, že se zřejmě podchladila. Myslím, že do té studny spadla skutečně nešťastnou náhodou a pak se jí prostě nepodařilo vydrápat se nahoru... Ona skutečně zemřela na silné podchlazení. No ale k tomu folklóru, kolujou různé, více či méně, uvěřitelné legendy o tom, jak tahle paní zemřela. Jsou až tak bizarní, že např. některé mluví o tom, že schraňovala poklad, který se tu našel a někdo ji kvůli tomu zavraždil. Nebo, třeba že tady sbírala houby, kterých tu roste hodně a pak je jezdila prodávat do Prahy do metra a tam se s někým seznámila, který ji sem pak přijel navštívit a pro peníze ji zabil. Tyhle příběhy vyprávějí lidé z okolních obcí. Jsou to lidé, o kterých paradoxně víme velmi málo...“

(Muž asi 60)

Po roce 1970 byly poslední zbytky vesnice srovnány se zemí (Schierl in Fák et al., 2017) Jak již bylo uvedeno, zachoval se jen poutní kostel a usedlost, sestávající ze tří na sebe navazujících budov, č. p. 21. Jedná se o bývalý Schopfův hostinec, kde nadále zůstávala žít zmíněná poslední obyvatelka, která se odmítla vystěhovat. Mimo to zde dále stála jen stodola a hřbitov s márnicí.

V souvislosti s výstavbou vodní nádrže, měla být původně do obce, resp. ke kostelu, zbudována nová cesta a nové elektrické vedení, tento záměr ale nebyl nikdy realizován. Poté, kdy v roce 1982 tragicky zemřela poslední obyvatelka, byl osud obce definitivně zpečetěn. Poslední stojící stavení i kostel začaly chátrat a okolní příroda se ujala vlády.

3 VÝZKUMNÁ ČÁST

Práce je věnována výzkumu, v minulosti dvakrát vysídlené vesnice. Obec se nachází v prostoru bývalých Sudet. K prvnímu vysídlení došlo v důsledku odsunu německy hovořícího obyvatelstva. Poté byla obec dosídlena přistěhovalci z východního Slovenska, volyňskými Čechy nebo např. *repatrianty** z Francie. K této skupině obyvatel bych pro vysvětlení uvedla, že po skončení druhé světové války vyvstala otázka: „*Kam s přemístěnými osobami?*“ Jednalo se o osoby rozptýlené nejen po Evropě, ale prakticky po celém světě, které musely důsledkem války a nacistického teroru opustit své domovy. Již během války se tedy očekávala velká migrace obyvatel, kteří se budou chtít do své vlasti po skončení světového konfliktu navrátit. Tento nekontrolovatelný pohyb osob s sebou nesl mnohá rizika, protože tyto osoby nebyly shromážděny v jednom centru, ale rozmístěny prakticky po celém

* "Repatrianti - repatriční mise začala oficiálně působit v Paříži od 1. 4. 1945 (Kasíková 2015)" šlo především o zapojené Čechy (Anglie, Francie), kteří se účastnili bojů, a dále také o zajatce např. z Buchenwaldu nebo Dachau. Tedy o válečné zajatce, kteří se nacházeli již na půdě Francie a byli propuštěni z táborů, Cílem bylo převzít zodpovědnost a pomocí repatričních misí zajistit péči o ně. V rámci svého poslání mělo jít zejména o repatrianty spadající do jedné z těchto kategorií – političtí uprchlíci, demobilizovaní z francouzské odbojové armády, invalidé, deportovaní vězni, a pracovníci nuceného nasazení. Prakticky největší skupinu záhy začali tvořit starousedlíci navracející se do vlasti a váleční zajatci. Nejenom, že byla vůle tyto lidi vrátit do vlasti, ale "hodili" se i proto, že bylo kým osídlit (vyliďující se) Sudety (tamtéž).

území Evropy (Kasíková, 2011). Následně pak v 60. letech, v důsledku stavby Žlutické přehrady, byla obec opětovně vysídlena a dosud stojící domy postupně strženy a srovnány se zemí. Tato událost znamenala na dlouhou dobu symbolickou tečku za další historickou epochou obce Skoky, a to navzdory tomu, že ta první přišla již mnohem dříve, a to právě v období následujícím po druhé světové válce. Tyto události vedly k praktickému zániku obce.

V práci jsem se primárně zabývala narativní rekonstrukcí skokovské zkušenosti, reprodukované v rámci poměrně specifického a na první pohled nesourodého společenství paměti. Vyhledávání pamětníků poměrně významně komplikovala ta skutečnost, že případní informátoři, pokud žijí, jsou již velmi vysokého věku. Rovněž i původní velikost obce, samotnou možnost výběru velmi zužovala. V této souvislosti bylo tedy vcelku problematické najít potřebné informátory z řad pamětníků, a to i s ohledem na období zániku obce.

3.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem předkládané práce je, pomocí etnografického výzkumu, zkoumání kolektivní paměti, na příkladu zaniklé poutní obce Skoky. Jakou roli hraje proměna, zánik a pokus o znovu obnovní místa v kolektivní paměti různých generací obyvatel, jsem si položila jako základní výzkumnou otázku.

Moje pozornost byla zaměřena především na témata, která jsem považovala za podstatná jak pro mé informátory, tak i zároveň související s oborem sociální a kulturní antropologie, v rámci něhož je tato práce zpracovávána. Těmito tématy byla např. krajina, prostor, paměť, válka, odsun původních obyvatel, nové osídlení,

život v bývalých Sudetech, fenomén poutnictví, každodennost, nová vlna zájmu o místo paměti.

3.2 Metodika výzkumu

Pro účely výzkumu jsem přistoupila k použití metody polostrukturovaného a narativního rozhovoru s pamětníky a „současníky.“ Dále jsem přistoupila ke studiu archivních pramenů, přičemž jsem čerpala ze svazků uložených v Okresním archivu v Karlových Varech. Prostudovala jsem rovněž autentické deníky přímého účastníka života v obci v roce 1947, a v neposlední řadě, čerpala z dokumentace dodané přímo informátory. Celkem jsem vedla rozhovory s 31 respondenty různého věkového a genderového složení. Část informátorů byla z řad německy hovořících obyvatel. V omezené míře jsem využita i metodu zúčastněného pozorování, přičemž v omezené míře uvádím především proto, že z podstaty současného stavu obce tato metoda nemohla být v plném slova smyslu využita.

3.2.1 Získávání dat a manipulace s materiálem

Dotazování probíhalo v klidném prostředí, často v domácím prostředí informátorů. Z důvodu epidemiologických opatření byly některé z rozhovorů vedeny i prostřednictvím telefonátů nebo elektronickou formou komunikace. Velmi malá část těchto rozhovorů byla zaznamenávána pomocí záznamového zařízení, převážnou část rozhovorů jsem zapisovala na papír. Informátorů jsem se v úvodu rozhovoru vždy ptala na to, zda s nahráváním souhlasí, přičemž valná většina z nich upřednostňovala vést rozhovor bez nahrávání.

Informátory jsem pro výzkum získávala několika způsoby. Osobně jsem navštívila opakovaně zkoumanou lokalitu, a to při různých příležitostech – běžný den, pravidelná nedělní mše, květnová pouť, kde jsem také navazovala první kontakt s informátory. Dále jsem se zúčastnila Sudetoněmeckých dnů v Regensburgu, rovněž, s cílem vyhledat pamětníky. Další informátory jsem získávala na základě dotazování, tzv. metodou „sněhové koule.“ Jednalo se tedy o nepravděpodobnostní výběr respondentů.

3.2.2 Souhlasy pro nakládání s informacemi (etika)

Informátoři byli během rozhovorů srozuměni o tom, že jejich sdělení budou v práci uváděna anonymně. Pokud se v textu práce objevují konkrétní jména, je to proto, že sdělení byla čerpána z veřejně dostupných zdrojů anebo v případě, že k tomu informátor dal výslovný souhlas.

3.3 Vlastní výzkum

Každého z informátorů jsem seznámila s tématem a rovněž i cílem výzkumu a poté požádala, aby se vyjádřil k tomu, zda souhlasí se zapojením do výzkumu a tedy zda s ním může být veden dále rozhovor. Informátoři během rozhovoru měli možnost volně hovořit na dané téma, přičemž pokud jsem kladla konkrétní dotazy, byly vztahovány k výše zmíněným tématům. Vyprávění dotazovaných jsem v průběhu rozhovoru zaznamenávala tužkou na papír, zároveň jsem účastníky rozhovorů vyzývala, aby sdělili, pokud jim bude nějaká část rozhovoru nepříjemná. Valná část rozhovorů byla pojímána informátory spíše jako monologické vyprávění. U většiny respondentů bylo z rozhovoru patrné, že místo Skoky má pro ně, troufnu si říci, hluboce zakořeněný význam. Délka osobně vedených

rozhovorů se pohybovala v rozmezí 1 až 2,5 hodin.

3.3.1 Charakteristika souboru respondentů

Do výzkumu bylo, zapojeno celkem 31 informátorů, z toho 14 žen a 17 mužů. Ve 12ti případech šlo o rodinné příslušníky. Přibližně u poloviny z tohoto počtu jsem rozhovor vedla s každým jednotlivcem samostatně. V ostatních případech to nebylo vzhledem k okolnostem možné. Jako příklad uvádím návštěvu u pamětníka žijícího v Německu, kdy byl rozhovor veden i s přítomnou manželkou, jakožto rovněž jednou z účastnic poutí do Skoků.

Věkové rozmezí respondentů se pohybovalo od zhruba 30 let do 95 let. Především v případě žen přesný věk nebyl zjišťován, pro daný výzkum tato informace nebyla shledána jako podstatná. Bylo sledováno pouze rozmezí věkové kategorie. Ve věkovém rozmezí 30 – 50 let bylo dotazováno 10 informátorů, dále v rozmezí 50 – 70 se jednalo o 13 informátorů. Z respondentů ve věkové kategorii 70 a starších, se podařilo oslovit pouze 8 informátorů.

Nejmladší skupinu respondentů tvořili převážně dobrovolníci, studenti, současní návštěvníci nebo nadšenci zajímající se o budoucnost tohoto místa. Druhou věkovou skupinu informátorů tvořili především osoby aktivně zapojené do aktivit směřujících k oživení zaniklé obce. Třetí nejstarší skupinu tvořili pamětníci, z nichž někteří jsou stále aktivně zapojeni do činností spojených s oživováním tohoto místa. Ze zmíněných pamětníků je pouze jediný, který skutečně v obci žil, ostatní toto místo znali z mládí, kdy do obce docházeli nebo žili v blízkém okolí. Tato skutečnost samozřejmě odráží povahu nashromážděných dat.

3.4 Setkávání pamětníků a současníků

Původní podobu obce, jak je možné ji vidat na dobových snímcích, připomíná již posledních několik reziduálních materiálních pozůstatků. Kostel, bývalý hostinec, hřbitov a několik více či méně patrných torz obytných domů, zůstávají posledními záchytnými místy ve fyzickém prostoru, viz *obrázek 3.1 až 3.4*. Skoky zůstávají v paměti hrstky zbývajících pamětníků a objevuje se nová základna reprezentující nově vznikající paměť místa. Jak současní obdivovatelé této lokality, tak pamětníci, využívají různých příležitostí k vzájemnému setkávání a ožívání vzpomínek.

Obrázek č. 3.6

Skoky, detail části obce se Schopfovým hostincem a starou farou, kolem roku 1905; (Zdroj: archiv J. Schierla)

Obrázek č. 3.7

Dnešní podoba obce; (Zdroj: vlastní fotoarchiv)

Pokud zde zmiňuji příležitosti k setkávání, mám na mysli především pravidelné poutě, a to prvomájovou a následně česko-německou červencovou. Dále se zde ale konají i pravidelné výtvarné workshopy, sekání trávy, setkávání při příležitosti kulturních programů v rámci počinu „Oživé Skoky“, tábory křesťanské mládeže, apod. Ač toto místo v krajině trvale nikdo neobývá, tak stále žije především díky aktivitám současných návštěvníků a velmi různorodého společenství, utvářejícím paměť tohoto místa.

Skupina pamětníků často jako možnost vzájemného setkávání, volí právě příležitost pravidelných poutí, k jejichž konání v minulosti docházelo za více či méně dramatických okolností, o čemž svědčí i tato poznámka z historie poutního místa:

„Další ránu Skokům přinesly politické změny po roce 1948, kdy se moci zmocnili komunisté. Jejich tehdejší státní bezpečnost StB v noci z 13. na 14. dubna 1950 v rámci tajné celostátní operace „K“ internovala premonstrátské řeholníky z Teplé i skockého superiora a jejich klášter v Teplé uzavřela, zestátnila a přeměnila na kasárna, skockou klášterní

farnost převzaly do správy sousední římskokatolické farnosti v Bochově a ve Žluticích. Změna obyvatelstva, společenské i politické změny a perzekuce církve negativně ovlivnily poutní život Skoků, přesto však zcela nezankl. Účastníci poutí byli sledováni agenty StB - státní bezpečnosti, byl zakazován prodej občerstvení a suvenýrů, přístup do Skoků znemožňovaly umělé překážky na cestách, např. hromady štěrku, které navážel státní statek na příkaz okresního vedení komunistické strany. K určitému oživení došlo koncem 60. let 20. století, kdy se v důsledku uvolnění poměrů začínají poutí ve větší míře zúčastňovat němečtí vysídleenci. Kostel se po roce 1958 stal státem chráněnou kulturní památkou a byl státem udržován a opravován . (www.skoky.eu)“

Podobnou zkušenost sdíleli i někteří přímí pamětníci:

„Jako malý spratci sme sem chodili z Bochova... a to bylo zajímavý. Tenkrát to bylo napínavejší než teď. Hlídali to tu estébáci, každýho si zapisovali a ptali se co že sem deme dělat. Chodim sem každou neděli, už tak 70 let...“

(Muž 80 let)

„...vzpomínám, že jsme do Maria Stock začali s maminkou jezdit někdy v 60. letech, to už to šlo. Ještě s námi chodívali příbuzní, původně z Lubence a i přímo v Maria Stock byli i další krajané. Jezdili jsme na tu velkou, česko-německou pouť, to bylo vždycky hezké setkání.“

(Muž 83 let)

Na setkávání v rámci zmíněných poutí obecně vzpomínali účastníci jako na velmi příjemná, kdy po bohoslužbě se ještě spousta účastníků většinou zastavila posedět, popovídat se známými, Při této události bývá také připraveno drobné občerstvení. Bývá to také moment, kdy přijedou i někteří pamětníci, kterých je podle organizátorů méně a méně. Často to ale bývá příležitost, kdy např. mladší rodinní příslušníci přijedou na místo, které znají jen z

vyprávění prarodičů.

„...bývají to moc hezká setkání s přáteli, které třeba potkáváme jen tady, posedíme, popovídáme, moc ráda na to vždy vzpomínám. Vlastně si nepamatuji, že by ve Skocích bylo někdy špatné počasí...“

(Žena asi 60 let)

3.5 Deník kantora z Mářina dvora

Již několikrát byly zmíněny zápisky v denících někdejšího „venkovského“ učitele a zároveň tehdejšího starosty obce, resp. předsedy Místního národního výboru, pana Dr. Miroslava Dědiče. Během pátrání v minulosti obce a v průběhu shromažďování narativů od nejrůznějších informátorů byla několikrát zmíněna kniha pana Dědiče „Kantor z Mářina dvora“ O samotné knize jsem věděla již dříve. Během velmi inspirativního rozhovoru s jedním z informátorů jsem se ale dozvěděla o existenci tří autentických deníků, z nichž kniha vycházela. Co mne ale překvapilo ještě mnohem více, byla ta skutečnost, že jsem dostala souhlas k jejich prostudování a použití některých jejich částí do své práce, přímo od jejich autora. Zároveň jsem měla možnost s panem Dědičem zavzpomínat na čas, který ve Skocích jako velmi mladý starosta a učitel prožil, viz obrázek č. 3.5. -3.6

Vzpomínky zaznamenané ve zmíněných denících jsem se dále pokusila roztřídit do tří oddílů. První je jakýmsi souhrnem hlavních událostí půlroku stráveného ve Skocích, druhá poskytuje jakousi reflexi nebo spíše obrázek sociálního klimatu v obci a blízkém okolí a třetí tvoří vzpomínky z poza katedry venkovské malotřídky. Přepis těchto zápisků s krátkými komentáři je součástí přílohové části, viz textová příloha č. 2

Jak ostatně potvrzují tyto zápisky, nebylo lehké přijít do Sudet a usadit se zde. Mnoho rodin sem přišlo těsně po skončení druhé světové války z velmi nuzných poměrů a s vidinou začít zde nový život. Noví osídlenci si byli vědomi německé minulosti, zcela se od ní oprostit dokázal jen málokdo. Často se ale také objevoval strach z návratu původních obyvatel, z toho, že si budou činit nárok na to, čeho byli nedobrovolně zbaveni. Ti se ale v mnohých případech na místo vraceli, často jen s tichou vzpomínkou až v 60. letech, kdy se situace v českých zemích zčásti uvolnila.

Těžko říci, jestli si někteří z nových obyvatel ve své fantazii utvářeli představy o původních obyvatelích, kteří zde ještě donedávna žili. Již v úvodu zmíněných přepisů, zachycený moment příchodu do Skoků dává určitý nástin toho, jaké sociální klima v obci uprostřed lesů, polí a luk, v poválečném období po odchodu Němců a příchodu nových osídlenců „domácích hostů“, vládlo. Pro představu, jak místní obyvatele vnímal tehdejší učitel opět odkazují na přílohovou část, viz *textová příhoda č. 2*.

V této souvislosti vzpomenu na jedno zamyšlení Tomáše Feřtka (2004; 26), kdy si sám uvědomuje nesmyslnost letitých dohadů o tom, zda odsunu říkat vyhnání, zda psát Sudety s velkým „S“, nebo zda odchod českých Němců byl spravedlivý trest, preventivní opatření anebo bezpráví, Z perspektivy každodenního života se nabízí jednoznačná odpověď. Tedy pokud se ptáme, kdo na odsun nejvíce doplatil, kdo byl nejvíce potrestán a za co, domnívá se, že Němci to nebyli. Pravda přišli o majetek, ale české pohraničí je důkazem toho, že bohatství nepramení z majetku, ale z lidské tvořivosti. Když po válce odešly ze Sudet tři miliony Němců, majetek tam zůstal. Znamená to tedy, že ti/my kdož obsadili jejich

domy, jsou bohatší? Třeba i krátký pohled do současných Sudet napoví, že konfiskace není cesta ke zbohatnutí.

Současná podoba krajiny pohraničí není výsledkem lpění na starých strukturách, ale naprostý rozpad struktur. Země bez vlastníka, lidi bez kořenů nasává jak pumpa, lidi, kteří jsou zvyklí spíše než budovat, pouze přežívat (Feřtek, 2006: 26). Právě tito lidé po válce do vyprázdněné krajiny pohraničí přicházeli. Přicházeli do krajiny, kde nenacházeli nic, co by jim pomohlo najít nový smysl života. Nacházeli tu jen prázdné usedlosti, často nehostinné klimatické podmínky a nutnost zemědělské práce, kterou neuměli. Ke kulturní propasti nemalou měrou nepochybně přispěl i nástup komunismu a nástup nového trendu – kolektivizace. Prakticky nemožnost soukromého vlastnictví rovněž přispěla k tomu, že si noví osídlenci jen velmi těžko utvářeli vztah k místu. Období přelomu 40. a 50. let ilustrují dobové snímky, viz obrázek č. 3.7 až 3.11.

K poslední části přepisů zmíním jen nástin událostí, které vedly, mimo jiné k neutěšené situaci ve školství, která se dotkla i malých obcí, jakými byly právě i Skoky. Dne 5. 4. 1945 byl vydán tzv. Košický vládní program, který mimo jiné hovořil o odstranění veškerých učebnic, vydaných v době nesvobody, revizi žákovských i veřejných knihoven a současně také o uzavření všech německých a maďarských škol. Stejně tak se vládní program vztahoval i na německé učitelstvo obecných a středních škol, jako hlavní opory hitlerismu a henleinismu v českých zemích. Dále zde bylo hovořeno o obnovení českých a slovenských škol všech kategorií (Košický vládní program, 1945). V důsledku těchto změn nastal v příhraničních oblastech, ale nejen zde problém s nedostatkem pedagogických pracovníků, to ostatně dokládá i následující záznam.

„V pondělí 3. 3. 1947, když jsme se tak trochu zaběhl a zaučil, přišel pro

mne . Ředitel B., abych šel k telefonu, že volá pan inspektor M. ze Žlutic. Sdělil mi, abych se v Bochově rozloučil a přijel hned týž den k němu, že potřebuje nutně obsadit jednotřídku ve Skokách. Pochopitelně že bylo velké rozčarování ve sboru, kde se mým příchodem značně ulehčila práce, třebaže stav učitelstva nebyl ještě úplný. Bylo útočeno na p. ředitele, aby to zařídil, promluvil s inspektorem, po příp. k němu zajel. Rozzlobil se i místní farář, který mne chtěl využít na zpěv, či co a že prý půjde na inspektora sám, jen abych tu zstal. Samozřejmě, že farář nepořídil ničeho, a tak po dohovoru s inspektorem M., který mi dal nejnnutnější pokyny, jsem se se svým kufárkem ubíral k vesničce Skokům, as 8 km vzdálené od Žlutic, kde jsem byl pověřen otevřením jednotřídní školy a její správou...“

(Úryvek ze zápisků Dr. M. Dědiče)

3.6 Poutní tradice ve Skocích

Poté, co byl v kapli postavené z prostředků sedláka Adama Lienerta zřízen oltář a dekretem arcibiskupské konzistoře z roku 1734 bylo vydáno povolení konat mše a o dva roky později povolena pražskou konzistoří procesí do Skoků. Ještě v témže roce toto poutní místo navštívilo bezmála 30 tisíc poutníků. Vzhledem k tomu, že věhlas poutního místa rostl, bylo následně povoleno ustavení mariánského bratrstva a vydávání odpustků při mariánských svátcích. I nadále počet poutníků rostl. Vzhledem k tomu, že stávající kaple se při tomto počtu návštěvníků stala nedostačující a ze sbírek od poutníků bylo shromážděno více než 12.500 zlatých, bylo rozhodnuto o stavbě kostela, který by měl stávající kapli nahradit (Schierl, 2020).

„Kde stála Linertova kaple? A proč se nezachovala? To je otázka... Vedle kostela je zbytek Lienertova statku, kde by mohlo být barokní kvádrování, což by napovídalo tomu, že mohla stát tam.“

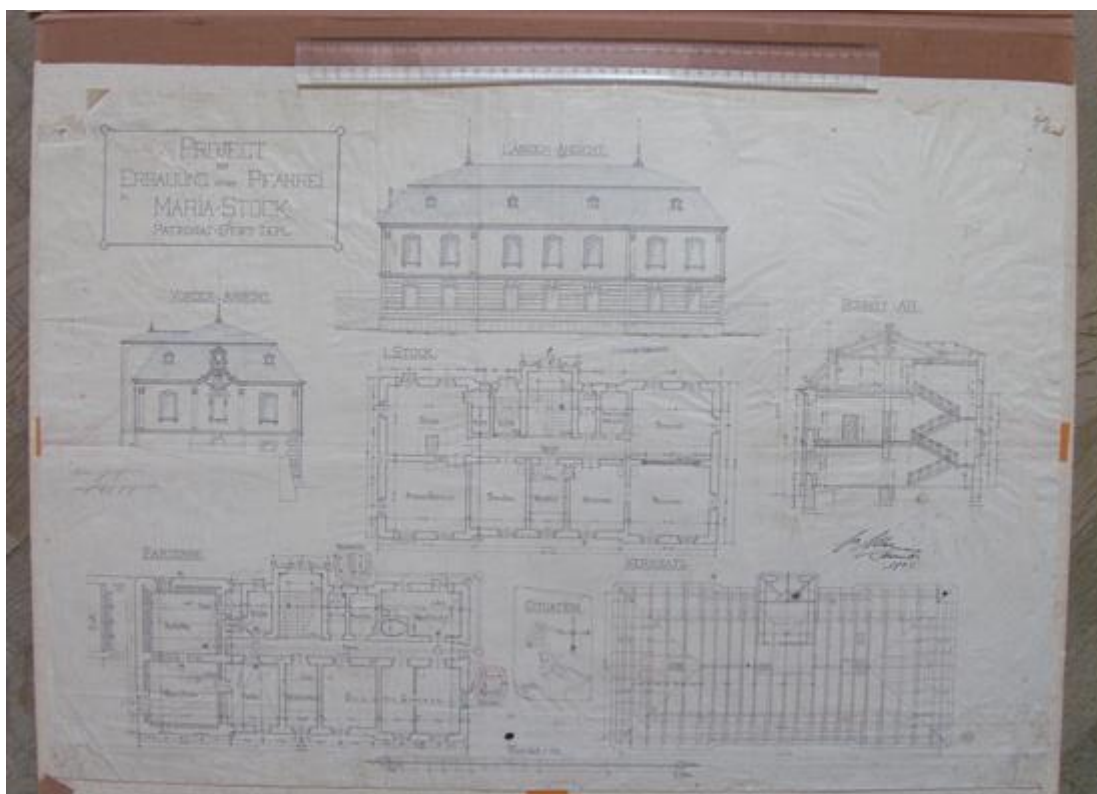
(Muž 57 let)

Od položení základního kamene kostela v říjnu 1736, do přenesení dobrotivého obrazu Panny Marie Pomocné a následně slavnostního vysvěcení oltáře Navštívení Panny Marie uplynuly bezmála dva roky. Samotná dostavba kostela probíhala ale ještě v průběhu 40. let 18. století (Träger, 1993; 236). Ač původně kostel spadl do správy žlutické fary, po vleklých sporech, v nichž nemalou roli hrálo rozdělování podílu z poutních zisků, byl z rozhodnutí císařovny Marie Terezie, roku 1746 kostel přidělen do duchovní správy Kanonii tepelských premonstrátů. Žlutické faře zůstala zachována duchovní správa nad místními farníky. I nadále se procesí do Skoků rozrůstala. Ročně toto poutní místo navštívilo více než 40 tisíc poutníků. Tento trend byl ukončen v roce 1784, kdy císař Josef II. procesí zakázal. Tato skutečnost stála na počátku následné devastace kostela, vzhledem k tomu, že vedle úbytku poutníků značně ubylo i finančních prostředků ze sbírek (Schierl, 2020).

Ač zdaleka ne do takové míry jak tomu bylo v minulosti, kdy do Skoků zamířily ročně i desetitisíce poutníků, stávají se v současné době Skoky, stále oblíbenějším místem, kam ročně zavítá několik tisíc návštěvníků viz *obrázek č. 3.12. až 3.16*. Jinak tomu ovšem bylo v ne příliš vzdálené minulosti, před rokem 1989, kdy toto místo znali jen lidé z blízkého okolí, hrstka původních německy hovořících obyvatel a pár historiků. Téměř k zániku poutního místa docházelo

postupně, kdy malá farnost, bez podpory z výnosů z pravidelných poutí nebyla schopna místnímu kostelu finančně zajistit potřebnou péči. První nevíтанé zásahy na střeše kostela byly zaznamenány již v roce 1838 a následně na to byl kostel pro veřejnost uzavřen (Schierl, 2020). Později převzal patronát nad sakrální památkou klášter Teplá a zdálo se, že Skoky mají vyhlídku na lepší budoucnost. Kostel se v letech 1903 – 1906 dočkal rozsáhlé opravy, ale i např. nové stropní výzdoby, realizované Karlem Karttnerem a zároveň došlo i k vystavění zcela nové fary (Träger, 1993; 237).

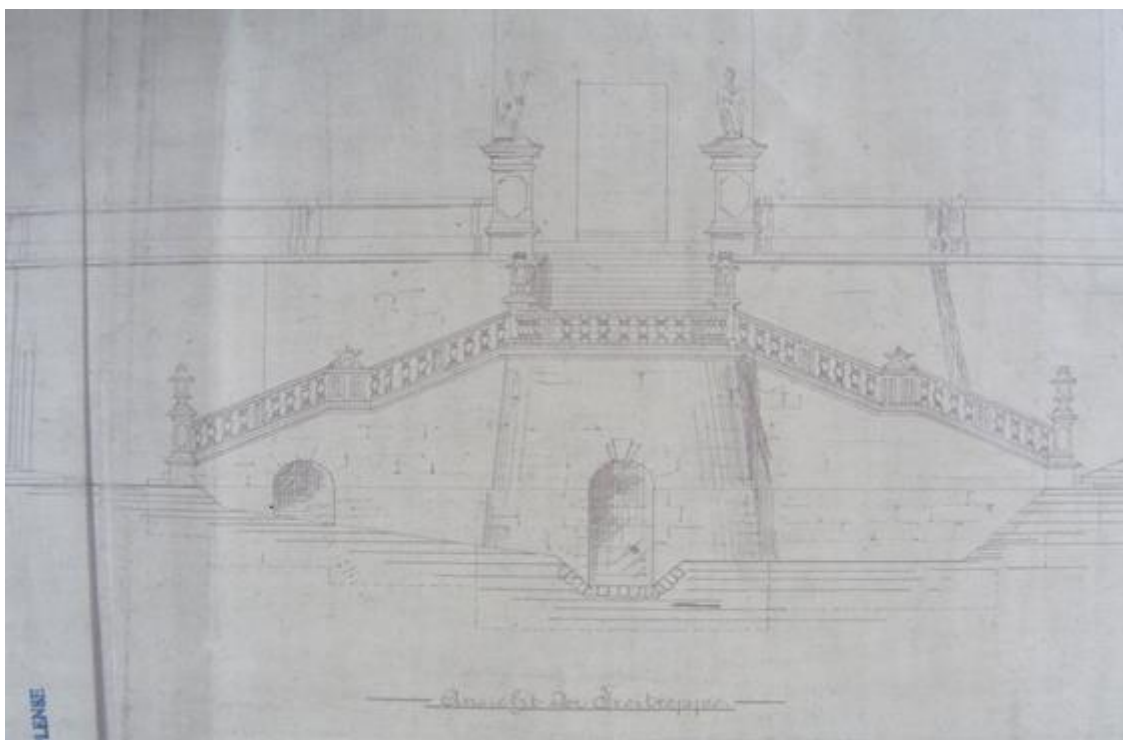
Obrázek č. 3.16

Plánek nové fary (Zdroj: fotoarchiv J. Schierla)

V plánu bylo i rozšíření terasy kostela a výstavba dvouramenného schodiště se sochařskou výzdobou, k samotné realizaci ale nedošlo

Obrázek č. 3.17

Plán nerealizované přestavby terasy a schodiště (Zdroj: fotoarchiv J. Schierla)

I díky těmto změnám, pod správou tepelského kláštera, došlo k znovuoobnovení poutní tradice. Do Skoků směřovali opět tisíce českých, ale i německých poutníků.

„ V Čechách jsou tři hlavní mariánská poutní místa. Je to Chlum svaté Máří, Starý Hroznatov a Maria Stock... Moje prababička chodila odtud z Plachtína do Skoků na poutě do 38. roku. Když se chodilo do Skoků, tak se chodilo přes Střelu, tam, kde je teď přehrada. Jednotlivé výpravy se předháněly, která že do Skoků dorazí jako první.

(Muž 60 let)

Druhá světová válka dala ale věcem jiný směr a události, které následovaly, znamenaly na dlouhou dobu konec této tradice. Nálada té doby je vcelku vystižena ve vzpomínce jedné z účastnic poslední pouti v červenci 1946.

„Bylo 21. července 1946. Mnoho rodin bylo již z domů a dvorů vyhnáno a ty zbývající čekal stejný osud každým dnem. Tu se v kozlovské farnosti ozvalo hlasité přání ještě jednou putovat na Mariánské Skoky. Tehdejší farář Manesigh požíval jako Rakušák více práv, proto mohl podstoupit to riziko. Na ranní mši v kozlovském farním kostele byli také poutníci z Javorné a Českého Chloumku. Mirotičtí přinesli podle starého zvyku sochu Panny Marie, pro níž se ještě našly čtyři dívky v bílém, aby ji nesly. Za modliteb se dalo malé procesí do pohybu. Před Sovolusky se rozhodovalo, zda táhnout přes vesnici. Nakonec bylo rozhodnuto, že ano. Tam se probudilo pár spáčů v domech, které již byly obsazeny Čechy, a ti na nás nechápavě s podivem civěli. Zvonec na vesnické kapli zůstal němý a na návsi nikdo nestál, kdo by se k nám chtěl připojit, protože v Sovoluskách zůstala již jen jedna německá rodina. Nad Rohrerovým mlýnem jsme potkali lidi, kteří nám radili se vrátit. Byli na Mariánských Skocích, ale z kostela byli vykázáni, když tam dorazilo české procesí z Manětína. My jsme ale přesto šli dál. U kříže ve Skocích jsme si jako obvykle odpočinuli, ale tentokrát nepřišlo z poutního kostela žádné poselstvo, které by nás doprovodilo, jak tomu vždy bylo. Ani zvony nezazněly na pozdrav. Když jsme se blížili k obci, která byla jak po vymření, zpívali jsme „Es blüht der Blumen eine“ („Kvete jedna z květin“). Jaký pohled se nám tentokrát nabídl v Mariánských Skocích? Ani jeden, z jinak tak přečetných prodejních stánků a bud, prázdné domy se slepými okny. Bylo vidět jen několik českých dětí. Během našeho obvyklého obcházení kostela narazil na nás farář. „Kde je váš farář?“ křičel a dral se kupředu, zatímco píseň žalostně doznívala, slyšeli jsme z kostela, že je kázání v češtině. Farář z Mariánských Skoků nám řekl, abychom počkali, až mše svatá pro Čechy bude u konce. Před kostelem jsme uviděli hlouček Němců, kteří nás přivítali se slzami v očích. Přišli až z Radyně, Přestání a z ještě větší dálky, protože se dozvěděli, že přijdou poutníci z Kozlova. Byli však z kostela vykázáni. Již byli rozhodnuti vrátit se domů, když uslyšeli naši německou mariánskou píseň. „Neumíte si vůbec představit, jak to našim uším znělo“, opakovali stále a stále. Mezitím dále pokračovala v kostele mše svatá. Najednou se otevřely dveře kostela a v nich se objevil mladý tlustý duchovní - pravděpodobně kazatel - vyšel ven, uchopil našeho

faráře za paži, tu naznačil mu, aby vstoupil do kostela, ten se nenechal dvakrát pobízet a naznačil nám, abychom ho následovali. Tak jsme vstoupili do svatostánku. Ano, nyní se dokonce nějací Češi sesedli těsněji v lavicích, takže aspoň děti nemusely stát. Nakonec sloužil náš farář poutní mši a jeho pomocník z Mariánských Skoků nám poté, co Češi opustili kostel, poskytl skutečné kázání na rozloučenou. “

(Převzato z knihy Heimatbuch des Kreiseis Luditz, 1971)

Rok 1948 a nástup komunistů k moci znamenal fatální změny pro tepelský klášter, který tímto jako klášter skončil a současně to znamenalo i konec farnosti ve Skocích a tedy i zdejšího poutního místa. Poutní tradice zanikla především z důvodu téměř kompletní obměny obyvatelstva, zákazů ze strany komunistické strany, ale i akcí StB. Na tuto dobu takto krátce zavzpomínala jedna z pamětnic:

„...chodili jsme sem první květnovou neděli a taky na pouť první neděli v červenci. Za komunistů se to tu dost hlídalo, vybavuju si taky, že někdy se prostě na cestě ocitly haldy nějakýho kamení nebo štěrku, které tam nechali navozit. Taky si ale pamatuju si, že tu jednou bylo snad 600 lidí, To tehdy přijelo 13 autobusů, to byla velká sláva, tehdy tu byl pan Kardinál Tomášek...“

(Žena asi 70l et)

„Nikdy ty poutě nebyly zakázány, ale děly se různé věci, když tam byl např. kardinál Tomášek, tak se např. na cestě objevila halda kamení. A když potom Hugo Pytel musel odejít, byl pak problém sehnat česko – německého kněze...“

(Muž 60 let)

K citelnému uvolnění došlo až v 60 letech, kdy měli původní obyvatelé Skoků a jejich potomci opět možnost navštívit místa, která byli po válce nuceni opustit. Velkou nadějí pro znovuoobnovení

poutního místa bylo prohlášení kostela kulturní památkou v roce 1958 a později pak na konci 90. let 20. století převedení kostela do majetku Kanonie tepelských premonstrátů. Tyto naděje zůstaly ale nenaplněny.

Obec Skoky postupem času téměř zmizela z map. Ještě před rokem 1989, možnost návštěvy tohoto místa značně komplikovala výstavba vodní nádrže, která nejen že odřízla obec od hlavní přístupové cesty, ale i díky ochrannému pásmu v okolí vodního zdroje značně ztížila přístup do zaniklé obce. Dříve, poměrně živá duchovní a poutní tradice se v důsledku výše zmíněných událostí v 60. letech 20. století omezila jen na hlavní červencovou pouť (1. červencová neděle) a následně po reformě římského kalendáře přibyla ještě pouť konaná 1. května. Při těchto příležitostech do Skoků často zavítají i dosud žijící němečtí rodáci nebo již jen jejich rodinní příslušníci (Schierl, 2020),

Od roku 1981 převzal záštitu nad organizací těchto poutí spolek Ackermann Gemeinde (Würzburg) a rovněž prostřednictvím své mládežnické organizace Junge Aktion der Ackermann Gemeinde, za účasti spolku Rytmika Šumperk pořádal v letech 1995-2007 česko-německé křesťanské mládežnické tábory ve Skocích. V posledních letech tyto poutě organizoval Svaz Němců v Čechách, region Chebsko a nově od roku 2015 Spolek Němců v Čechách s podporou Kanonie premonstrátů Teplá a Plzeňské diecéze. V důsledku neustálého rabování, byl v roce 2005 kostel zazeděn a rovněž bylo upuštěno od pořádání poutí, přičemž následně od roku 2007 za přispění spolku Pod střechou, z. s., byly znovu obnoveny a později rozšířeny o další bohoslužby během celého roku (tamtéž).

3.6.1 Poutní stezka a poutnictví ve Skocích dnes

Vzhledem k tomu, že ke Skokům se váže dlouhá poutní tradice a místo si postupem času získává své nové příznivce a návštěvníky, rozhodli se členové spolku Pod střechou, kteří kostel a zbytky zaniklé vesnice spravují a celkově se snaží o oživení tohoto místa, pro vybudování poutní stezky viz obrázek č. 3.17 Informační centrum v Toužimi o „skokovské“ poutní stezce referuje následovně:

„Skokovská stezka je mariánská poutní a naučná stezka spojující od roku 2010 poutní místo klášter premonstrátů v Teplé, kde je uložen relikviář s ostatky blahoslaveného Hroznaty, s kdysi velmi slavným barokním mariánským poutním místem v (Mariánských) Skocích u Žlutic, kde byl od roku 1717 každoročně uctíván desítkami tisíc poutníků zázračný dobrotivý obraz Panny Marie Pomocnice, lidově označovaný jako „Panenka Skákavá“. Popudem ke zřízení poutní stezky byla snaha o záchranu a oživení zanikajícího poutního místa ve Skocích. Smyslem putování je vykonání křesťanské pouti spojené s pokáním, očištěním, požehnání a předkládáním proseb prostřednictvím Panny Marie Bohu. Stezka však v sobě zahrnuje i prvek naučný a poznávací, je rovněž naučnou stezkou, která poutníka seznámí se zajímavým, ale ještě málo známým regionem Čech. Je tedy určena nejen věřícím. Trasa propojuje další místa, která k sobě mají ideové, duchovní a historické vazby, jako například: klášter trapistů Matky Boží v Novém Dvoře (duchovní centrum kontemplace), Toužim (působíště autora skokovského obrazu J. W. Richtera a skokovské vrchnosti, markrabat bádenských), Útvinu (působíště

stavitele skokovského chrámu J. Schmieda), Žlutice (působíště duchovního otce poutního místa ve Skocích, premonstráta J. Ricka) zříceninu poutní kaple svatého Blažeje u Branišova, a dále řadu kulturních a přírodních zajímavostí regionu Tepelska, Toužimska, Bochovska a Žluticka. Zčásti respektuje původní historické trasy poutních procesí do Skoků (Infotouzim, 2020).

Obvykle poutníci tuto trasu absolvují ve třech úsecích, kdy první den začíná pouť v klášteře v Teplé a odtud pokračuje do Nežichova, dále z Nežichova do Toužimi a závěrečný den z Toužimi do Skoků. Takto se o poutní stezce vyjádřil jeden z autorů, pan Jiří Schierl:

„V rámci oživování Skoků se realizoval druhý projekt, Mariánská poutní cesta. Značila se ve spolupráci s Klubem českých turistů. Chtěli jsme tomu dát nějaké specifikum, nějak ji odlišit od ostatních turistických tras, tak jsme vymysleli vlastní mariánskou hvězdu. Celá stezka má 58 kilometrů, následně jsme ji ale rozšířili o 2. část. Výsledkem by měl být takový poutní okruh, kdy začátek i konec by byl v Teplé a propojilo by se to ještě s Bečovem, kde je relikviář sv. Maura. Ještě bychom to rádi nějak skloubili s možností návštěvy sv. Maura, resp. aby poutníci měli možnost volného vstupu, nějak to tedy oddělit od ostatních návštěvníků...“

Poutní stezka byla vzpomínána i dalšími informátory, pro příklad uvádím některé z reakcí.

„Vlastně až teď když už tu nebydlím, tak jsem poprvé šla „Skokovskou stezku“, to bylo letos v létě. No a zrovna se stalo, že někdo z dobrovolníků nemohl, nebo onemocněl a tak jsem tu místo něj zůstala 5 dní. Po téhle zkušenosti bych se zas ráda znovu zapojila do dobrovolnické činnosti tady ve Skocích“

(Žena asi 30 let)

„Prvně jsem šel tu poutní stezku tak před 3 – 4 lety. Byl jsem tehdy sám, potřeboval jsem přemýšlet, vyčistit si hlavu... Ona vede hezkými místy a vlastně Skoky samy o sobě jsou pozoruhodné místo. Předtím sem to tu neznal, jel sem sem na doporučení kamaráda a od té doby se sem pravidelně vracím. Letos se možná vypravím znovu, ale chtěl bych to jít v opačném směru, tak se ještě uvidí.“

(Muž 40 let)

„Chodíme tuhle trasu pravidelně každý rok takle na jaře, vlastně od začátků co vznikla. Je to vždycky po delší době příležitost se vidět. Chodíme na těžko, tak vlastně nejsme ničím limitováni a jak sem řek, je to dobrá příležitost k setkání a k tomu ještě to prostředí... Člověk si tu vyčistí hlavu. Obecně mám krajinu Sudet rád...“

(Muž 45 let)

„Chtěli bychom nabídnout další spolupráci, pokud o to bude zájem, Například ona ta stezka není úplně šťastně značena, jsou tam místa, která by chtěla opravit a nově přeznačit...“

(Žena 52 let)

„Cílem poutní stezky je přitáhnout návštěvníky Skoků, ale i běžné turisty. Pojali jsme to vlastně jako takovou vlastivědnou stezku. Je snaha vést celou cestu převážně přírodou. Ještě páter Pjotr začal budovat poutní ubytovnu, to ale zůstalo nedokončeno. Mysleli jsme, že by se toho mohli chytit místní, ale to se stalo snad jen v Nežichově. To je trošku slabší místo, poutníci mají vyšší očekávání a tohle je někdy překvapí, že vlastně není na trase pořádné zázemí. Když jsme si vymýšleli tu cestu, tak původně jsme chtěli jen z Toužimi a zpět. Jeden čas jsme měli za tímto účelem pronajatý i autokemp ve Žluticích, ale to pak nějak nedopadlo. Poslední, co se v téhle souvislosti podařilo, tak jsme koupili jako spolek bývalý Gasthaus, který bychom chtěli alespoň částečně zrekonstruovat a využít právě i jako zázemí pro poutníky.“

(Jiří Schierl)

„Když už jsme u toho Gasthausu, tak tenhle objekt se nám podařilo vydražit. Vlastě celé to tu jinak patří nějakému podnikateli „B“, myslím i ty pozemky kolem. Gasthaus byl v majetku firmy, která se dostala do konkurzu a jejímž jednatelem byl právě pan „B“ ...jo, to je on, ten, co stojí za vysázením stromů podél cest... No byl to nějaký projekt na čerpání evropských dotací, kdy mělo jít o obnovu původních barokních cest. Pak osadili cesty nové, ale stále zbývalo ještě spoustu nevysazených stromů, tak se vytvořily cesty k cestám a nakonec ještě vysadili stromy i ve Skocích. No když se člověk příliš nezabývá tím prozatím a potřebností toho projektu, tak nakonec jsou to stromy, ty krajíně neuškodí, ale...!? Podařilo se nám ho tedy vydražit asi za 100 tisíc, takže teď je náš a máme tu určitý záměr, chceme tam přenést zázemí pro dobrovolníky.“

(Muž 57 let)

Právě výše zmíněný závěr poutní cesty, pokračující do Žlutic byl přidán s ohledem na to, že ve Skocích je jen velmi omezená možnost zázemí, které v současnosti využívají především dobrovolníci, kteří zajišťují především zpřístupnění kostela, průvodcovské služby nebo např. základní péči o poutníky.

„Vlastně až teď když už tu nebydlím, tak jsem poprvé šla „Skokovskou stezku“, to bylo letos v létě. No a zrovna se stalo, že někdo z dobrovolníků nemohl, nebo onemocněl a tak jsem tu místo něj zůstala 5 dní. Po téhle zkušenosti bych se zas ráda znovu zapojila do dobrovolnické činnosti tady ve Skocích, což mi Schierlovi i nabídli.“

(Žena 34 let)

S financováním poutní stezky zčásti vypomohl Karlovarský kraj, ale také individuální dárci a příznivci Skoků.

„Podařilo se různými aktivitami dostat Skoky do obecného povědomí. Začalo přibývat lidí, kteří se o ně začali zajímat. Přistoupilo se k dobrovolnému průvodcovství. Průvodce má k dispozici klíč od kostela, kde

může bydlet. Praxe je taková, že pokud nenastane nějaký nečekaný výpadek, tak tam Jirka S. už teď nemusí. Je tu zázemí, v jedné z věží jsou i postele. Mám pocit, že nějaká myšlenka vyložené stavebního projektu na samotný kostel nás přesahuje. Není klíčové budování, ale ta komunita lidí - muzikanti, keškaři, poutníci, dobrovolníci... V Gasthausu pravidelně probíhá geodetický plenér UMPRUM. Přivezou sem ruční tiskařský lis, na během tohoto soustředění tu vyrábějí grafické listy, které pocházejí přímo odtud. Ty pak prodávají a výtěžek jde na podporu Skoků“

(Muž 57 let)

Takto popisuje setkání s poutním místem, jeden ze současných návštěvníků poutí:

„1. května 2009 mě známí z Abertam vzali na květnový průvod do Maria Stock. O tomto kostele a místě jsem už četl předtím na internetu, ale to bylo jen teoretické. Dobře si pamatuji, jak jsme vyjeli z Karlových Varů – po hlavní silnici na Prahu a silnice se postupně zužovaly a zhoršovaly, až nakonec se jelo po cestě s velkými výmoly. Zaparkovali jsme auto nahoře na louce a marně jsem hledal kostel. Pak najednou se v rokli otevřel pohled na impozantní kostel a zříceniny dříve obývaných domů. Stavem kostela jsem nebyl otřesen, přestože jsem v České republice viděl mnoho zanedbávaných církevních památek. Ojedinělá byla skutečnost, jak došlo ke ztrátě kostelní věže. Díky svému tichu je toto místo uklidňujícím ostrovem v našem hektickém světě. Jediný hluk z dopravy pochází od letadel. Postupem času jsem několikrát navštívil Maria Stock. Klid tady mi byl příjemný a také jsem mohl prozkoumávat tuto lokalitu. Od té doby jsem se procesí několikrát účastnil, ač jsem protestant, ale věřím, že existuje pouze jeden Bůh a že všechna křesťanská rozdělení jsou způsobena jen lidmi. Rozdělení na evangelické, katolické, nové apoštolské a mnoho dalších náboženských komunit mě nijak nelimituje. Od roku 2010 píšu ve svých internetových novinách "The Border Crosser" o aktuálních a historických tématech Krušných hor a v expanzi jsem oslovil také Maria Stock, jež z dnešního pohledu není až tak daleko od Krušných hor.“

(Muž 70 let)

Již dříve se o obnovu poutního místa pokusilo město Žlutice a němečtí rodáci, kteří z této oblasti pocházejí. K samotné realizaci záměru, která měla být ve spolupráci s Česko – německým fondem budoucnosti, nakonec nedošlo. Od roku 1981 jsou poutě organizovány spolkem Ackermann Gemeinde, sídlícím ve Würzburgu. Z pomoci mládežnické organizace Junge Aktion der Ackermann Gemeinde a za účasti občanského sdružení Rytmika - Šumperk se v letech 1995 – 2007 konaly ve Skocích česko – německé tábory. V posledních letech hlavní poutě organizoval Svaz Němců v Čechách, region Chebsko a od roku 2015 Spolek Němců v Čechách s podporou Kanonie premonstrátů Teplá a Plzeňské diecéze (Schierl, 2020).

„Z minulosti máme tedy zkušenost se spolkem Rytmika – to je spolek česko - německé katolické mládeže, který ve Skocích působil a byl to motor pro rozšíření letních aktivit. V roce 2007 tu uspořádali např. měsíční tábor, při němž se odklidilo spoustu trosek, postavili malou kapličku před kostelem, samotný kostel vyzdobili a taky tu uspořádali koncert.“

(muž 57 let)

O navrácení života do zaniklé obce dále také usilují členové spolku Pod střechou, dobrovolníci, spolu s premonstráty a dalšími příznivci Skoků, prostřednictvím projektu Živé Skoky. Vedle zajištění zpřístupnění kostela a možnosti prohlídky obce s průvodcem, což je zajištěno během letních měsíců nepřetržitě za přispění dobrovolníků, jsou ve Skocích pořádány vedle duchovních aktivit

také nejrůznější koncerty, přednášky nebo workshopy.

★ ŽIVÉ SKOKY 2019 ★

POUTNÍ KOSTEL NAVŠTÍVENÍ PANNY MARIE VE SKOKÁCH
 je přístupný v červnu, červenci a srpnu denně od 9:00 do 18:00, dále dle informací na stránkách www.skoky.eu, kde najdete i aktualizaci programu. Dobrovolné vstupné slouží k obnově místa.

6.7. so 20:30 NOC SVĚTEL Zpěvy z klášterní komunity v Taizé v slavnostně osvětleném kostele.	7.7. ne 10:00 ★ Pout' ke svátku Navštívení Panny Marie Českoněmecká pout' porozumění. Procestí v 10:00, mše svatá v 11:00. Celebruje P. Filip Zdeněk Lobkowicz OPraem.	20.7. so 19:00 OLDŘICH JANOTA Pisničkář, básník a inspirátor české hudební scény.
27.7. so 19:00 FRANTIŠEK BLÁZEN One man show o sv. Františku z Assisi. V hlavní a jediné roli Jan Horák.	2.8. pá 18:00 ★ Porciunkule Poutní mše svatá. Celebruje P. Vladimír Slamečka.	2.8. pá 21:30 POD MARIÁNSKOU HVĚZDOU Pozorování noční oblohy hvězdařským dalekohledem.
3.8. so 19:00 HMLISTO (SK) Horana & syn, postfolkové rodinné duo ze samoty Vtáčnick.	10.8. so 19:00 MARTINA TRCHOVÁ & PRUNE Společný koncert dvou skvělých písničkářek.	15.8. čt 11:30 Nanebevzetí Panny Marie Poutní mše svatá. Celebruje P. Alvarez Petr Kodeda OP. ★
17.8. so 19:00 MAJEROVY BRZDOVÉ TABULKY Legenda akustické alternativy v obnovené původní sestavě.	31.8. so 19:00 VZPOMÍNKY NA Čp.8 ...a na karlovarského písničkáře Jaroslava J. Ježka. Petr Linhart, Josef Štěpánek a Jaromír Honzák.	8.9. ne 14:00 Narozeniny Panny Marie Poutní mše svatá. Celebruje Mons. František Radkovský, emeritní biskup plzeňský. ★
13.10. ne 14:00 ★ Královna posvátného růžence Poutní mše svatá. Celebruje P. Vladimír Slamečka.	3.11. ne 14:00 ★ Dušičková pout' Poutní mše svatá. Celebruje P. Vladimír Slamečka.	8.12. ne 14:00 ★ Neposkvrněné početí Panny Marie Poutní mše svatá. Celebruje P. Vladimír Slamečka.
Od 14. do 22. září proběhne ve Skokách grafické sympozium Listy z Gasthausu .		
★ V závislosti na přízní počasí v závěru roku připravujeme ještě tyto zimní poutě: ★ 24. 12. 2019 – Půlnoční mše svatá ve Skokách; 12. 1. 2020 – Svátek Křtu Páně.		
Do Skoků dojedete autem po silnici Praha-Karlovy Vary, mezi Lubencem a Bochovem je odbočka směr Údrč a Skoky. Dojet lze až do osady Polom, nebo i po ní polní cestou téměř do Skoků. Do Skoků dojedete také pěšky poutní stezkou, nebo po červené značce z Bochova či Žlutic. Přenocování na místě pod vlastním stanem či širákem je možné. Děkujeme Karlovarskému kraji, městům Žlutice a Bochovo, Nadaci Život umělce, Nadaci Český hudební fond a TV Noe. Srdečně zve Kanonie premonstrátů Teplá a pořádající spolek Pod střechou.		

Informační plakát (Zdroj: www.skoky.eu)

3.7 Je „Panenka skákavá“ jen mýtus?

Co je to vlastně mýtus? Současnost nás naučila používat tento výraz pro rozšířenou, ale nepravdivou představu. Navzdory tomu je mýtus nedílnou součástí každé archaické společnosti. Do bližší charakteristiky tohoto pojmu se na tomto místě ale pouštět nebudu,

vzhledem k tomu, že pro bližší charakteristiku tohoto fenoménu zde není prostor. Proč ale na tomto místě zmiňuji právě mýtus? Záměrně tuto kapitolu řadím až do závěrečné části práce, neboť s tématem výzkumu souvisí spíše nepřímo. Domnívám se ale zároveň že je důležité tuto kapitolu zmínit, s ohledem na to, že toto téma vnímám jako důležité pro řadu mých informátorů. Během svého, ne příliš rozsáhlého, terénního výzkumu jsem se mnohokrát setkala s různou podobou toho, jak bylo referováno o zdejším dobrotivém obrazu Panny Marie, viz obrázek č. 3. 18.

Obraz hraje ve skokovském mariánském kultu, stejně jako i v dalších mariánských kultech zásadní úlohu a je významným prvkem v obnově a rozpomínání na toto poutní místo. Jde o kopii zázračného obrazu Panny Marie Pomocné z Pasova od Lucase Cranacha staršího, kterou na základě zakázky Adama Lienerta vytvořil toužimský malíř Johann Wolfgang Richter. Z náboženského hlediska, podobně jako v dalších jiných případech jde o dobrotivý obraz, jenž je ústředním motivem tohoto mariánského poutního místa. Podobně jak je tomu v případě jiných obrazů tohoto typu je spojen s místní variantou mariánského mýtu, jež má za úkol vysvětlit jeho zázračný původ a určit jeho úlohu v obřadu (Kobes, 2018: 125-126). Záměrně se v tuto chvíli vyhýbám jakémukoli přívlastku, neboť právě ten, jak jsem průběžně zjišťovala, není přidáván zcela jednoznačně a mnohdy vzbuzuje nemalé emoce. Je možné slyšet o Panně Marii – „skokovské“, „ve skoku“, nebo i „skákavé“. Jaké je ale správné označení, je otázkou a neshodli se na tom jednoznačně ani mí informátoři.

Ilustrace k pověsti (Zdroj: kniha Pověsti z kraje pod Vladařem)

Jak vlastně vzniklo zlidovělé označení pro obraz pasovské Panny Marie Pomocnice „Panenko Skákavá“, z něhož se v průběhu 18. století mezi poutníky vyvinulo dodnes živé úsloví, kterým věřící vzývají Pannu Marii Pomocnici? A patří jeho původ skutečně do

Skoků?

„Existují přinejmenším dvě verze jeho vzniku. 1. hovoří o tom, že je odvozeno od místního označení tedy obraz Panny Marie Pomocnice ze Skoků. Zkrácením následně vzniklo označení Panenka ze Skoků a jeho jazykovým zkomolením „Panenka Skákavá“. 2. verze hovoří o tom, že toto spojení mohlo vzniknout v souvislosti s umístěním obrazu na zdejším hlavním oltáři, který na něm nebyl umístěn napevno, ale v průběhu bohoslužby se pohyboval po takových kolejničkách vpřed a vzad. Občas při této manipulaci mohlo docházet k poskakování obrazu a z toho pohybu mohlo vzniknout označení obrazu, který na oltáři poskakuje.“

(Muž 58 let)

„Pokud Vás mohu poprosit, nepoužívejte tam „Panenko Skákavá“ to že ten obraz nějak poskakoval, to si vymyslel pan.., Stock to se skákáním nemá nic společného“

(Muž 60 let)

O tom, že jde skutečně o téma minimálně živé, svědčí i vyjádření opata Kanonie premonstrátů v Teplé, pana Filipa Zdeňka Lobkowicze, O. Praem.:

„Ono rčení, které se rozšiřuje, že je to Panenka Skákavá, podle mne nemůže odpovídat skutečnosti, protože toto místo do roku 1945 bylo převážně navštěvováno německými poutníky. Němci ho nazývají Maria Stock a není možné, aby tam vzniklo rčení, které není k Panně Marii příliš uctivé.. a také protože skákat je „springen“ a to se tam vůbec neobjevuje. Je to tedy Panna Marie ze Skoků a to je důležitější než všechna označení, která se kdy dávají“ (Moskyt, 2017).

V této souvislosti mi jedním z informátorů, byl doporučen text, z roku 1934, který se k vysvětlení významu názvu staví takto:

"Původ jména se odvozuje od podloží. České slovo "stok", v množném čísle „stoky“, znamená 'odtok' vody nebo její s/plynutí; "stoka" je vodní rýha, odtokový kanál. S tímto označením souhlasí úplně přesně i daná lokalita. Se stejně znějícím německým slovem 'Stock' (dřevěná hůl, růžový keř) mizí smysl původního českého označení. Tok = Fließen; "s" je předpona a znamená "s, se, odněkud, proti" podle potřeby. (1) Nalézt se dá také označení "Pivoňka" a znamená "souběh" (nebo žlab). Dr. B. Brandl píše ještě v roce 1925: "Byl to tam jeden hluboký kanál, kde se shromažďovala voda ze statků". Ještě dnes protéká obecní (místní) pramínek (pod kostelem. Žlutické matriky uvádějí jméno "Skok". Tohle slovo znamená "Sprung" (v chůzi).; založeno na nesprávné výslovnosti nebo porozumění (zkomolení) (Winter. 1934, 8)."

Zvolání „Panenko Skákavá“ má podle Tomáše Kobese předobraz v německém zvolání „Maria Hilf“ - „Marie pomáhej!“, jež bylo používáno jako válečný pokřik císařských vojsk během třicetileté války i po ní. Obraz Panny Marie v případě insbruckého a pasovského kultu obsahuje všechny prvky důležité pro mariánský kult. Zázrak spojený s obrazem a posvátnou rolí Panny Marie v obnovení katolické církve vytyčeném tridentským koncilem, který se vymezil vůči protestantismu a redefinoval úlohu katolicismu. Panna Marie začala být nahlížena jako generalissimo sacrale, která přispěla k vítězství Svaté ligy nad Turky v bitvě u Lepanta a k vítězství katolíků nad protestanty v bitvě na Bílé hoře (Heal, 2014: 193 – 194, 304 dle Kobes, 2018: 138). Mariánský kult se v českých zemích začal podobně jako v případě Pasova utvářet po Bílé hoře jako jakási ochrana před válečnými hrůzami a onemocněními. Byl podporován panovnickým rodem a katolickou menšinou, která současně upřednostňovala oddanost obrazu matky a dítěte a Panně Marii Bolestné. Této oddaností se účastnily všechny společenské třídy, Češi i Němci, což odpovídalo potřebě útěchy po válečných

hrůzách, stejně jako v Rakousku měli potřebu ochrany před morem (1679, 1713) nebo tureckou invazí.

Rychlost, jakou se toto rozšíření mariánského kultu v českých zemích odehrávalo, naznačuje dále Jan Béringer ve svém příspěvku z roku 2008. V roce 1655 zde byla pouze dvě významná poutní místa zasvěcená Panně Marii, v roce 1672, jich už bylo 26 a v 18. století, 44. Hlavními poutními místy byl svatostánek Panny Marie a dítěte v Příbrami a kaple v Praze na Malé Straně, Socha Marie kojící malého Ježíše, zasvěcena Marii Vítězné, symbolu triumfu na Bílé hoře (Bérenger, 2008: 102).

Traduje se, že obyvatelstvo Skoků chodilo do Žlutic do kostela velmi nepravidelně, což mohlo být zejména následkem šíření protestantismu v Čechách. Území, kde se obec Skoky nachází, bylo rovněž dříve silně ovlivněno přílivem osadníků původem ze Saska, kteří mimo jiné přinášeli i protestantskou víru a stalo se tak jedním z míst, kde se setkala reformace s protireformací (Seibt, 1996). Založení poutního místa ve Skocích bylo jedním z výsledků tohoto opačného protireformačního proudu. Skoky se tedy staly přímým dokladem toho, jak vlivem reformačních hnutí mohlo dojít k efektivní rekatolizaci.

Původně malá vesnička bez kostela a fary se stala díky významu poutního místa, ač jen na omezenou dobu, prosperující obcí. Sláva jak samotné obce, tak především dobrotivého obrazu Panny Marie Pomocnice ze Skoků se velmi záhy začala šířit, nejen po celém území Čech, ale i dále za hranice. Z původní invokace, tj. vzývání „Matky Boží ve Skoku“, vzniklo v českém prostředí a díky lidové zbožnosti, zkrácením a zkomolením původního českého

slovního spojení, dodnes známé a užívané zvolání „Panenko Skákavá“, v němž se odráží někdejší věhlas poutního místa (Schierl, 2020).

Ať již tedy vznik zvolání „Panenko Skákavá“ chceme považovat za mýtus nebo nikoli, musím uznat, že v kontextu dříve uvedeného se jeví vcelku zajímavá myšlenka Tomáše Kobese, že zvolání „Panenko Skákavá“ nemusí být jen obměnou zmíněného „*Maria Hilf*“, ale svým rozšířením a častým užíváním také právě dokladem významnosti tohoto poutního místa v Čechách a úspěšného šíření mariánského kultu v českých zemích (Kobes, 2018: 139), a to bez ohledu, na původ vzniku tohoto sousloví.

Obraz je ale také určitým paradoxem. Ač se v mnoha kopiích stal součástí mariánského kultu, jeho autor v době, kdy jej vytvořil, byl protestantem, přítelem Martina Luthera a dvorním malířem význačného protestantského kurfiřta Jiřího Saského (Kobes, 2019: 126). Je tedy otázkou, jak je možné, že obraz od protestantského malíře se stane tak významnou součástí tak rozsáhlého mariánského kultu. Kobes se dále ptá, co se muselo stát, aby se tento skokový obraz stal ekvivalentem zázračného obrazu v Pasově a s jakými dalšími objekty, osobnostmi a událostmi souvisí. To už ale není předmětem tohoto textu, snad jen tedy námět k dalším úvahám.

3.8 **Proces vzniku místa kolektivní paměti**

„Proč Ine člověk k předmětům? Proč si přeje, aby se neměnily a nepřestávaly jej doprovázet? Ponecháme-li stranou veškerá hlediska pohodlí nebo estetiky, jisté je, že naše materiální okolí nese otisk nás i druhých (Halbwachs, 2009: 185).“

Jak již bylo zmíněno po úpadku o konci druhé světové války, byl prostor obce Skoky velmi izolovaný a stal se místem, kam zřídka, snad z nostalgie zavítali trempí nebo náhodní poutníci, viz obrázky č. 3.19 – 3.23. V 90. letech se pak stále častěji stávala bývalá obec terčem vandalů a zlodějů, jejichž pozornosti neunikl ani kostel. Vrcholem devastace kostela byl podzim 2006.

„Za bílého dne skupina zlodějů nejprve vyřízla díru v postranních dveřích a poté s náradím vlezla na střechu ke kostelním věžím. Vršky věží odřízli motorovou pilou a shodili je na zem, kde pak nikým nerušení odlupovali měď, kterou chtěli prodat v nejbližším sběrném dvoře. K tomu již ale nedošlo, jeden ze zlodějů ze střechy kostela spadl. Svými kumpány byl urychleně převezen do nemocnice v Karlových Varech, odkud byl letecky transportován do Fakultní nemocnice v Plzni, kde se těžce zraněného, tehdy nezletilého zloděje podařilo zachránit (Kobes, 2018: 78).“

Tako na událost, která svého času proběhla mnoha regionálními , ale i celostátními médii, vzpomínali v dokumentu „Panenko skákavá!“ České televize lékařka, která jednoho ze zlodějů ošetřovala poté, co překvapivě přežil pád z kostelní věže. Další vzpomínka patří jednomu z členů spolku Pod střechou.

„Bylo to asi v roce 2006, koncem léta začátkem podzimu, už si přesně nepamatuju. Tak sem sloužila tady na záchranný službě v Toužimi. A to obvykle bývá, že si lidi zavolaj záhranku na místo činu, kde se něco stane, tak tam vyjíždíme. To bylo v tom atypické, že přivezli na tu záhranku v autě vlastně na zadnim sedadle schuolenýho člověka, který vykazoval známky těžkýho poranění. Přivezl ho nějaký starší muž, který byl ještě v podroušeném stavu, zdálo se, protože potom, když sem mu řekla, že okolnosti se mi zdají být podezřelé a že ve Verušicích paneláky nejsou a že teda ať kápne božskou odkud' tedy ten chlapec spadl a že tedy potřebuji znát mechanismus toho poranění a výšku toho pádu, abych se rozhodla jak dál budu postupovat, tak ujel. To, co se tomu člověku teoreticky může stát, tak jsou vlasně devastující zranění měkkých orgánů, ať už to sou plíce,

játra, slezina...No a potom samozřejmě dochází k mechanickým poraněním kloubů, páteře, no ta měl štěstí, měl štěstí.. Pád s takle vysoké výšky na pevný povrch by 100% nepřežil. Pokud by to byl pád na ten labilní povrch a ještě by se třeba zachytával a kdyby ještě zbrzdil tu energii toho pádu, jo že by se mu třeba podařilo se někde zachytit se někde dýl a při pádu na tu pružnou hromadu dřev, tak by se to třeba přežít dalo, ale ať si lidi myslej, že to byl zázrak..“

(Přepis vzpomínky ošetřující lékařky, Zdroj: Česká televize, 2016)

„Já si myslím, že to je prostě tak, že ty lidi, co sem chodili krást, že to dělali proto, že si mysleli, dyť vono to stejně nikomu nepatří a není to jako tak, že by přišli někoho vokrást, ale voni si přišli prostě vzít nějaký věci z pustiy v podstatě. Je to zajímavý že taková událost vlastně zničující pro ten kostel nakonec nastartuje takovýhle oživení, že to nakopne takovou partu lidí, tu jejich práci, že sem budou zase jezdit lidi“

(Zdroj: Česká televize, 2016)

Událost se skutečně stala impulsem pro mnoho lidí a vlastně odstartovala aktivity směřující k znovuoživení místa bývalé vesnice. Ve stejném dokumentu zazněla i vzpomínka někdejší obyvatelky Skoků, paní Duročkové, snachy poslední obyvatelky obce.

„Jsem šťastná, že se vracím zpátky zpět ve vzpomínkách, do těch krásných let, když jsme tu bydleli, žili... (při procházce budovou bývalého hostince vzpomíná) Tak si tady umyju ruce v tý vodě, tady je umývadýlko, tady je zrcadlo... no vypadám, takže... já už nanosili vodu do Denyho kýblů, takže dobrý je to, tady pěkně stojí stůl, židle, no, co to dneska navařili na tom stole, nějaký rezance a polívku, jdu se podívat ven... já už přes ty muškáty ani nevidim...“

„Na zdech byly svatý obrázky, protože máma byla pobožná a kostel měla vedle sebe, to byl její středobod taky. Prostě, i když to byla moje tchýně, přece jenom jí říkám máma, protože jsem jí měla ráda jako mámu. A tady je se svou dcerou Štefinkou, kterou máme pochovanou na hřbitově. A proto

kvůli tomu maminka vocať ani neodešla, protože jí bylo líto jí tu tak samotnou zanechat. No a tady sou ty Skoky, když tu ještě původně žili lidi, když to ještě bylo obyvatelný. Elektriku zrušili, když stavěli tu přehradu, takže tady dole kolem přehrady už nikdo neprošel. A když vlastně tady bydlela máma, tak už tady nebylo nic. Jenom ten její barák a ten kostel. A tady, přímo jak je to zbouraný, tak tam jsme měli my s manželem pokojíček. Prostě všechno lidi zničili, no je to škoda, ale prostě taková je doba. Tady sme prostě prožívali mládí.“

„Když vodešla vocať jediná obyvatelka týhle obce, což byl jeden barák, a vona ocať odešla na věčnost, tak tím pádem tady skončil celej život a dopadl i kostel tak, protože neměl kdo hlídat. „

(Zdroj: Česká televize, 2016)

Na tomto místě použiji tzv. „oslí můstek“ a vzhledem k tomu, že právě se Skoky je víra a náboženství úzce spjata, vrátím se opět k Halbwachsovi (2009: 199 – 200), který je toho názoru, že náboženství jsou velmi pevně spjata se zemí, a to nejen z toho důvodu, že jak tvrdí, je to společenský úděl všech lidí i lidských skupin. Především společenství věřících má podle něho sklon zasazovat množství myšlenek a představ, které zaměstnávají jeho mysl, do nejrůznějších končin prostoru. Má tím na mysli posvátná místa a místa vyvolávající duchovní vzpomínky, stejně tak ale i místa profánní, nebo i obývaná „bezbožníky“ a tam, kde je nutno zavřít oči i uši, jsou místa prokletá.

„Když dnes kráčíme starým kostelem nebo křížovou chodbou kláštera, bezděky šlapeme po kamenných deskách, pod nimiž leží hroby a nesnažíme se luštit nápisy vyryté do kamene na zemi či na zdech. Tyto nápisy přitom ti, kdo se uzavírali do těchto klášterů nebo dlouze prodlévali v těch kostelech, měli neustále na očích. A díky oněm náhrobním kamenům, stejně jako oltářům, sochám a obrazům světců, byl prostor, jenž věřící obklopoval a v němž pobývali, prodchnut náboženskými významy. Způsob, jakým jsou v jejich paměti uloženy vzpomínky na obřady, modlitby

a veškeré úkony a myšlenky tvořící zbožný život, by pro nás byl jen stěží představitelný, kdybychom nevěděli, že to všechno mělo své místo někde v prostoru (tamtéž)“

Při četbě těchto řádků se mi vnutila má osobní vzpomínka na jeden z pobytů ve Skocích, a to při mé první návštěvě tamního hřbitova, kdy jsem, mimo jiné hledala i hrob malé Štefinky.

Obecně na takovýchto místech, ač již desetiletí pustnoucích, mám vždy pocit potřeby uctění piety. Přišlo mi tehdy nějak nepatřičné, když se na hřbitov přihnul malý pejsek, který bez zájmu majitelky pobíhal mezi hroby a bez ustání štěkal.

Díky této zkušenosti jsem si současně ale i uvědomila, že pro mnoho lidí toto místo možná není oním místem paměti, ale pouze hezkým místem v krajině.

3.9 Paměť místa česko – německého

Navzdory tomu, že se mnohému návštěvníku Sudet může zdát tato krajina pustá a nehostinná, je plná dávných příběhů. Pozůstatky někdejšího osídlení jsou patrné prakticky na každém kroku. Nízké kamenné zídky, staré odrůdy ovocných stromů, tam, kde by je nikdo nečekal, malé sklípky, zasypané studny, drobné sakrální stavby nebo dokonce kostel v jinak pusté krajině, viz obrázek č 3.24. To vše jsou známky někdejšího osídlení. Pokud by člověk pátral dále, může najít zbytky zemědělského nářadí, rezavé hrnce, skleněné lékovky, torza dětských hraček, zkrátka nejrůznější předměty, často i velké emocionální a symbolické hodnoty. Důkaz neustále se měnící krajiny, stejně jako se mění lidé, kteří ji obývají.

Jak říká Carsten Lenk (2004: 32 in Mikšíček et al, 2004), každá krajina je plná stop, které do ní vtiskl běh dějin. S pomocí

archivních materiálů, např. starých fotografií je možné sledovat kontrast mezi současností a minulostí, ilustrují nikoli jen to zmizelé ale samotný proces mizení, viz *ilustrační obrázky 3.25 a 3.26*. Člověk může najít pomocí nich porozumění, potřebné souvislosti, chybějící článek. Samotný proces mizení je ale také možné vysvětlovat zcela dvojsmyslně. Je možné ho interpretovat jako ztrátu prosperujících vesnic a lidmi utvořené kulturní krajiny zahrad, ovocných sadů, obdělávaných políček, ale je možné jej vnímat i z druhého úhlu pohledu, jako něco, co vrací přírodě její nespoutanost a přirozenost, jako jakési vítězství přírody.

Je tedy pravdou, že někdejší Sudety, jako fenomén, vyjadřující jistou místní kulturní identitu navždy zmizely? Tuto otázku si pokládá i Tomáš Kafka (2004: 35 – 36 in Mikšíček et al, 2004), když k tomu současně uvádí, že odpověď na tuto otázku vyžaduje mimo určitého odhodlání a jisté představitivosti i značnou dávku taktu a empatie. Není také možné zapomenout na to, že s touto ztrátou bývá často spojováno odmítnutí jakékoli formy nezatížené kontinuity, tvářící se, jako by se vlastně nic v minulosti nestalo a tedy i tím, že se této ztrátě dostává i určité funkce již zmíněného trestu. Současně s tím ale zastává názor, že Sudety stále existují a to s tím odůvodněním, že na existenci krajiny nemůže sebedrastičtější otřes nic změnit. Větší problém vidí ale v otázce Sudet jako fenoménu zatíženého tradiční kulturní identitou. Odmítá jakýsi historický smysl míry devastace dnešního pohraničí, s nímž jsme jako návštěvníci často konfrontováni, jako by si to tato krajina, vzhledem k minulosti zaslouhovala. Naději Sudet vidí ve všeobecné snaze nedopustit, aby naše minulost jen tak, beze stopy zmizela (tamtéž).

Krajinou jsem začala a krajinou bych ráda i končila. Kulturní

krajina nepochybně v sobě ukrývá ohromné množství informací. Lze z ní například vyčíst, jaké bylo socio-ekonomické chování společnosti (Mikšíček, 2004: 37), která se v ní nacházela. Krajina chrání poslední zbytky jedinečnosti, regionální odlišnosti a kulturní rozmanitosti, která se přirozeně podílí na utváření pestrosti a bohatství lidských dějin. Jak již kdosi řekl: „Stejně jako člověk přetváří krajinu, přetváří krajina jeho“. Člověk aby nemusel být stále „ve střehu“, začal utvářet kulturní krajinu. Krajinu jako prostředek adaptace člověka na prostředí. Ta se tak díky rozmanitosti obyvatel stávala poutavější, symboličtější a pro člověka příjemnější. Změna smýšlení o krajině a přesun lidí z venkova/krajiny do měst mělo vliv i na postupnou ztrátu „paměti krajiny“.

Nynější trend je podle Petra Mikšíčka (2004: 38) opět takový, že dochází k individuálním návratům do přírody, kdy mnohdy jde ale o návraty lidí neinformovaných o životě v krajinném kontextu, díky čemuž krajina ztrácí tvůrce, města ztrácejí krajinu a lidé ztrácejí zájem o obojí. Vrátime-li se ale na území bývalých Sudet, zjistíme, že je zde mnoho míst, kde doslova skončil život. Majetek, který zde zůstal po odchodu tamních obyvatel, byl zničen, rozkraden nebo prostě zmizel. To, co zde zůstalo, pole, obytné a zemědělské objekty, obhospodařovaná půda, postupně splývá s okolní přírodou. To co v krajině ještě přetrvává, jsou drobné sakrální stavby, smírčí kříže a kameny, boží muka a tak podobně, které ze své podstaty odkazují na události, které se v krajině v minulosti udály. Tyto objekty mají symbolickou, historickou, náboženskou, ale i umělecko-řemeslnou hodnotu (tamtéž). A zůstává tedy na snadě otázka, jak s nimi naložit.

V této souvislosti je znám příklad pana Blížence z Nových

Hradů, který se zde snaží obnovovat kulturní památky a podle starých vzorců obnovovat kulturní krajinu, jak je nám známa z minulosti (Mikšíček, 2004: 39) Nemá snahu hledat těmto připomínkám jiná lepší místa, ale nechává je právě tam, kde původně stála, v přesvědčení, že právě historické umístění je to, co má v těchto místech hovořit. Hovořit o tom, kde stála vesnice, kudy chodili lidé, kde se udála nějaká křivda. Jsou známy ale i opačné přístupy. Ve snaze nalákat turisty mají někteří lidé snahu zatraktivňovat tato místa, přiblížit pamětihodnosti lidem ke krásně opraveným cestám, vytvářet skanzeny, a tím pádem ale původní místa paměti rušit.

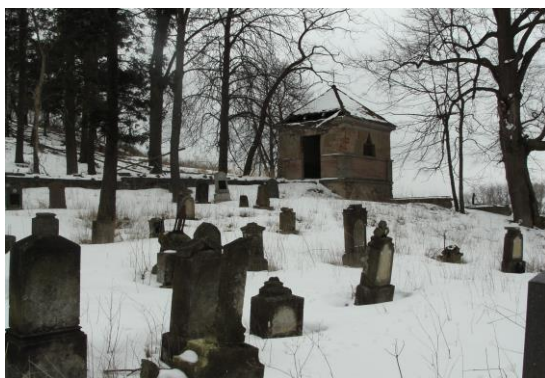
Vrátím-li se do obce Skoky, na počátku bylo avizováno, že práce nevychází pouze z vyprávění pamětníků, ale i současných návštěvníků a aktivních přispěvatelů k návratu života tomuto místu, mohu-li to tak pojmenovat. Během výzkumu jsem měla možnost setkat se s lidmi, kteří, domnívám se, konají tomuto místu podobnou službu, jako výše zmíněný pan Blíženeček. Již byla zmíněna činnost občanského sdružení Pod střechou, zabývajícího se nejen péčí o poutní kostel, zajištěním pravidelných mší, vybudováním poutní stezky, celkovou péčí o toto místo, dále zajištěním pravidelných služeb dobrovolníků, nyní nově záchranou nově získané budovy hostince a ještě bych mohla pokračovat dále výčtem dalších činností. Zmíněny ale doposud nebyly aktivity dalších jednotlivců nebo spolků, které se rovněž svojí činností snaží Skokům vrátit paměť tohoto místa. V této souvislosti zmíním např. činnost Spolku okrašlovacího Vladař (SOVa), který se ve Žluticích a jejich okolí věnuje již několik let záchraně drobných sakrálních památek.

„Oslovili nás (spolek) žlutičtí zastupitelé, jestli bychom se neujali márnice a

hřbitova ve Skocích. Naše sdružení se věnuje opravě drobných sakrálních památek v okolí Žlutic. Zaměřili jsme se hlavně na ty, kde hrozí, že zaniknou. V tomhle konkrétním případě se mi naskytlo sehnat peníze, resp. Se ozval donor, kterého zaujala naše činnost, a rozhodl se přispět nemalou částkou na opravu márnice. Vlastně to kolik jsme si řekli, že by podle předběžných propočtů byla potřeba, to jsme dostali – šlo o nadační fond Zeměkvět. Z části přispělo i ministerstvo zemědělství. V rámci obnovy márnice jsme ještě s kolegou a uspořádali workshop, na téma restaurování hrobů, ve spolupráci s Fondem česko-německé budoucnosti. Ještě nám zbyly nějaké prostředky, ty bychom rádi využili na opravu hřbitovní zdi. Při příležitosti symbolického předání márnice jsme ji vyzdobili, aby to dodalo atmosféru a to mě inspirovalo k dalšímu záměru, chtěla bych tam udělat malé muzeum pohřebnictví, které by bylo také doplněno informačními materiály, kde by bylo návštěvníkům přiblíženo, co se všechno při pohřbu dělalo, jaké byly postupy, jak probíhaly pohřby. Máme v plánu nechat vyrobit cedule s texty s přesnou historií. Jednalo by se o texty popisující, jak vypadal pohřeb od loučení se s nebožtíkem.... Podařilo se nám, v té souvislosti z jedné rozbořené márnice od tamního faráře sehnat máry, které jsme nechali zrestaurovat.“

(předsedkyně spolku MUDr. H. Hnyková)

Obrázek č. 3.27 a 3.28

Márnice před a po rekonstrukci (Zdroj: www.skoky.eu)

Obrázek č. 3.29

(Zdroj: www.dokumentacpamatek.cz – Spolek pro dokumentaci a obnovu památek Karlovarska)

Vědomí nelehkých historických okamžiků je patrné i z textu písně „*Maria Stock*“ věnované právě tomuto místu.

Maria Stock

Hudba a text Petr Linhart

Lednové ráno, bude šest
 Na oknech začly mrazy kvést
 Možná mám strach a zápal plic
 Koně se táhnou od márníc
 Konvicí cloumá ranní hic

Za okny volá vraní let
 Vezmu tě sebou na výlet
 Schovej si hlavu do peřin
 Vráno co vráně uvěří

Kde končí let je pustá ves
 Mariánské schody do nebes
 Pod schody kostel a v něm tma
 Dvě věže drží ho jak lva
 Křiví se na nich kříže dva

Čas skáče do propasti skok
 Má schöne Frau z Maria Stock
 Zvoní tu po nás zmrzlá zem

Vítr nám cloumá vikýřem

Hřbitovem chodí tenhle mráz
Pořádat zimní třídní sraz
Volám už jenom po létě
Po každé jiné planetě
Po každé jiné planetě

Možná se staviš na chvíli
Promluvit s Pannou Marií
Možná tě takhle nejlíp znám
Možná je tohle ráno rán

Možná jsi byla jednou z vran
Možná jsme došli právě tam
Kde nemůžu tě ztratit
Panenko Máří ze síně
Já chovám laptop na klíně
A neumím to vrátit
Panenko Máří ze síně
Já chovám laptop na klíně
A neumím to vrátit

k němuž její autor dodal, mimo jiné:

„...díky Skokům se mi otevřely Sudety. Moje babička byla původem ze Sudet, žila pak ve Vídni. Co se týče Skoků, tehdy, kdy jsem je objevil, ještě jsem nevěděl, kam to patří, ani žádný církevní struktury...“

Zmíněn byl ale také další z projektů, který rovněž ve svých výstupech zrcadlí historické momenty tohoto místa.

„Mám pocit, že nějaká myšlenka vyloženě stavebního projektu nás přesahuje. Není klíčové budování, ale ta komunita lidí – muzikanti, keškaři, poutníci, dobrovolníci... V Gasthausu pravidelně probíhá geodetický plenér UMPRUM. Přivezou sem ruční tiskařský lis, na během tohoto soustředění tu vyrábějí grafické listy, které pocházejí přímo odtud. Ty pak prodávají a výtěžek jde na podporu Skoků.“

Obrázek č. 3.30 a 31

Improvizovaná tiskařská dílna v bývalém Schopvově hostinci č. 21 (Zdroj: fotoarchiv www.skoky.eu)

Jeden z autorských skorkovských tisků - autorka Karolína Nováková
(Zdroj: fotoarchiv www.skoky.eu)

Se zmíněným spolkem Pod Střechou také významně spolupracují manželé Šulkovi, zástupci Svazu Němců v Čechách, regionu

Chebsko, resp. Od roku 2015 Spolku Němců v Čechách, kteří se přibližně od roku 1996 osobně spolupodílejí na organizaci a průběhu poutí. Oba manželé pocházejí ze smíšených česko-německých manželství a jak sám pan Šulko uvádí, považuje se za německého Čecha, či Egerlandřana. Přičemž spolu se svými potomky se věnují péči o lidové zvyky, které se snaží předávat dál. Rozvíjí tradici typicky egerlandských tanců a společně se synem také vystupují při různých příležitostech, pan Šulko sám také hovoří egerlandským nářečím. Ke Skokům mají jako rodina velmi blízký vztah. Již od dětství prý poutní místo navštěvoval spolu se svou prababičkou. Nejen při příležitostech poutí pravidelně s rodinou obléká tradiční egerlandský kroj, připomínající lidovou tradici místního osídlení před 2. světovou válkou. "

Obrázek č. 3.32

Poutní procesí v čele s panem R. Šulkem v egerlandském kroji (Zdroj: www.deutschboehmen.com)

Z dalších současných aktivit zmíním např. vznik 3D modelu zaniklé vesnice. Projekt, který byl realizován v nedávné době jako společná práce několika akademických pracovišť.

„Co tomu předcházelo... Kolegové se zaměřují na vývoj kulturní krajiny, s větším důrazem na krušnohoří a podkrušnohoří, já zase na 3D modelování zaniklé krajiny. Zároveň tomu dopomohly i různé aktivity lidí přímo ve Skokách, kdy jsme usoudili, že náš akademický zájem a výstup by mohl i místním něčemu pomoci. Ve spolupráci katedry geografie a centra CEVRAMOK na UJEP a katedry sociální a regionální geografie a centra historické geografie na UK jsme se pustili do projektu Skoky. Cílem bylo vytvořit 3D rekonstrukci sídla z období, kdy řekněme ještě fungovalo (nebylo tak vylidněno a před výstavbou vodní nádrže). Prostřednictvím starých i současných map se nám podařilo získat prostorové vztahy budov a cest, ale i krajinného pokryvu a pomocí starých fotografií jsme mohli určit alespoň přibližnou podobu většiny objektů. Výsledný 3D model byl pak využit pro tvorbu obrazové dokumentace, animace, ale i např. pro 3D tisk. Veškeré tyto výstupy jsme zdarma poskytli lidem kolem Skoků a ti je mohou využívat pro propagační účely a šíření povědomí o původní podobě sídla.“

(jeden z autorů Mgr. P. Meyer)

Obrázek č. 3.33 a 3.34

(Zdroj: archiv P. Meyer)

(Zdroj: archiv P. Meyer)

Současně ale vznikají i projekty, jejichž autoři nemají ambici přesně zmapovat historickou podobu obce, ale nabízejí určitou vizi její budoucí podoby, byť s využitím zbylých stávajících objektů. Diplomový projekt nazvaný Rehabilitace poutního místa ve Skocích, obhájený studentkou Fakulty architektury Českého vysokého učení technického v Praze, Ing. Arch. Adélou Poubovou, nabízí zajímavý pohled na rehabilitaci Skoků jako poutního místa.

Obrázek č. 3.35

(Zdroj: fotoarchiv www.skoky.eu)

Obrázek č. 3.36

(Zdroj: fotoarchiv www.skoky.eu)

„Když jsem si vybírala téma své diplomové práce, tak jsem si vybrala Skoky, protože tam působí prostě naprosto skvělí lidé a věřím, že třeba část z toho mého projektu se třeba bude moci dát ještě použít. Při zpracovávání projektu jsem měla takovou vizi, že se obnoví kostel, ale zároveň s tím se trošku obnoví život v té zaniklé vesnici a to tím, že jsem tam navrhovala část nové zástavby, ale i zázemí pro poutníky a pro turisty, kteří už vlastně do Skoků proudí už i teď a řešila jsem samozřejmě i bezprostřední krajinu kolem, takže jsou tam v tom mém projektu zakomponované různé výletové okružní procházky, různé body, vyhlídky, takže se tam člověk může zastavit a rozjímat a myslím si, že když je dobře zpracovaná projektová dokumentace, tak že se dá už žádat na různých fondech evropských, norských a vzhledem k význačnosti místa by evropské fondy tento projekt podpořily. Takže si myslím, že to není nereálná myšlenka, že by se to nezrealizovalo, spíš naopak si myslím, že to bude.“

(autorka projektu Ing. Arch. A. Poubová, zdroj: www.toutube.com)

Jak je tomu zde, jsou Skoky skutečně již jen poutním místem, hezkou zastávkou uprostřed přírody nebo jsou i vzpomínkou na

bolest a utrpení lidí, kteří toto místo museli proti své vůli opustit? Jak to vnímají současní návštěvníci? Jsou patrné tendence, tuto vzpomínku oživit? Z rozhovorů, které jsem během svého terénního výzkumu měla možnost se svými informátory vést, se domnívám, že taková vzpomínka zde stále přetrvává. A to navzdory tomu, že mnozí z mých informátorů tuto smutnou minulost z historie Skoků zcela vymazali nebo pro ně v souvislosti s tímto místem nehraje významnou roli.

4 ZÁVĚR

Cílem této práce je etnograficky prozkoumat kolektivní paměť místa, na příkladu zaniklé obce s poutním místem Skoky. Data potřebná pro tuto studii poskytly rozhovory vedené s informátory z řad pamětníků, bývalých obyvatel obce, současných návštěvníků a dalších osob, které k tomuto místu mají vztah. Dále byla pozornost věnována studiu archivních materiálů (*archiváliím uloženým v Okresním archivu v Karlových Varech, archivním materiálům a fotografiím poskytnutým samotnými informátory a osobním deníkům psaným během roku 1947 panem M. Dědičem*) a lokálnímu terénnímu šetření (formou zúčastněného pozorování). Základní výzkumnou otázkou, na kterou tato studie hledala odpověď, bylo, jakou roli hraje proměna, zánik a pokus o znovuoobnovení místa v kolektivní paměti různých generací obyvatel.

Pokud je řeč o pozorování života na tomto místě, nejedná se již o aktuálně žitou každodennost jeho současných obyvatel ale „jen“ jeho občasných návštěvníků nebo nových „objevitelů.“ Obec Skoky je již minulostí, pro někoho krásnou a romantickou, pro jiného temnou a drsnou. Během rešerše archivních materiálů bylo nutné

usilovat o jeho kritickou interpretaci. Výzvou, která se v průběhu jeho studia objevila, bylo zacházení a interpretace vyprávění narátorů a z těch následně poskládat “kolektivní” paměť Skoků. Bylo třeba si přiznat, že s ohledem na dobu zániku obce a na její tehdejší osídlení (věk, etnické složení obyvatel), byly možnosti vyhledávání posledních žijících pamětníků omezené. Do výzkumu bylo, zapojeno celkem 31 informátorů, z toho 14 žen a 17 mužů. Ve 12ti případech šlo o rodinné příslušníky. Věkové rozmezí respondentů se pohybovalo od zhruba 30 let do 95 let. Ve věkové kategorii 30 – 50 let bylo dotazováno 10 informátorů, dále v rozmezí 50 – 70 se jednalo o 13 informátorů. Z respondentů ve věkové kategorii 70 a starších, se podařilo oslovit pouze 8 informátorů. Nejmladší skupinu respondentů tvořili převážně dobrovolníci, studenti, současní návštěvníci nebo nadšenci zajímající se o budoucnost tohoto místa. Druhou věkovou skupinu informátorů tvořili především osoby aktivně zapojené do aktivit směřujících k oživení zaniklé obce. Třetí, tedy nejstarší skupinu tvořili pamětníci, z nichž někteří jsou stále aktivně zapojeni do činností spojených s oživováním tohoto místa. Ze zmíněných pamětníků je pouze jediný, který skutečně v obci žil, ostatní toto místo znali z mládí, kdy do obce docházeli nebo žili v blízkém okolí. Tato skutečnost samozřejmě odráží povahu nashromážděných dat.

Předkládaná studie došla k následujícím poznatkům: Z jednotlivých výpovědí všech narátorů shodně zaznívaly spíše pozitivní reakce při zmínce o zkoumané lokalitě. Zřejmě se jedná o fenomén, kdy se vzpomínky na určité události časem nejen ztrácí, ale i přetvářejí, a to tak, že minulost je mnohdy romantizována více, než jaká ve skutečnosti byla. Zároveň se ale informátoři shodují v tom, že o Skocích smýšlejí v současné době velmi pozitivně,

vnímají je jako místo krásné, místo, kde se dějí zázraky, místo mající genius loci, místo, které je dobré (opakovaně) navštívit a věnovat mu péči.

Jak jsem se během svého krátkého výzkumu mohla sama přesvědčit, v "paměti" tohoto místa byla i stinná období, vč. postupného zániku obce jako takové. Osobně mohu říci, že až z četby deníků jsem si plně uvědomila atmosféru, která nejen zde ale podobně zřejmě v celých bývalých Sudetech panovala. Současnou "optikou" by dle mého názoru mohla být obec Skoky roku 1947 (období, o němž podrobně referují zmíněné deníky) a předpokládám i v letech následujících, považována za vyloučenou lokalitu. Tehdejší noví obyvatelé Skoků žili v chudobě (na periferii země), bez lepších vyhlídek na budoucnost, často porušovali zažitě normy a dopouštěli se kriminálních činů. Velká část obyvatel nebyla vzdělaná, často i proto, že ke vzdělání neměli přístup. Okolím byla lokalita vnímána jako "okraj" společnosti, „*kam by se nikdo nechtěl ani podívat, natož tam žít.*“ Lidé, kteří do vesnice přicházeli a do tohoto vzorce nezapadali, rychle obec po čase opouštěli, a ta směřovala postupně k úpadku.

K tomuto poznání přispělo studium zmíněných deníků a archiválií - nikoli vyprávění pamětníků. Poskytují však cenné svědectví o této době a dokreslují atmosféru místa. Přesto mezi mými informátory byli i skuteční pamětníci. Při zaznamenávání jejich výpovědí bylo nutné si uvědomit intersubjektivitu těchto výpovědí, i tak jsou ale velmi cennou a nepostradatelnou složkou této práce. Výzkumnou otázku „*Jakou roli hraje proměna, zánik a pokus o znovuoobnovení místa ve vzpomínkách pamětníků, ze kterých se časem postupným narativem utváří kolektivní paměť?*“ lze tedy zodpovědět takto:

Znovuobnovení a pokus o záchranu (poutního) místa napomáhá *uchovat si vzpomínky*, snaží se o *vyzdvižení toho hezkého*, předejít *pocitu definitivnímu zmaru*, *uchování vzácného místa*. Jeho proměna (z trosek) pomáhá budovat *sounáležitost* s místem i podobně smýšlejícími lidmi, příležitost vyrovnat se se *smutkem*, *přináší naději...*

Je zřejmé, že lidé, kteří mají ke Skokům osobní vztah, ať už jako jeho pamětníci nebo současní návštěvníci, touží po zachování tohoto místa a zabrání jeho další destrukci.

6A RESUMÉ

The aim of this paper is to study ethnographically the collective memory of a place with a focus on Skoky, Czechia, a former famous town where many religious pilgrims have come. Different interviews with the witnesses (both former inhabitants and visitors) have been collected and further examined in order to reconstruct the “memory” of this place and the relationship towards it. To better understand the topic, archival materials were included in this study (Regional Archive in Karlsbad, private collections of the former inhabitants, diaries from 1947 of Mr. Dědič) in order to provide additional information about the former town. Moreover, a field work in form of own observation was conducted there. The main question this study has been trying to answer was How does a change of a place (incl. its destruction) influence the memory of people (within a few generations)?

The field research (observation) could not capture a real life of the inhabitants of Skoky because there is nothing like everyday life (no houses to be lived in, no shops, no school etc.) with permanent inhabitants there. It was rather an observation and interaction with

people who visit Skoky regularly or tourists that came “by accident” there. The village itself does not exist any more and stay in the past as a beautiful and romantic memory for many people who knew it. On the contrary, for many people it remains as a dark and harsh memory.

The disadvantage of this methodological approach, that has appeared during the study itself, was the way of interpreting the interviews and the narratives, in order to be able to present the “collective” memory of Skoky critically and objectively. It needs to be admitted that searching for the witnesses was a very limited process (we need to consider the period of its destruction - not many of them are still alive nowadays and not many of them who lived during that time are able to remember it). The study shows and examines 31 narrators (14 men, 17 women), among them were 12 members of a single family. The age of the witnesses ranges between 30 and 95. For this study they were divided into 3 groups: 30-50 years old (10 persons, mainly volunteers and students who are interested in Skoky in these days), 51-70 years old (13 persons, mainly involved in the reconstruction of the remaining buildings in Skoky and trying to revive the site again), above 71 years old (8 persons, only one of them had lived in Skoky before and the others remember the village from the past, e.g. they lived with their families nearby). These facts need to be reflected in the study itself.

The research presents following findings: All the narrators were speaking mainly positively when they got the question about Skoky and their memories. It might be related to the fact known in oral history that after some time, our memories might become less emotional (intense) and modify themselves into romantic visions (more than the real life in those days was). At the same time all the

witnesses agreed that they consider Skoky as a very positive and beautiful place with a strong genius loci, for many of them it is a place where miracles have happened and it is worthy to visit it (repeatedly).

This research proved that in the collective memory of this village there have also been some dark periods and its destruction is just one of them. Personally, I realised this fact while reading the diaries (M. Dědič, 1947) that have confronted me with the atmosphere of the former Sudetenland after the Second World War. If we consider the state of Skoky that time, it would be possible to refer to it as a socially “excluded location”. Its new inhabitants were living in poverty (it was a kind of the Czechoslovakia’s periphery), without any hope for a better life in their future. They were not obeying the rules and were breaking old habits, incl. crimes. Many of them were illiterate or could not access (better) schools. Its neighbourhood villages had perceived Skoky extremely negatively, too, and said that “In such a place noone wants to live, nor to visit it.” People who came to Skoky but were ambitious or skilled did not fit in such a frame and left immediately they got a chance to do it. So it was on its way to decay.

Such an impression provided the study of the archive materials rather than the narrators themselves. It is a valuable resource about those days and living conditions in Skoky. The former inhabitants I could interview were also very enriching for this study and for me personally. However, their explanations need to be examined carefully and critically (because of a high level of subjectivity).

The study question How does a change of a place (incl. its destruction) influence the memory of people (within a few

generations)? could be answered as following:

Activities that have been leading towards conservation and protection of this (pilgrimage) place help people to keep their memories. They also try to remember the positive, take care about the (historically) valuable place and avoid the feeling of frustration. The fact that its ruins have been rebuilt again helps to build common trust among people and the feeling of solidarity with other people - those who think similarly and need to cope with sadness - it brings hope...

It is obvious that people who come to Skoky feel very attached to it, both if they are its former inhabitants, or just current visitors. They all share the need to preserve this place for the future and stop its destruction.

6N RESUME

Das Ziel dieser Abschlussarbeit ist es, das gemeinsame Gedächtnis des Wallfahrtsortes Maria Stock (Skoky), Tschechien, ethnographisch zu erforschen. Als Basis dienten persönliche Gespräche mit den Zeitzeugen, ehemaligen Einwohnern des Dorfes, aber auch mit den heutigen Besuchern. Dazu kam noch das Studium des Archivmaterials (*Staatliches Kreisarchiv Karlsbad, persönliche Archivalien den Zeitzeugen, Tagebücher von Herrn Dědič aus dem Jahr 1947*) und Feldforschung (Beobachtung). Es war notwendig diese Archivalien kritisch nachzuprüfen und interpretieren. Der Forschungsschwerpunkt lag auf der Frage: *Wie beeinflusst die wechselnde Realität (inkl. der Zerstörung des Ortes) das kollektive Gedächtnis der verschiedenen Generationen von Menschen?*

Zu der Beobachtungsphase dieser Forschung muss man sagen, dass es kein alltägliches Leben dort gibt, weil es sind nur Ruine geblieben. Man kann nur beobachten, wie die Besucher oder "Entdecker" dort handeln und sich betragen.

Das Dorf Maria Stock gehört in die Vergangenheit. Für manche ist es eine schöne und romantische Vorstellung, für die anderen aber auch eine dunklere Kapitel ihres Lebens. Eine Herausforderung war es, die Erzählungen von den Zeitzeugen kritisch interpretieren zu lernen und dann ein "kollektives Gedächtnis" Maria Stocks zusammen zu fassen.

Man braucht es auch kritisch sehen, wenn es sich um Zeitzuegensuche handelt (Alter, ethnische Zugehörigkeit), es war keine leichte Aufgabe. Insgesamt wurden 31 Menschen gefragt, die eine besondere Beziehung zum Ort haben, davon 14 Frauen und 17 Männer (12 Personen gehören zu einer Familie), im Alter von 30-95 Jahre. Diese wurden noch in drei Kategorien verteilt: 30-50 Jahre (am meisten waren es die Freiwillige, StudentInnen oder Besucher, die sich für das Ort interessieren), 51-70 Jahre (Menschen, die sich aktiv engagieren und das Ort reten wollen), 71+ Jahre (Zeitzeugen, die noch im Dorf oder in der Nähe gelebt haben).

Die Ergebnisse dieser Forschung sind folgende: Aus der Schilderung kam meistens eine positive Reaktion wenn die Zeitzeugen auf das Ort erinnert haben. Es könnte ein bekannter Phänomen sein, nämlich unsere Erinnerungen verlieren mit der Zeit die Intensität und wurden modifiziert - die Vergangenheit ist dann mehr romantisch gesehen, als es wirklich war. Gleichzeitig einigen sich die Erzähler, dass Maria Stock heutzutage ein schönes Ort ist, mit einem starken Genius Loci wo sich auch die Wunder passieren (können), ein Ort was lohnt sich mehrmals zu besuchen.

Ich konnte aber während der Forschung überprüfen, dass es nicht nur positive Zeiten in Vergangenheit waren, sondern auch negative Ereignisse zu spüren waren (inkl. die Zerstörung des Dorfes). Nachdem ich die Tagebücher gelesen habe (M. Dědič, 1947) wurde mir bewusst, welche Atmosphäre damals im Sudetenland war und was es sich dort abgespielt hat. Heutzutage könnte es man als "sozial ausgeschlossenen" Regionen bezeichnen. Damals lebten die Einwohner Maria Stocks in Armut, ohne Ausbildung oder ohne der Hoffnung auf besseren Tagen. Sie haben sich auch oft kriminell verhalten. Das Dorf hatte ein sehr negativen Ruf und niemand wollte dorthin dauerhaft ziehen. Es wurde zum Verfall.

Solche Informationen habe in dem Archivmaterial gefunden, sie wurden mir nicht von den Zeitzeugen erzählt. Sie sind aber ein wichtiger Teil der Forschung und helfen, das "Bild" komplett zu machen. Aber auch die Zeitzeugen und Erzähler waren sehr wichtig und sehr unverzichtbar für diese Abschlussarbeit.

Die Forschungsfrage *Wie beeinflusst die wechselnde Realität (inkl. der Zerstörung des Ortes) das kollektive Gedächtnis der verschiedenen Generationen von Menschen?* kann man beantworten: Der Versuch um das Wallfahrtsort wieder zu erneuern und beleben hilft es, die Erinnerungen sich zu behalten. Es zeigt das, was schön und wertvoll war (ist) und bemüht sich, um das Vernichtungsgefühl zu vermeiden. Der Wiederaufbau hilft es, das gemeinsame Vertrauen und Solidarität zu erleben und zu unterstützen, mit dem Trauer gemeinsam umzugehen, es bringt die Hoffnung...

Es ist klar, dass die Menschen, die zum Maria Stock eine Beziehung haben (als Zeitzeugen aber auch als Besucher) wünschen sich gemeinsam, dass das Ort gerettet wird und erhalten bleiben könnte.

7 LITERATURA

ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť. Písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Prostor, 2001. ISBN 80-7260-051-6

AUGÉ, Marc. *Non-Places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*, čev. John Howe (London & New York: Verso, 1995), 1995. ISBN 185884-956-3

BARON, Stéphane, et al. *Les petites patries. Histoire et mémoire dans les journaux de ville: fabrique de l'identité collective*. Mémoire de licence en Sciences de l'éducation. Université Paris XII, UFR SESS–STAPS. Sous la direction de Bénédicte Goussault, 2006. ISBN 978-3-658-00601-3

BARKER, Chris. *The Sage dictionary of cultural studies*. Sage, 2004.(2006). ISBN 978-0761973416

BATESON, Gregory. *Mind and nature: A necessary unity*. New York: Bantam Books, 1979. ISBN 0-525-15590-2

BENDER, B. *Landscape*. In: A. Barnard – J. Spencer (eds.), *Encyclopaedia of Social and Cultural Anthropology*. Routledge: London, New York, 2002, 487–489. ISBN 0415285585

BERGER, Peter L. *Pozvání do sociologie. Správa sociálního řízení federálního ministerstva obrany*, 1991 . ISBN: 978-80-87029-10-7

BERGSON, Henri. Dva zdroje morálky a náboženství. 1. vyd. V tomto překladu. Praha: Vyšehrad, 2007. ISBN: 978-80-7021-792-4

BÉRENGER, Jean. The Austrian Church. In W. J. Callahan – D. Higgs (eds.), Church and Society in Catholic Europe of the Eighteenth Century Cambridge: Cambridge University Press, 2008, s. 88. – 105.

BRANDL, Benedikt. Zur Geschichte der Wallfahrtskirche und Pfarrei Maria Stock bei Luditz. Marienbad: Egerland, 1925.

BROCHOT, Aline; DE LA SOUDIÈRE, Martin. Pourquoi le lieu?. Communications, 2010, 2: 5-16.

DONALD, Merlin. Origins of the modern mind: Three stages in the evolution of culture and cognition. Harvard University Press, 1991.

ESPOSITO, Elena. Soziales vergessen. Formen und medien des gedächtnisses der gesellschaft. Suhrkamp, 2002.

FÁK, Jiří. Et al. Tajemství řeky Střely. Plzeň; Starý most, 2017.

FIALA, Jaroslav. K počátkům poutního místa Skoky. In: AUGUSTIN, Milan, ed. Historický sborník Karlovarska IX. Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 73.

GIBAS, Petr; PAUKNEROVÁ, Karolina. Mezi pravěkem a industriálem: několik poznámek k antropologii krajiny. Český lid, 2009, 131-146.

GIBAS, Karolína Pauknerová–Petr. Krajina jako téma, terén i problém současné společenské vědy: antropologické čtení krajiny.

HÁJEK, Pavel. *Jde pevně kupředu naše zem: krajina českých zemí v období socialismu 1948-1989. Malá Skála, 2008.*

HALBWACHS, Maurice, et al. *On collective memory. University of Chicago Press, 1992.*

HAVELKA, M., „Paměť a dějiny, soužití a vyhnání“. *Dějiny-teorie-kritika, 1/2004.*

HERMAN, Luc; VERVAECK, Bart. *Handbook of narrative analysis (frontiers of narrative). University of Nebraska Press, 2005.*

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan a DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost. [2. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 177.*

HOLZBACHOVÁ, Ivana. *Pojetí člověka ve škole Annales. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, 1984.*

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Sociologické nakladatelství (SLON), 2009.*

HYNEK, Alois. *Prostorovosti: místa, krajiny, regiony. Acta Geographica Universitatis Comenianae, 2009, 53: 79-90.*

CHROMÝ, Pavel. *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. Geografie na cestách poznání. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2003, 163-178.*

KOBES, Tomáš. *Panenko Skákavá! Módy existence paměti. Pavel Mervart, 2019.. ISBN 978-80-7465-350-6*

KOVÁŘOVÁ, Linda. *Místa paměti a kulturní dědictví. Na*

příkladu Kutné Hory. Praha, 2008. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze filosofická fakulta.

KRIŠTUF, Petr, a Zíková, Tereza et al. Výzkum krajiny: vybrané antropologické a archeologické metody. Západočeská univerzita v Plzni. Filozofická fakulta. Katedra antropologie, 2015. ISBN 978-80-261-0475-9.

KUDRNA, Jaroslav. K některým aspektům geneze metod školy Annales. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, 1980.

LE GOFF, Jacques. Paměť a krajiny. Praha: Argo, 2007.

LOW, Setha M.; LAWRENCE-ZÚÑIGA, Denise (ed.). The anthropology of space and place: Locating culture. Blackwell Pub., 2003.

MÁCHA, Přemysl. Krajiny antropologie a antropologie krajiny. Český lid, 2010, 225-246.

MALÁ, Michaela, et al. Mariánské poutní místo Skoky u Žlutic. 2018. Západočeská univerzita v Plzni Fakulta filozofická

MALINOWSKI, Bronislaw. Argonauts of the Western Pacific: An account of native enterprise and adventure in the archipelagoes of Melanesian New Guinea. Routledge, 2002.(1932)

MEAD, George H. Movements of thought in the nineteenth century. Read Books Ltd, 2013. (1936)

MEAD, George Herbert. The Philosophy of the Present, (first published 1932). Preface by J. Dewey. La Salle, IL: Open Court,

1959.

MIKŠÍČEK, Petr, et al. Zmizelé Sudety–Das verschwundene Sudetenland. Katalog zur Ausstellung, hg. V. der Bürgerinitiative Antikomplex. Domažlice, Nakladatelství Českého lesa, 2004. ISBN 978-80-86125-21-3

Norberg-Schulz, Christian. *Genius loci. Krajina, místo, architektura.* Praha: Dokořán, 2010.

NORA, Pierre. Mezi pamětí a historií. Politika paměti. Praha: CEFRES, 2012. ISBN 978-80-7419-016-2

NORA, P., *Prilivová vlna. Fórum občanské společnosti* 5-6/2005.

OKÉNKOVÁ, Věra, et al. Využití konceptů míst v antropologii a příbuzných vědách. Lidé města, 2015, 17.3: 513-528.

PAUKNEROVÁ, Karolína. „Urbánní krajina: Senzuální přístupy.“ *V vod do urbánní antropologie, autor: Blanka Soukupová, Miroslav Hroch, Petr Salner a Róża Godula-Węclawowicz, 2012, 46-52.*

PETŘÍČEK, M., „Zapomínání a stopy možných dějin“. *Anthropos* 4/2005.

PLHÁKOVÁ, Alena. Učebnice obecné psychologie. Academia, 2004

RODMAN, Margaret C. *Empowering place: Multilocality and multivocality. American anthropologist, 1992, 94.3: 640-656.*

SEIBT, Ferdinand. Německo a Češi: dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy. Academia, 1996.

SCHIERL, Jiří. *Dějiny poutního místa. Skoky u Žlutic-Maria Stock*[online]. [cit. 2020-03-24] Dostupné z:
<http://www.skoky.eu/clanky/genius-loci/dejiny-poutniho-mista>

STRAUSS, C. Lévi. *Smutné tropy. Odeon, 1966.*

SUVÁK, V., *O umění paměti. Anthropos, 4/2005.*

TODOROV, T., *Paměť před historií. Ceres 13/1998.*

TOUŠEK, Ladislav, et al. *Karlov mezi industriální a postindustriální společnostmi. 2014. ISBN 978-80-261-0422-3*

TRÄGER, Gertrud. *Kreis Luditz: Denkmäler im Egerland. Eichstätt: Brönnner und Daentler, 1993.*

TRNKOVÁ, Kateřina. *Vývoj malotřídních škol v druhé polovině 20. století. Studia paedagogica, 2006.*

TŘEŠTÍK, D., *O dějinách a paměti. Dějiny-teorie-kritika 1/2004.*

VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů. Lidové noviny, 1997.*

WINTER, Adam, *Wallfahrtsort Maria Stock – Breit Ludiz in Böhmen, Praha, 1934.*

12/2017Sb.m.s., *Evropská úmluva o krajině*

Archivní prameny a sbírky:

Státní okresní archiv Karlovy Vary:

1) Okresní národní výbor Žlutice; 1929 – 1948, inventář EL NAD č.

38, AP č.

2) Okresní národní výbor Žlutice; 1923 – 1948, inventář, kart 59, INV 219/XII

Archiv kláštera premonstrátů Teplá, archivní fond Klášter Teplá

Soukromé archivní bírky:

Jiří Schierl, Miroslav Dědič

Filmy:

Krajem panenky skákavé [film]. Bičák Matou. Matofilm, 2011.

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=6b1UtzJ8R2Q>

„Panenka skákavá“ ze Skoků. *[film]*. Lederer.Adam, Mizející místa domova, Česká televize, 2010. Dostupné z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10267560605-mizejici-mista-domova/210562214000005-panenka-skakava-ze-skoku/>

Panenko Skákavá! [film]. Stocklasa. Greta. Náš venkov, Česká televize, 2016. Dostupné z:

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097944695-nas-venkov/216562243400008-panenko-skakava/>

Poutní kostel navštívení Panny Marie ve Skocích [film], Marek Hyža a Tomáš Kusýn, Zachraňme kostely, Česko, Telepace, s. r. o. 2014.

Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=kxHziFwASZo>

Skoky na konci cesty [film]. Mikšík. Jan a Drahoť. Leoš. Česko Geograficko badatelský magazín Moskyt, 2017. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=k-lrneptRcU>

Elektronické zdroje:

Bund der Deutschen in Böhmen, e.V., [online], 2015, [cit.4. 3. 2020].
Dostupné z: <http://www.deutschboehmen.com/>

Český statistický úřad. Historický lexikon obcí České republiky -
1869 - 2005[online], © 2014. [cit.7.1.2020]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-ceske-republiky-2001-877ljn6lu9>

Infocentrum Toužim.Cesta z města[online], 2010, [cit.20.2.2020].
Dostupné z: <https://www.cestazmesta.cz/index.php/krajina-kolemnas/skokovska-poutni-stezka>

Moderní dějiny. Košický vládní program (5.4. 1945), [online], 2010,
[cit.7. 1. 2020]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kosicky-vladni-program-5-4-1945/>

Möckel. Urich, Grenzgänger, [online], 2015, [cit.2. 2. 2020].
Dostupné z: <https://dh7ww6.wixsite.com/grenzgaenger>

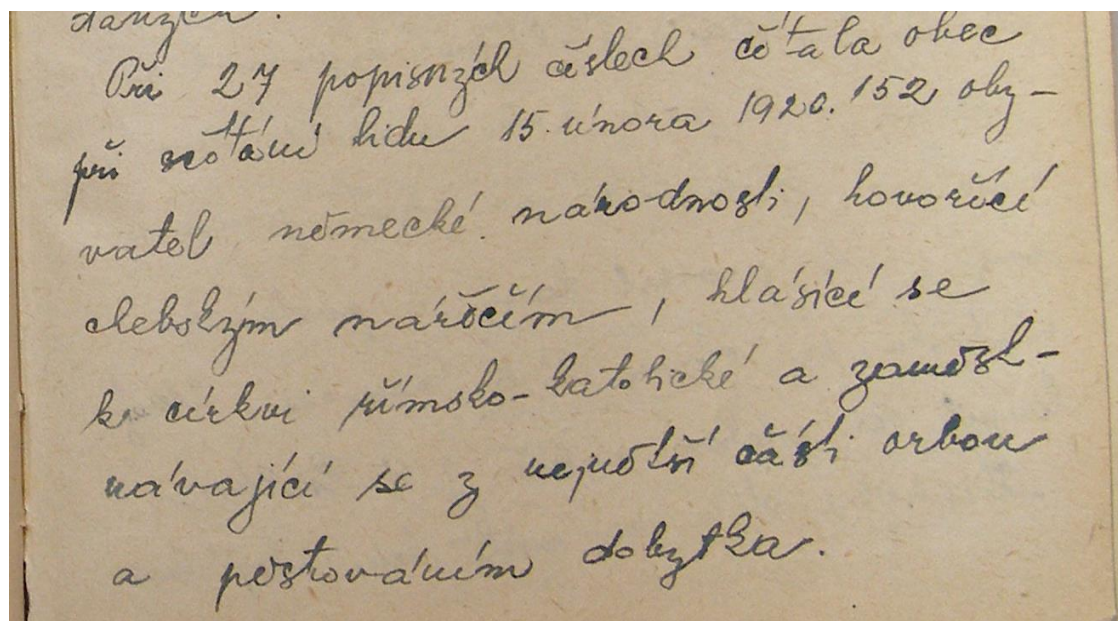
8 PŘÍLOHY

Obrázek č. 2.1

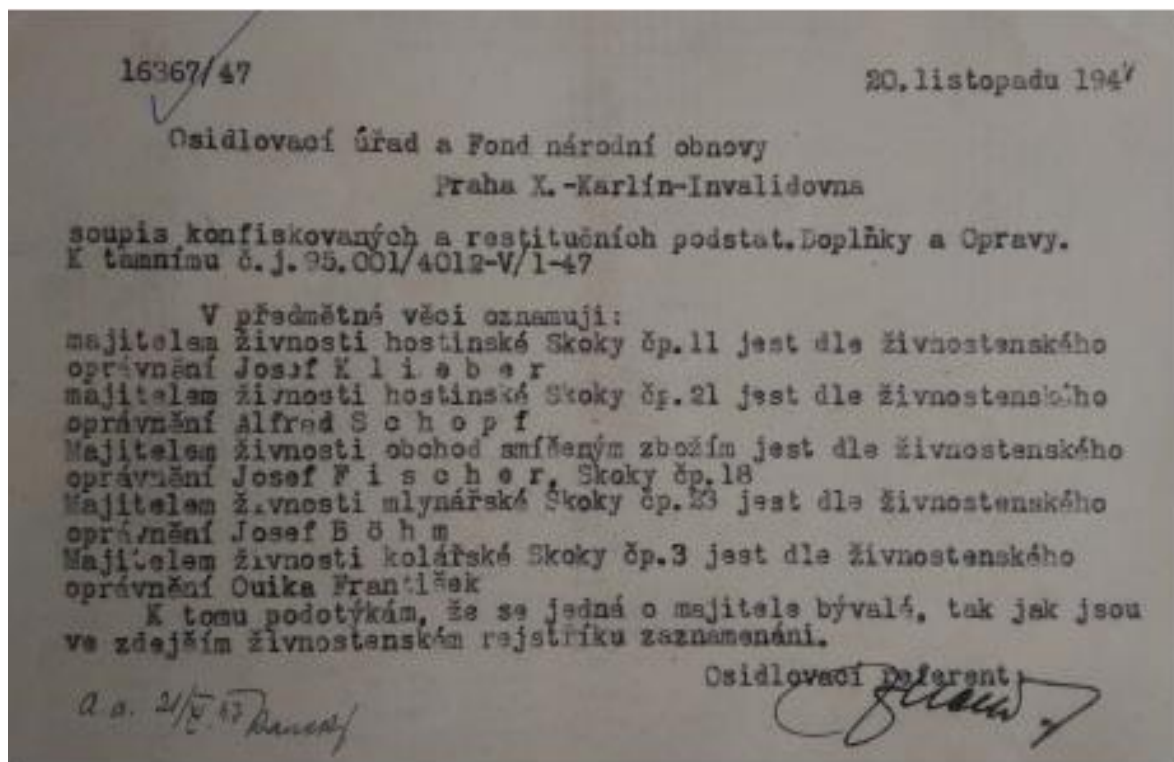
Pohled na Žlutickou přehradu z bývalé obce Skoky (Zdroj: vlastní fotoarchiv)

Obrázek č. 2.2

Úryvek z deníkového zápisku, (Zdroj: deník M. Dědiče)

Obrázek č. 2.3

Soupis konfiskovaných živností (Zdroj: Státní okresní archiv Karlovy Vary)

Obrázek č. 2.4

Číslo třídy	Místní část, ulice, čp. a p. č.	Druh školy	Počet žáků		Počet učitelů	Počet učitelů s odbornou způsobilostí	Počet učitelů s odbornou způsobilostí a s jinými odbornými způsobilostmi	Počet učitelů s jinými odbornými způsobilostmi	Počet učitelů s jinými odbornými způsobilostmi	Počet učitelů s jinými odbornými způsobilostmi	Počet učitelů s jinými odbornými způsobilostmi
			učebních	učebních							
38	Skoky										

Seznam učitelstva od počátku školního roku 1946 – 1947 (Zdroj Státní okresní archiv Karlovy Vary)

Obrázek č. 2.6

Studna, v níž byla nalezena poslední obyvatelka Skoků (Zdroj: vlastní fotoarchiv)

Obrázky č. 3.1 – 3.4

Obr. 3.1 a 3.2 Skoky dnes (Zdroj: vlastní fotoarchiv) 1

Obrázek. 3.3

Skoky dnes (Zdroj: vlastní fotoarchiv)

Obrázek 3.4

Skoky dnes (Zdroj: vlastní fotoarchiv)

Obrázek č. 3.5

Z návštěvy u pana Dr. Dědiče rok 2020 (Zdroj: vlastní fotoarchiv)

Obrázek č. 3.6

M. Dědič v roce 1947 jako skocký učitel a předseda MNV (Zdroj: fotoarchiv M. Dědiče)

Obrázek č. 3.7

Obec Skoky v roce 1953 na leteckém snímku (VGHMÚř Dobruška).

Obrázek č. 3.8

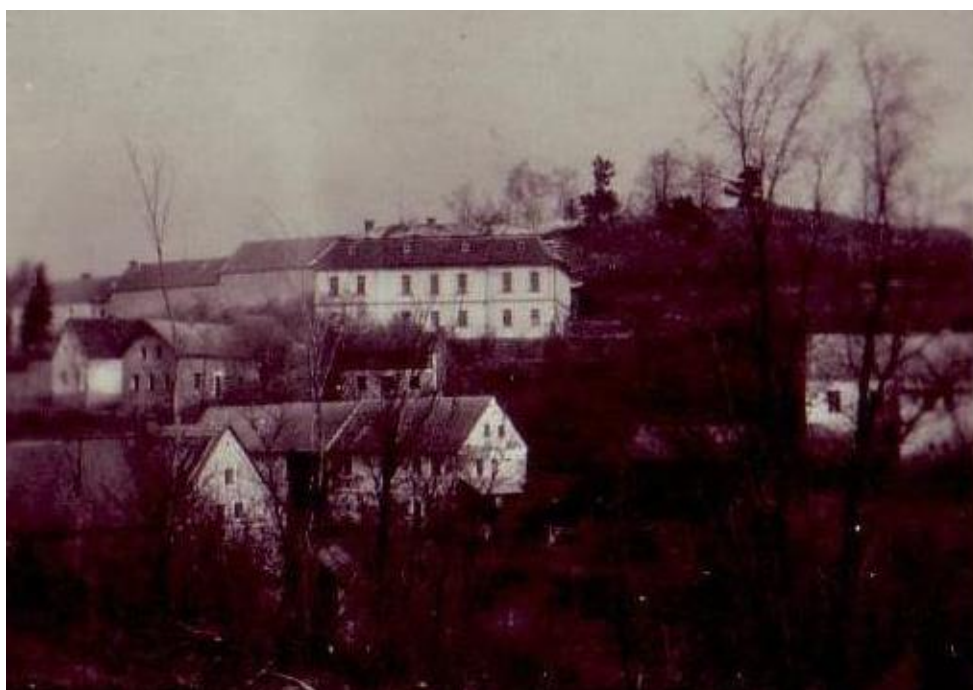
Obyvatelé Skoků, v roce 1947 (Zdroj: fotoarchiv M. Dědiče)

Obrázek č. 3.9

Skoky, rodina Jánošíků v roce 1947 před domem čp. 21 (reprofoto z archivu M.
Dědiče

Obrázek č. 3.10

Skoky, dolní část obce, nahoře fara – superiorát, vpravo škola – foto kolem roku
1950 (Zdroj fotoarchiv J. Schierla)

Obrázek 3.11

Skoky, dolní část obce – kolem roku 1950 (Zdroj fotoarchiv J. Schierla).

Obrázek č. 3.12

mek patrně z červencové hlavní poutě od pana Michala Boubína -1978 nebo 1979 (Zdroj fotoarchiv J. Schierla)

Obrázek č. 3.13

Skoky. Červencová pouť v roce 1991. (Foto ze sbírky Bohumíra Hájka)

Obrázek 3.14

Skoky. květnová pouť v roce 2018 ((Zdroj: www.deutschboehmen.de, foto Jiří Stašek)

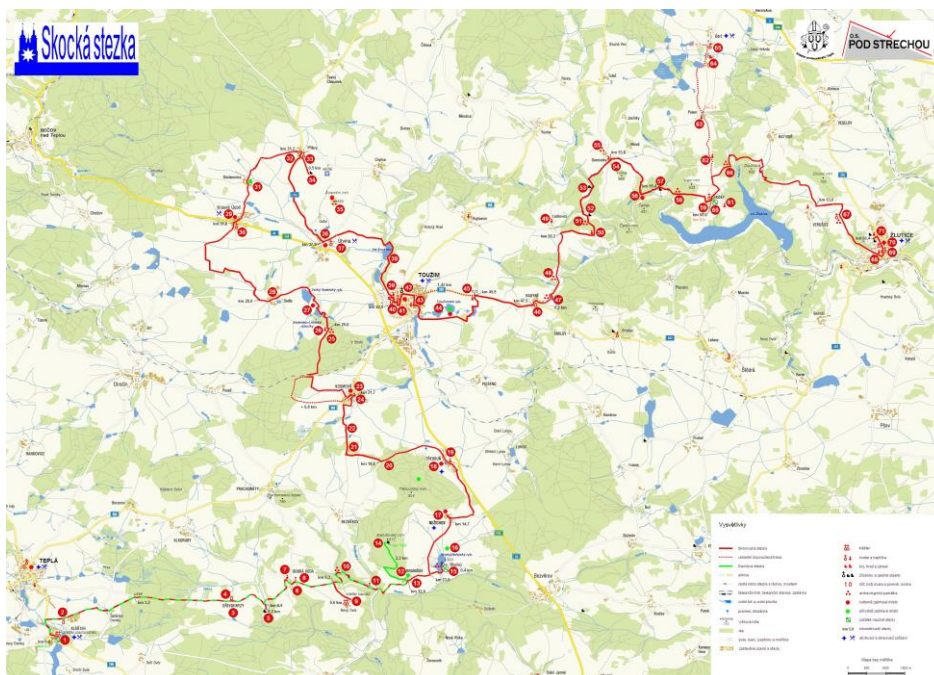
Obrázek č. 3.15

Poutní průvod do Skoků (Zdroj: www.deutschboehmen.com foto Jiří Stašek)

Obrázek č. 3.16

Putování po poutní stezce s obrazem Panny Marie ze Skoků (Zdroj: fotoarchiv www.skoky.eu)

Obrázek č. 3.17

Mapa poutní stezky (Zdroj: www.skoky.eu)

Obrázek č. 3.18

Dobrotivý obraz Panny Marie ze Skoků (Zdroj: www.skoky.eu)

Obrázek č. 3.19

Jihovýchodní část obce se superiorátem (farou) před likvidací v roce 1968 v pohledu z kostelní věže (Zdroj: fotoarchiv NPÚ ÚP Praha).

Obrázek č. 3.20

Jižní část obce před likvidací v roce 1968 v pohledu z kostelní věže (Zdroj: fotoarchiv NPÚ ÚP Praha).

Obrázek č. 3.21

Skoky, nová fara - superiorát před likvidací sídla koncem 60. let 20. století.
(Zdroj fotoarchiv J. Schierla)

Obrázek č. 3.22

Skoky, opuštěná usedlost čp. 9 pod kostelem před likvidací sídla koncem 60.
let)20. století. (Zdroj fotoarchiv J. Schierla)

Obrázek č. 3.23

Skoky opuštěné a zapomenuté Skoky občas oživily skupinky trempů a mladých lidí, zde před již opuštěným domem čp. 21, foto asi z roku 1987 (Zdroj fotoarchiv J. Schierla)

Obrázek č. 3.24

Jarní Skoky na leteckých záběrech ze 7. dubna 2018 (foto Václav Sidorjak)

Obrázek č. 3.25

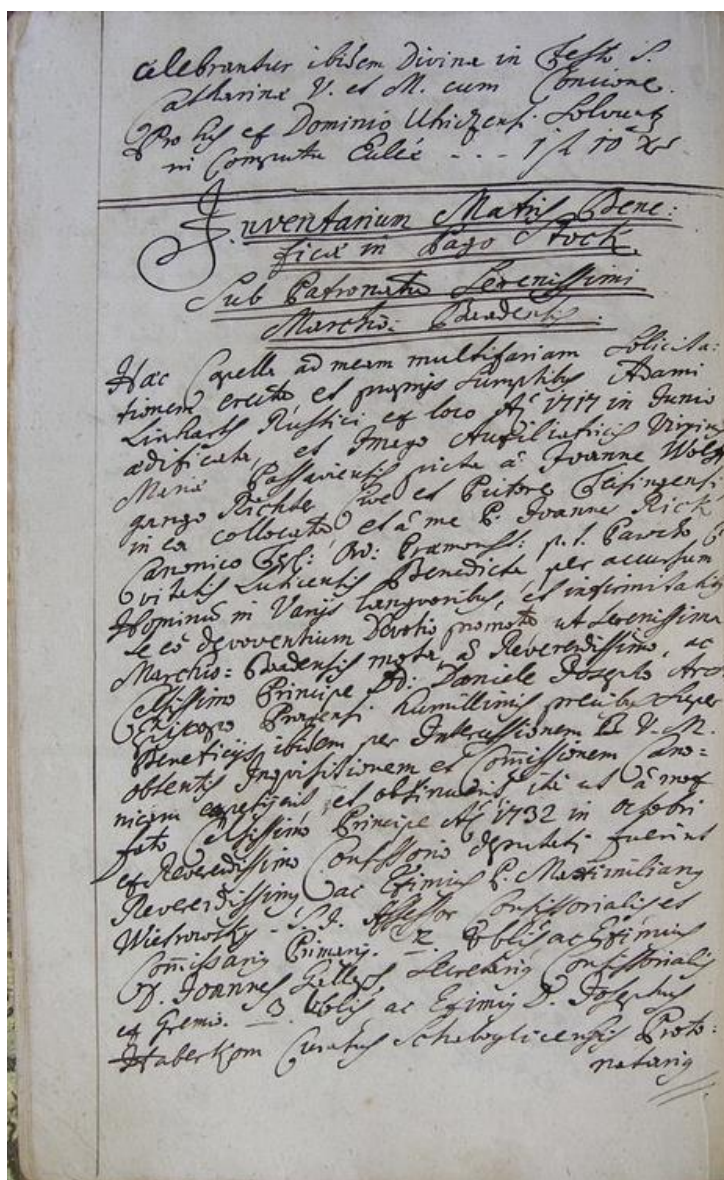
Skoky (Maria Stock), dobová momentka kol. roku 1935 a dnes (Zdroj fotoarchiv J. Schierla)

Obrázek č. 3.26

Hlavní oltář v kostele ve Skočich roku 1962 a 2008 (Zdroj fotoarchiv J. Schierla)

Následují obrazové přílohy bez vztahu k jednotlivým kapitolám

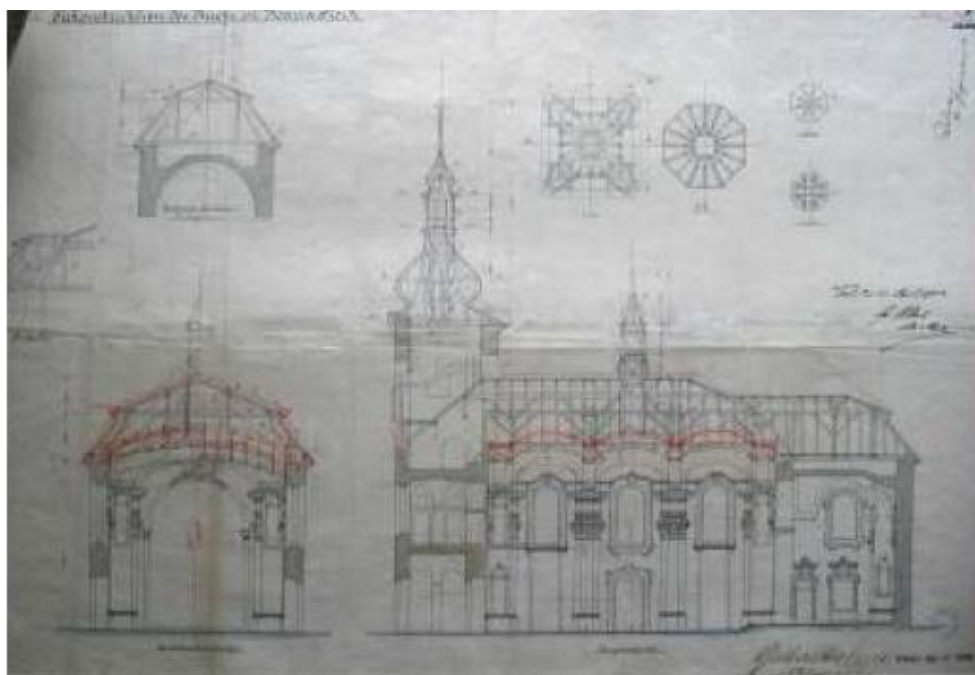
Snímek 1 1

Soupis inventáře původní kaple (z doby před stavbou kostela) z roku 1732
 (Archiv kláštera Teplá, fotokopie J. Schierl).

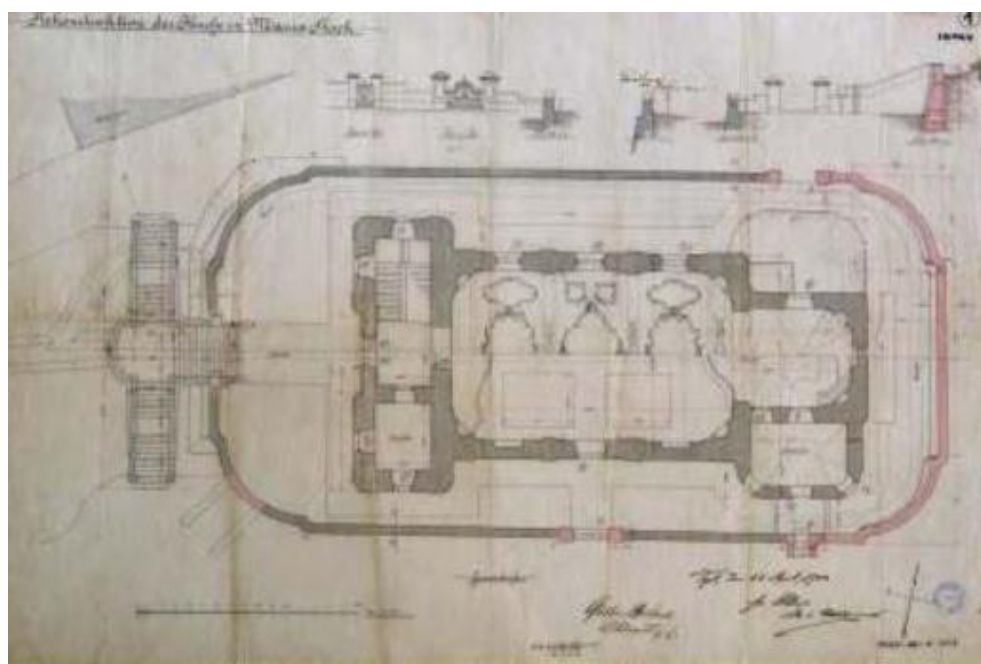
Snímek 1 2

Návrh novostavby kostela ve Skocích. Původní kolorovaný stavební plán z roku 1736 od stavitele Johanna Schmieda (Archiv kláštera Teplá, fotokopie J. Schierl).

Snímek 1.3

Plán k opravě kostela 1902 (Archiv kláštera Teplá, fotokopie J. Schierl).

Snímek 1.4

Stavební plán na obnovu odvodňovacích štol pod kostelem ve Skočích z roku 1902 (Archiv kláštera Teplá).

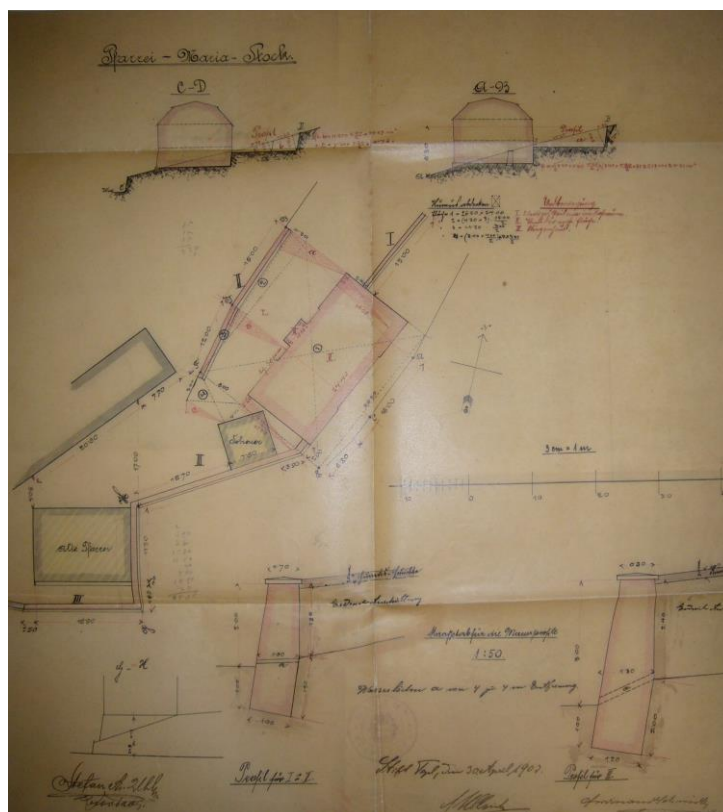
Snímek 1.5

Plán k opravě kostela 1902 (Archiv kláštera Teplá, fotokopie J. Schierl).

Snímek 1.6

Návrh provedení čelní stěny varhanní skříně od stavitele varhan Christofa Müllera z roku 1906 (Archiv kláštera Teplá).

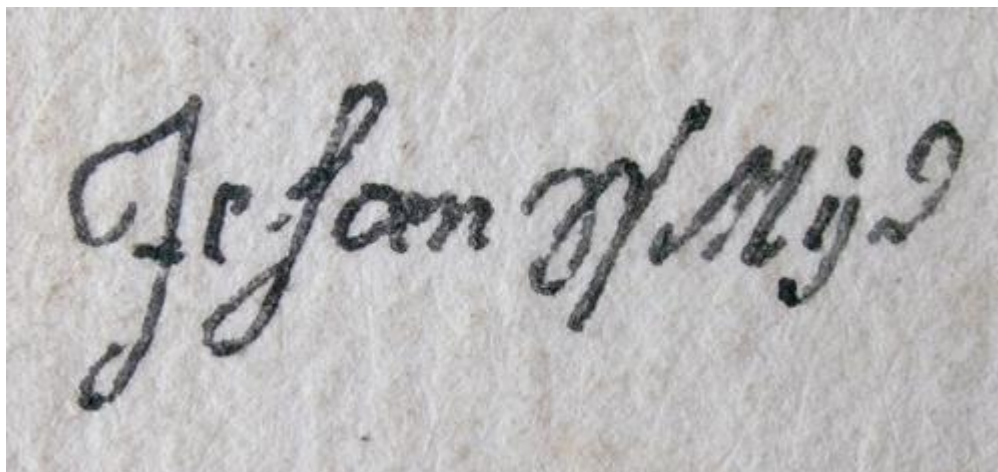
Snímek 1.6

Návrh umístění stavby nové fary na situačním plánu z roku 1902 (Archiv kláštera Teplá, fotokopie M. Bičák)

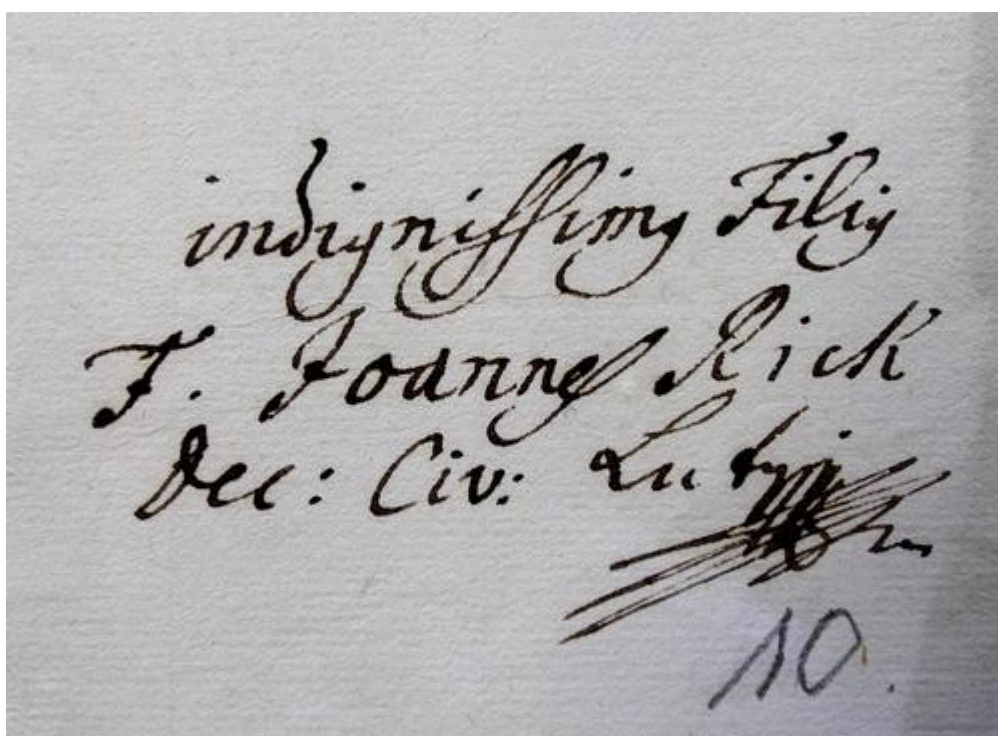
Snímek 1.7

Pečeť tepelského konventu z 18. století (Archiv kláštera Teplá, fotokopie J. Schierl).

Snímek 1.8

Signum stavitele Johanna Schmieda na plánu kostela ve Skocích z roku 1736
(Archiv kláštera Teplá, fotokopie J. Schierl).

Snímek 1.9

Signum žl. faráře Johanna Ricka, iniciátora stavby kaple ve Skokách, vysv
29.9.1717, na jedné z dob. listin (Archiv kláštera Teplá, fotokopie J. Schierl).

 ZEMSKÁ BANKA PRO ČECHY
- ústřední banka spořitelén v Čechách a na Moravě -

Adresa pro depše: „ZEMSKABANKA PRAHA“
Žirový účet u Národní banky čsl. v Praze č. 5000/12
Telefony: *24951, 27667, *28541, 31776, 31777 - meziměstský: *24951
Účet u Poštovní spořitelny v Praze č. 28.112
Poštovní příhrádka č. 666

V Praze dne **4.října 1947.H**

31499/47
Při odpovědi rače uvést tuto značku

Číslo:	7. X. 1947	XII
Číslo:	14092	4-5
Příloha:		59

Tit. _____
Okresní národní výbor
Mlčice. _____

Věd: Hypoteční zápůjčka fol. 51216,
dům čp.12 Skoky.

Žádáme o laskavou zprávu, zdali nemovitosti zapsané ve vložce č. 12 poz.knihy kat.území Skoky /:t.j. dům čp. 12 s přísl.pozemky:/; jejichž vlastníkem /:vlastníky:/ byli Antonín a Marie [redacted], podléhají konfiskaci podle dekretu č.12/1945 Sb. nebo podle dekretu č.108/1945 Sb., kdo jest nynějším národním správcem nebo vlastníkem těchto nemovitostí, a je-li přísl.konfiskační výměr, jehož opis nám rače zaslati, v právní moci.

Jde-li o býv.židovský resp.jiný majetek, u něhož lze očekávatí provedení restitučního řízení prosíme, abychom byli ve Vaší odpovědi na tuto okolnost upozorněni.

Dotaz tento vznášíme na Vás v záležitosti správy zá-půjček ústavu Zemská banka a žirové ústředí /:"Landesbank und Girozentrale"/ v likvidaci, Liberec, kterou provádíme s příkazu ministerstva financí, podle jeho výnosu ze dne 12.prosince 1945, č.j.74857/45-III/3, ježto se připravuje zákon o povinnosti peněž-ních ústavů hlásiti pohledávky na konfiskátech.

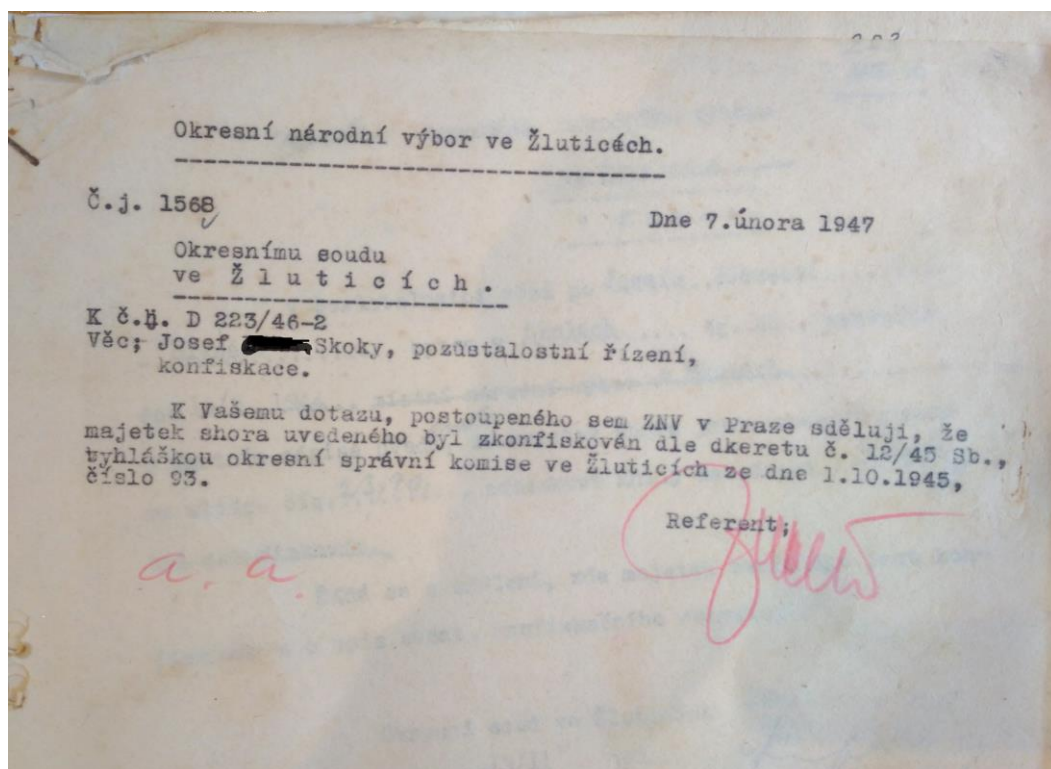
./1 Vaši odpověď si vypršujeme na připojeném formuláři./1

ZEMSKÁ BANKA PRO ČECHY
ústřední banka spořitelén v Čechách a na Moravě

Č. 1576-VI-47-20/m-Kn

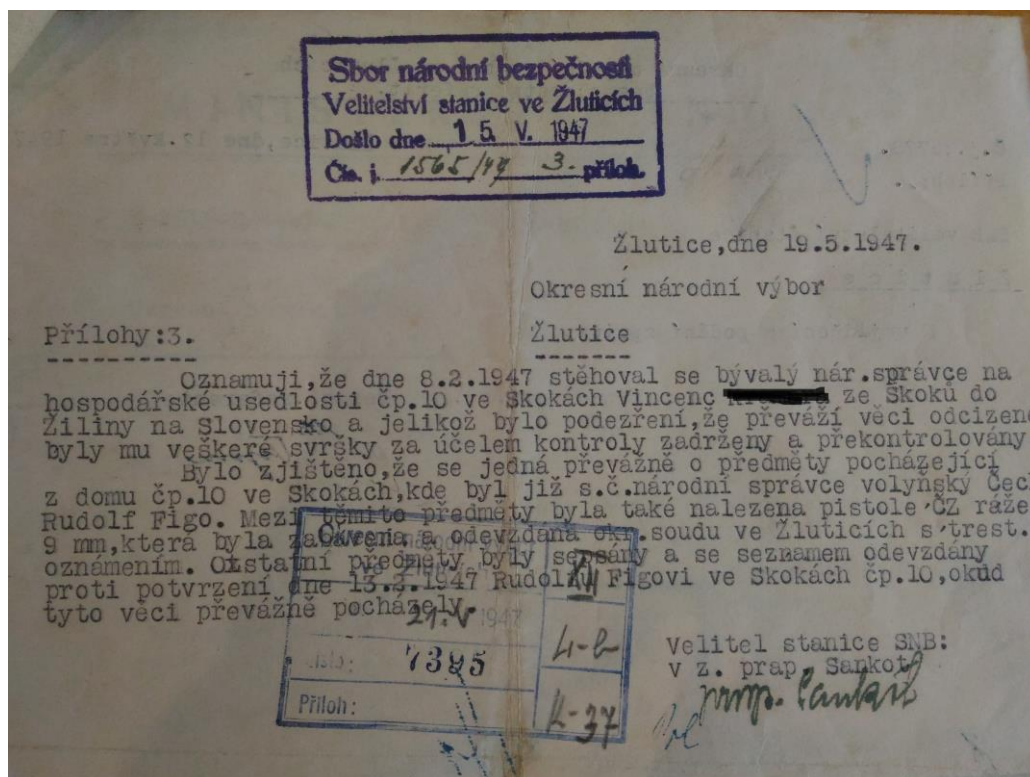
Snímek 1.10

Hypoteční zápůjčka (Zdroj: Státní oblastní archiv Karlovy Vary)

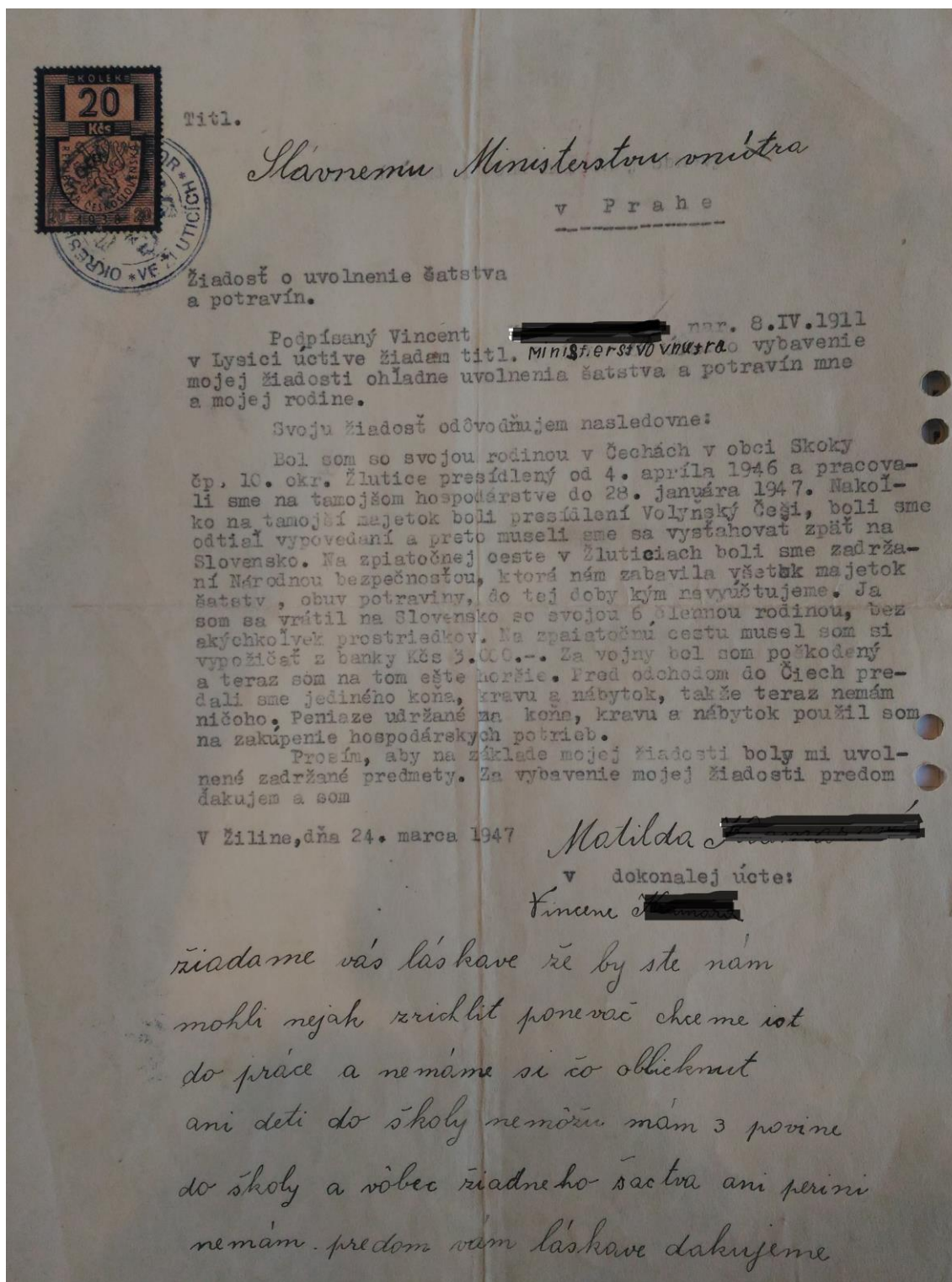
Snímek 1.11

(Zdroj: Státní oblastní archiv KV)

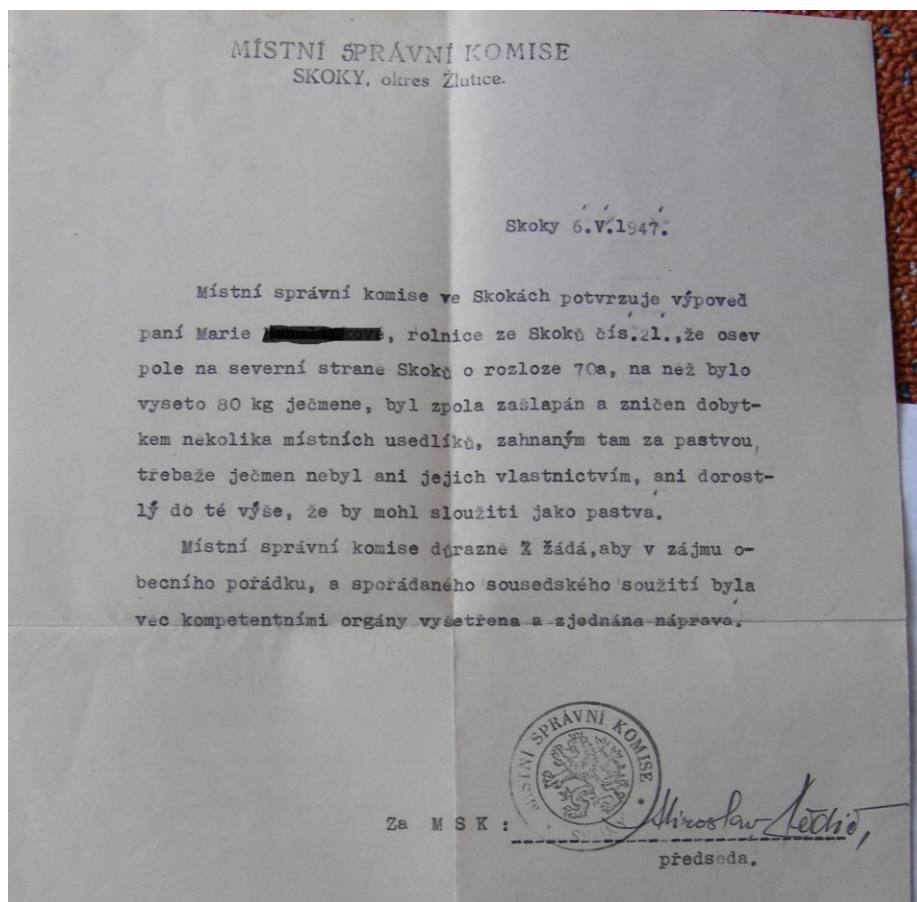
Snímek 1.12

(Zdroj: Státní oblastní archiv Karlovy Vary)

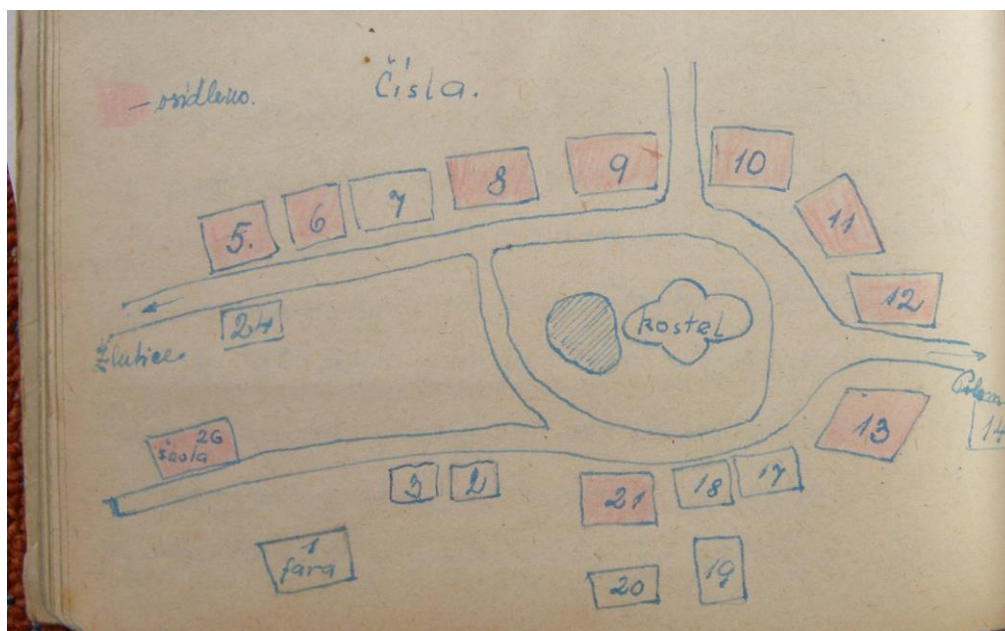
Snímek 1.13

(Zdroj: osobní archiv M. Dědiče)

Snímek 1.14

(Zdroj: osobní archiv M. Dědiče)

Snímek 1.15

Obsazenost usedlostí v obci Skoky roku 1947 (Zdroj: deník M. Dědiče)

Strečno dňa 16. júna 1947.

P.T.

Miestny národný výbor

S k o k ů .

okr. Žlutice.

Nižepodpísaný úctive prosím Vas, že by ste môjkej prosbe vyhovelí na ktorú sa touto cestou k Vám obraciam. Nakoľko som ženatý a mám časte nedorozumenie s mojov manželkov, jako sa to stava medzi ženatými. Tiež došlo to natoľko že keď sme sa pohnevali že za 14 dní odišla odomňa manželka na neznáme miesto. Ale po dlhšom patraní dozvedel som sa že moja manželka sa nachadza vo Vášej obci.

Preto Vás touto cestou prosím, že by ste menovanu žofiu [redacted] rod. [redacted] vyzvali dobrovoľne sa prinaprateniu ~~na~~ zprť do Strečna ku mne, ako svojmu manželovi. Pripade že by menovana tejto vyzve neuposluchla, preto Vás úctive prosím, že by menovana to potvrdila vlastnoručnym podpisom, že nechce byť viacej môjou manželkov, ktoré potvrdenie by ste mi ~~prosím~~ odoslali poštou, pripade menovanej osobe ktora Vám tento dopis doruči.

Za vybavenie mojej prosby Vám vopred pekne ďakujem a znamenam sa spozdravom.

Dvojročnici zdar!

Peppan csdam.

Adresa: [redacted] Adam Strečno,
č.č.201 okr. Žilina.

Miestny národný výbor vo Strečne prosí aby ste menovanu vyzvali či sa chce vratiť svojmu manželovi, nakoľko sa nachadza teraz bez ženskej pomoci ktoru teraz tiež nutne potrebuje na na hospodarske prace.

Wenta

predseda MNV.

Snímek 1.16

(Zdroj: osobní archiv M. Dědiče)

Skoky 29. června 1947.

Občanstvo obce Skoků p. Zlutice potvrzuje resignaci Miroslava Dědiče na funkci předsedy MSK, z důvodu jeho odchodu z obce.

Současně potvrzuje zaplacení odměny předsedovi za dobu od 19. března do 29. června, kterážto činí 1000 Kčs, z čehožto jmenovaný Miroslav Dědič, učitel ve Skokách, aby dokumentoval kladný postoj k poměrům v místní obce, věnuje odměnu jednoho měsíce, která činí 300 Kčs, na její potřeby.

Viliamu Gajarovi předává jmenovaný 3/tři/ kusy ohlášek domácích porážek, tiákopis „Seznamu domácích porážek, pracovní plán pro zásobování a výživu na rok 1947/48, tabulku pro výpočet spotřební dávky samozásobitelů chlebového obilí, dva kusy útržku A čís.13 a 22, 3/tři/ policejní přihlášky, znející na jméno Věra, Stanislav a František Rezníčkoví, 2/dvě/ policejní odhlášky na jméno Alexandr Vlček a Zuzana Balentová, 60/šedesát/ kusů blanketů policejních odhlášek 50/padesát/ kusů blanketů policejních přihlášek.

Místopředsedovi Štefanu Vojtkovi předává kulaté úřední razítko, dlouhé razítko služební, razítko „Poštovné kreditováno, velký polštářek, obecní knihu s jedním poukazem na pár gumových holinek pro ženy, dvěma poukazy na plášť na kolo a dvěma na duši na kolo a třemi poukazy na textil. 5/pět/ kusů tiskopisů poukázky k lékaři, sešit záznamů, 5/pět/ kusů stanov hasičského sboru, 7/sedm/ kusů tiskopisů přihlášek za člena hasičského sboru, dva sešity obecních poplatků, úverovou knihu poštovních poplatků, směrnice a tiskopisy pro postup odhadních komisí desky obecního archivu, obsahujícího

Snímek 1.17

(Zdroj: osobní archiv M. Dědiče)

důležité zápisy a obsahujícího 77/šedesátšedm/ listů,
2/dva/ kusy bloků průvodních listů dobytčích, sedm listů hlášení
vepřů, dva bloky uzávěrkových listů, dva bloky sčítacích
lístků pro živě narozená zvířata a v posledních dnech
došlou poštu, jejíž vyřízení spadá do příštích dnů.

Ostatní věci MSK, jako zajištěné odstředivky, spisy
ad acta, časopisy, staré úřední listy, Sb. zák. a nař.
zůstávají dočasně spolu s nabytkem MSK v budově školy až
do konečného rozhodnutí.

S pokladníkem MSK Ondřejem Marunou provedeno řádné
vyúčtování obecních peněz za přítomnosti svědků.

Předání a převzetí provedeno řádně a s konečnou platností.

Správnost potvrzují:

☒ Miroslav Dědič v. r.
odstupující předseda MSK.

Miroslav Dědič

Stefan Vojtek v. r.
místopředseda MSK.

Stefan Vojtek

Viliam Gajar v. r.
zásobovací referent MSK.

Viliam Gajar

Ondrej Maruna v. r.
pokladník MSK.

Ondrej Maruna

Členové MSK /občané/

Beniček Stanislav
Fornasiov
Skramoz

Prof. Miroslav
Figler

Snímek 1.18

(Zdroj: osobní archiv M. Dědiče)

Textová příloha č. 2

Půl roku ve Skocích očima mladého učitele

Píše se 1. březen roku 1947 a do obce Bochov přijíždí mladý učitel posílit tamní pedagogický sbor.

„Dostal jsem se sem lokálkou z Protivce, Vítal mne mráz a vítr profukující kraj mi tak cizí a na první pohled nemilý. Byť i okolí mělo svou krásu. To už vědomí krásného co bylo u Nákří předtím, zastíňuje všechno.“

Krátce na to je ale „převelen“ do nedaleké obce Skoky, kde je pověřen otevřením tamní jednotřídky. Hned první okamžiky v něm zjevně budily značné rozpaky.

„Obtěžkán z jedné strany kufrem, z druhé aktovkou kráčet jsem od Žlutic mezi skalami a lesy podél říčky Střely k Mlyňanům a Skokům. Poblíže Mlyňan mne dojely sáně tažené párem koní, vytrvale klusajících. Oprati měla žena. Zastavili a nabídli se mi, abych se s nimi svezl. Nedal jsem se pobízet a přisedl dozadu k jakémusi starému paprikovi zarostlému, roztrhanému, s rozepjatou košilí na hrudi, což jsem v té poměrně velké zimě obdivoval. Přestal jsem se ovšem divit, když jsem zjistil, že on i jeho partner sedící vedle své ženy vpředu, jsou ožralí. Tož bylo to pěkné uvítání, napovídali mi toho, že se mi u nich bude líbit, vše že budu mít. Překvapilo mne, že všichni, s kterými jsem se setkal, nejprve ze všeho se mne ptali, zda jsem svobodný, a když dostali kladnou odpověď – oj tu děvčata jsou – aj s moju ženu možťe sa vyspať.“ Tak to bylo moje přivítání mezi Slováky ve Skocích.“

První dojem z místa, kde následně strávil následujících několik měsíců, popsal ve svých zápiscích takto:

„Když jsme přijeli do vsi, byl jsem udiven. Krásný kostel s dvěma mohutnými věžemi, zakončenými cibulovými báními, téměř

velechrám... Výstavní fara, prý s bohatým archivem na kopci nad kostelem a pod farou na terasovitě se snižujícím svahu, budova místní školy, pěkná i poměrně zachovalá.“

Po příchodu ho však také okamžitě překvapil zájem obyvatel obce, kde většina obyvatel pocházela ze značně vzdálených míst Slovenska, ale také zde byli Češi navracející se z Volyně nebo repatrianti z Francie, viz výše.

„...jakmile však poznali pravou skutečnost, to bylo překvapení a „pan učitel“ a začalo sáhodlouhé vypravování, jak toužebně už na mne čekali, že tolko muž učený může dát do pořádku jejich obec a postarat se o výchovu dětí, jež vyrůstají jako lesní stromy, bez školy vůbec. Mnohé z nich už dva tři roky nebyly ve škole. Jen velikou starost projevíli, abych prý jim „neuprsk“ jako můj předchozí kolega. Ten prý přijel, podíval se na školu, prohlásil, že tu nejsou děvčata a odjel. A Skoky byly bez kantora dál. Ujistil jsem je, že jim tu určitě vydržím, ale přesto byli nedůvěřiví a ostražitě hlídali každý můj krok.“

„...zas sem někdo přichází, musím přerušit. As po hodinové návštěvě odešel. Byl to ten dobrý slepý Slovák Adam H. z čísla 21. Dal jsem mu dopis pro převora kláštera v Teplé. Chtějí sem kněze za každou cenu. Ten jim tu chybí, nedovedou si život bez „kňaza“ vůbec představit. „Ved’ učitelka už máme, keť ještě kňaz prinde, budem mět všetko,“ říkají.“

První problémy ovšem, jak je patrné z následujících řádek, nastaly již ve chvíli, kdy začal mít nový kantor požadavky na samotné rodiče dětí.

„...dal jsem vyhlásit zápis do školy na čtvrtek v dopoledních hodinách. Večer byla schůze MNV ohledně školy, jíž jsem předsedal. Bylo dohodnuto, že mi dodají do školy deky, lampu, umyvadlo... Horší jednání ovšem bylo ohledně peněz na školu. Tu se začali ošívát, když slyšeli alespoň o třech tisících. Někteří jsou však přece mezi nimi uznalí a tak druhý den už sebrali mezi sebou nějaké

peníze. Doufal jsem, že aspoň k zápisu se dostaví, ale čekal jsem marně. Z Mlyňan přišel jeden a zdejší přišly někteří odpoledne a to většinou jen děti samy.“

Další zjištěním byla absence českých knih, kdy bylo nutné začít učit z knih v německém jazyce. Od samotných spoluobčanů přišlo také, zprvu poněkud překvapivé doporučení, a to pořídít si nějakou zbraň s tím, že nejde o právě bezpečné místo. Poměrně záhy již pozice místního učitele nezahrnovala pouze výuku žáků.

„Nevím ani kolik funkcí tady zastávám, Řídícího učitele, knihovníka, předsedu MNV, všeobecného veřejného poradce, krátce „pan učitel, člověk učený“ všemu rozumí...“

„Časem musím přebrat všechny došlé spisy, poněvadž předsedové, jichž se tu vystřídalo několik, je pouze zakládali. Nejvíce se vyznamenal nějaký kramář, který vykradl jakožto předseda půl vesnice a pak zmizel.“

„...to úřadování dosavadní starostové kladli všechny spisy na hromadu, aniž je prohlíželi. Našli se i tak vynikající talenty, že ihned veškerou poštu, jak přišla, nerozlepenou naházeli do kamen. A bylo pořád čisto. Pakliže se MNV něčeho dožadoval, musel si do obce sám zajet. Ovšem výlohy s tím spojené nechtěli samozřejmě také platit.“

10. března 1947 se obec tedy dočkala po dlouhé době prvního vyučovacího dne. Jako místní pan učitel, bylo samozřejmostí, že na obědy docházel k jedné z místních rodin, což i hostitelé považovali za určitý druh společenské prestiže. Z dalších zápisků, je patrné, ač ne zcela bez výhrad, že mezi hostiteli a mladým panem učitelem vznikl určitý druh přátelství. O tom, že žití ve Skocích nepatřilo k těm nejpohodlnějším, svědčí i zmínka o dostupnosti pitné vody.

„S vodou je tady kříž, je pro ni poměrně daleko, dolů k silnici po schodech, po nichž na nynějším náledí chodit je pravým uměním. Voda sama je spíše podobna hnojůvce svou barvou i příchutí.“

Celkem jsou tu na vsi asi dvě studny. Jen na faře (dosud neobývané) a u H. je vodovod. A v létě za parných dní prý vysychá voda vůbec a musí se dovážet až z Mlýňan.“

Již v druhé půl března přišli místní za panem učitelem s nevšední žádostí.

„Přišel pro mne J., byla zase práce na obci až až. A nakonec koruna všeho, překvapili mne místní osadníci. Požádali mne, abych se stal předsedou. Viděl jsem na nich, jak touží zbavit se, pro ně tak nepříjemné dřiny a velkých starostí. Tož co jsem měl dělat. Vždyť jsem to obstarával a vyřizoval stejně sám. Jsem tedy starostou Skoků. Půjde-li to pořád tak rychle, jsem za rok ministrem.“

K povinnostem předsedy MNV patřilo mimo jiné, také např. rozdělování dávek samozásobitelského másla, postavit se k rozdělování zbylého sena z opuštěných usedlostí nebo rozdělování dobytka apod. mezi osadníky.

„Na půdě leželo seno, jež se však začalo ztrácet. Takže už je ho tam velmi málo, podle odhadu asi 3q. Aby se neztratilo docela, mělo se s ním něco podniknout. Část jich chtěla ho rozdělit, někteří však hájili názor, že není možno s tím nic dělat, poněvadž to není jejich majetkem. Tak jsem rozhodl po svém. Všechny vchody a okna byla zatarasena, aby se dovnitř nikdo nedostal a byla věc vyřešena. Vedle ve stodole pod okapem, mezi dřevěnými vraty na dešti stálo asi 34 pytlů ovsa. Decimální váha se závažím a různé náradí se válelo kolem. Pronesl jsem svůj názor, že se tu bude musit uklidit, aby na to nepršelo a nikdo to neukradl. Nikomu se nechtělo tahat pytle do stodoly. Tož povídám: „Pánové, já vám nařizuji, aby to obilí přišlo pod střechu v zájmu zabezpečení národního majetku.“

V zápiscích je například také zmíněna návštěva převora tepelského kláštera, který v té době měl správu nad místním kostelem.

„Šli jsme s převorem společně na faru. Říkal, že co nejdřív udělá

pořádek za asistence kriminální policie z Prahy, kde prý má známého. Jsem na to zvědav. Řekl mi, že Skoky se mají správně jmenovat Stoky, podle stok vytékajících zpod kostela.“

V zápiscích se vcelku velký prostor věnován popisu místa, dění zde a krajíně v okolí obce, která je zde poměrně barvitě popsána.

„K večeru, když už zahrady potemněly..., vypravil jsem se do zpuštěné farské zahrady do včelína. Spoušť, nepořádek, smrt. Jedno včelstvo zahynulo hladem...U fary jsem upozoroval, že je vypáčeno sklepní okénko a že faru navštěvuje noční nevídaný host. Měl jsem sto chutí tam zůstat a pozorovat onu slídící kunu, ale uznal jsem, že by to nemuselo dobře dopadnout.“

„Musím se smát, jak všichni s hrůzou ve Žluticích berou na vědomí, že jsem kantor ze Skoků a litují mne. Vždyť prej je to díra, kam by se nechtěli ani jít podívat, natož tam žít.“

Ani Skokům se v tomto roce zcela nevyhnuly májové oslavy, které měly v tomto kraji ovšem poněkud specifický nádech.

„Zítřka je první máj. Oslavy svátku práce v celém okolí. Lidé se shromáždí dle jednotlivých stran. Hnusí se mi to. Místní lidé se dokonce domnívají, že účast na žlutické slavnosti je povinná. I mne připravovali na tu slávu, že pojedu s nimi. Šetrně jsem jim to rozmluvil, že půjdu, až to bude v jednom houfu. Bez stranického třídění.“

„Na včerejší schůzi bylo dohodnuto, že se pojedou ozdobeným vozem na oslavu do Žlutic. Samozřejmě – vyšel jsem k osmé hodině pátraje, kde stojí vůz utopený v zeleni bříz, leč marně. Půjdu k J. a prý už se jdou podívat po vsi po nějakém voze. Kde nic, tu nic, až M. se nabídl, že vůz by měl, jen jedno kolo je špatné. A tu zas G. nabídl, že půjčím kolo. T. zapřáhl koně, na žebříňák naložili jakous bednu jako sedadlo a jelo se. J., Viktor H., G., M., T. se svými ratolestmi Gustou, Jožkou, Jankem a Štefinou. Slíbenými ozdobami bylo peří a trus na kolech a žebřinách všeho druhu, slepičí nevyjímaje. A hned z počátku patálie.“

Viktor dobíhal, zachytil se za zadní žebřinovou svoru, jež však nebyla upevněna a o níž byla opřena Štefina, oděná v poměrně ještě čistých šatech a šátku i bílých punčochách, jež doufejme, byly také kdysi prány. Svora se vysmekla a Štefina mohutným saltem přepadla z vozu na záda. Viktor se převálil přes ni, jen se od nich zakouřilo. - naše děvče by při tak zmazaných šatech zanechalo další cesty, ne tak Štefina. Ani známky na ní nebylo, že si jistě pěkně natloukla..., ač jsme vyjeli už pozdě, ještě jsme zachytili konec průvodu jdoucího od žlutického nádraží.“

Ani návštěvy nevítaných hostů v obci nebyly jevem zcela ojedinělým, o čemž svědčí, následující zápisky.

„Děsí se H. nočního nezvaného návštěvníka. Psi štěkají, větrí a slepý H. někdy i s J. poslouchají v okně, i vycházejí ven. Domnívají se, že to bude někdo, kdo má zásluk na bohatství kostela. I to by bylo možné, vždyť v Bochově a v Údrči byl rovněž kostel vyloupen. Stará H. se dokonce domnívá a říká, že se jí možná budu smát, že je hloupá, že to Panna Maria obchází a působí nějaký zázrak i snad chce na něco upozornit. Či snad nějaký zlý duch prý – což to bych i připouštěl, ovšem v lidské podobě. Budu si muset zajít na okres požádat o zbrojní pas. Jsem tu tak osamocen, za vsí vystrčen.“

„Pojednou zaťukání na okno, vyběhnu ven a on to slepý H. s paní a J., vyzbrojeným ošoupaným revolverem. “Hned zhasněte světlo, vezměte peníze a pojdte hned k nám spát. Ke Skokům se blíží asi pět chlapů od Šmerákova mlýna je slyšet střelba.“ Pěkné nadělení. Popadl jsem kufr, kde mám nejdůležitější věci, obul opánky, ulil vodou oheň v kamnech, aby neozařoval místnost a vyrazili jsme k H. Pustili psa, a bez světla vyšli do horních pokojů. Dlouho jsem stál v otevřeném okně a pozoroval blikající světlo v T. okně, poslouchal občasné štěkání psů. ..pak jsem usnul. Asi po půlnoci, prý vesnicí projížděli dva koně, snad dva jezdci na koních, kteří zastavili u čísla 17. tak mne to trochu poučilo. Já vždy klidně psával i přes půlnoc u

osvětleného okna, jež je asi metr nad cestou. Teprve teď si uvědomuji, jak by mne byli překvapili, kdyby mi třeba střelili do okna. Byl bych dobrým terčem a tu je všechno možné. K spokojenosti jsem zjistil, že J. má pistoli téže ráže jako já a tak mi hned dal čtyři náboje. Vyzbrojen tedy jsem.“

Vzhledem k tomu, že obec původně obývalo převážně německy mluvící obyvatelstvo, které bylo donuceno toto místo opustit, při běžné praxi držení pouze jediného zavazadla, prakticky veškerý majetek původních obyvatel v obci zůstal, a to včetně chovaného domácího zvířectva.

„Nejvíc trnem v oku jsou jim krávy, jež jsou nuceni chovat, než přijde osídlenec.“

„T. pouští krávy do ovocného sadu. Krásné stromky, dlouholetá práce a píle zpřelámány – zničeny vandalové – idioti. S holýma rukama bych je vyhnal, odkud přišli.“

Při příležitosti mezinárodního dne matek nezůstal stranou ani předseda MNV a místní „zasloužilé matky.“

„Přišlo z OPM, aby byly hlášeny matky s osmi a více dětmi pro návrh na vyznamenání k svátku matek. Tu padá v úvahu K. Říkal jsem to H. a ten uděšen zvolal: „Pan Boh zachovaj, abychom mali osem detí. Aj takú medajlu bychom nechcel nosiť, veď by každý poznal – ten má najmeně osem detí.“

Ani složení obyvatel obce nebylo v období od března 1947 do září téhož roku neměnné. Spíše naopak, pohyb obyvatel, byl podle záznamů poměrně značný. Vedle obyvatel, kteří se v tomto období dostali za své přečiny do vězení, jak bude více zmíněno později, přicházeli do obce noví obyvatelé a ti stávající ji s poměrně vysokou frekvencí opouštěli.

„Jak mi bylo H. předpověděno, což jsem zapomněl poznamenat, vypověděli mne J. z obědů, s patřičnou výmluvou, že odjíždějí.“

„18. dubna 1947 usedlost č. 7 opouští Alexander V. Schüze o

rozdělení dobytka. Nikdo si nechtěl krávy vzít, tak bude nutno to hlásit na osidlovací komisi do Žlutic.“

„Přišli mi včera ráno tři volyňští Češi se zájmem o usedlost po S. a J. a nějaká vdova o vilu čís. 28, dosud neomítnutou. Případá mi to jako v Komenského Labyrintu. Dožadovali se přednostního práva, ukazující rány na hlavě a dovolávající se prožitých utrpení, smrti známých a příbuzných.“

„Po poledni přijelo auto, aby nadobro odvezlo F., stěhují se do jakéhosi Velišova u KV.“

„Volyňský Čech, Ř., na čísle 12 už se nastěhoval i ostatní jsou očekáváni. Zdejšími nejsou příliš vítáni, ba vůbec jimi vítáni nejsou, poněvadž se domnívají, že je budou pro ně vyhánět z usedlostí. I H. mají obavy, třebaže ten, kdo má čisté svědomí, nemusí se určitě obávat.“

„Volyňáci až na Ř. odejdou zase pryč. Nemohou příliš pracovat pro těžké zranění K. a pak odloučenost od života se jim nelíbí. Ostatně kdo by tu v takových poměrech chtěl zůstat.“

V neposlední řadě je zde velmi významně popisována i zemědělská činnost v obci, která, jak vidno, v této oblasti měla velmi specifický ráz, lépe řečeno svéráz.

„Chci jim znovu zdůraznit a připomenout, aby oseli podle svých možností pole ladem ležící. Týká se to tu asi 80ti ha. Nařízeno je přirozeně oset všechnu půdu, budu proto hlásit na okres, že to není možno, aby vzali na vědomí, případně vyslali brigádu, bude-li jaká. To bude zas mela, budou se sekat jak kohouti. Dopadlo to nad očekávání dobře. Přišli pouze M., V., J., K., tak se to odbylo v klidu. T. má „spytihněva“, přijel ze Žlutic „naslopaný“.

„Doufám, že ve dnech nejbližších přijde i do č. 9 volyňský Čech. Je nezbytně potřebné, aby tu na vsi byl nějaký skutečný hospodář, aby

viděli ti ostatní co to je vlastně práce.“

„Spěchali, aby zaseli a zasázeli a nyní se rozvalují po trávě. Polní práce mají skončeny a nenutí je to, v tak krásných dnech udělat si pořádek na svých dvorech a uvnitř. Stále je vidím procházet, besedovat, polehávat i ožralé se vracet ze Žlutic.“

„Je to špatné s tím naším pracovním přičiněním dvouletého plánu. Procent máme čím dále, tím více ale přidělů mouky, chleba, masa méně. A současné sucho je předzvěstí neúrodného roku.“

Často se zde také objevují politické souvislosti a různé politické tlaky a odráží se zde atmosféra doby.

„Přijel na schůzi místopředseda okresního národního výboru Havelka. Svolal ji sem ke mně. Příliš jsem tím nadšen nebyl, ale jsa částečně zvědav na náplň, ničeho jsem nenamítal. Byla to vlastně schůze a agitace pro stranu sociálně demokratickou...“ „Začal hovořit o práci, skončení jarních polních prací, zda vše je oseto. Přirozeně milí občané, z nichž sálo stranické zanícení a rozhoření pro “svatou věc“..., souhlasně na vše přikyvovali, takže se mi pomalu zdálo, že nemůže být snaživějších a práce chtivějších lidí. Zmínil se také o tom, že třeba ještě není vše ještě zaseto a že tedy by se to jaksí mělo udělat, aby osev byl úplný. Horlivě přisvědčovali, třebaže, když jsme tuto věc projednávali na schůzi, byla to učiněná rebélie a hlásil jsem na okres, že vše není a nebude zaseto. Dožralo mne to jejich svatouštví a řekl jsem mu přímo, aby si v tomto ohledu nedělal ilusi, že se tu na Skocích jedná o neobdělaných 80 ha. To ho posadilo a začal jaksí důrazněji hovořit o tom, že mají se ještě pustit do práce, neopomenuv však stále zdůrazňovati, že on nikomu nenařizuje, že on nechce, však zájem státu... Nepustil jsem ho hned tak, zdůrazňuje, že on jako pověřenec ONV má sám nyní možnost zapůsobit osobně, když se snažil hodit zodpovědnost za skončení prací na záda mně. Žádal jsem o okamžité konkrétní vyřešení a určení co kdo oseje. Zdálo se, že k tomu řešení dojde, ale snaha se

rozplynula v řeči jako pára...“

„...téměř všichni už se vypravili na pole. Když jsem jim přikazoval sám, neměli osivo a pracovní síly, ale když jim přikázal patron a ochránce jejich nečistého svědomí, tu už zapřahají. Ovšem bude to podle toho vypadat. Jako Potěmkinovy vesnice. Tak např. G. prý osívá pole kolem mezí a prostředky nechává volné, takže až obilí vyrostе, bude pole činit dojem, že je oseto, třebaže bude mít uprostřed pořádnou pleš.“

Překvapivě, ač Skoky byly odnepaměti velmi významným poutním místem, v samotných zápiscích tomu příliš nenasvědčovalo. Jednou z mála zmínek o jakési pouti byla z 26. 5. 1947 a zněla následovně:

„Slavná pouť v pondělí neměla příliš slavný průběh. Lidé se rozběhli po vsi, a co nebylo přibito, zmizelo. Asi sedmnáct kněží oblažovalo H. svou přítomností. H. chtěli převorovi předat klíče od kostela, že si nechtějí vzít na zodpovědnost případné vykradení. Byli ovšem umluveni, že matička božská jim to všechno jednou oplatí. Toho velmi lituji, že jsem neviděl průběh místní pouti. Byl bych se jistě hodně poučil.“

Za zmínku stojí i vzpomínka na odvod koní, ke kterému zjevně nedocházelo pouze v období válečných let, ale i v letech následujících.

„Po šesté hodině ranní vyrazili jednotlivě s vozy i jezdecky na koních na odvod koní, který se konal u Žlutic na fotbalovém hřišti... jel jsem s K. Na místo jsme přijeli poměrně brzy, takže jsme se dostali na řadu hned po Žluticích, Knínicích a Verušicích. Bylo to vskutku naším štěstím, poněvadž pak se tam nahnulo sta koní z desítek vesnic z celého okresu. Nějaký podplukovník se štábním kapitánem – zvěrolékařem konali prohlídku. Odvod probíhal následovně. Prohlídka zubů za účelem zjištění stáří, klus, který ukázal případné vady chůze, následovalo ohodnocení postavy a zápis charakteristických znaků. Oni vojenští hodnostáři se chovali po

vojensku stroze, neztrácejíce zbytečného slova a utrhujíce se na každého, kdo chybně předvedl, či co špatně značil. Není nad naše důstojnické frajíře, jež v míru nikdo co do vystupování nepředčí. Nejvíce se mi líbil T., jenž se cukal zle, když mu sebrali oba koně i s vozem. Začal se ohražovat, že s vozem nepředvádí, na což odpověděli, že oni však s vozem berou. Odvedli téměř vše, až asi na dva přestárlé a Ř. malé mongolské. Celkem bylo z mé obce předvedeno 19 koní. Stál jsem tam při odvodní komisi... a hlásil přicházejícího zemědělce, počet koní – z toho reversních a vlastních. Některé reversní na místě prodávali, tak např. G. koupil pár a K. jednoho. Na oslavu této své koupe se ve Žluticích spil a je už večer – dosud není doma. Spisoval jsem osevní plochu, tak jsem k nim také večer zašel. Jeho paní loupala brambory a trpce si mi stěžovala, že on propil všechny ušetřené peníze, vlastní i ty její, které má pro děti na ošacení. Bylo mi jí líto. “

Ze zápisů bylo také stále více cítit, že pobyt na tomto místě se stával stále hůře snesitelný a nad pozitivními dojmy umocněnými divokou přírodou, stále více převažovaly ty negativní.

„V duchu s radostí počítám dny, jak rychle budou ubíhat a kdy nadejde den a já konečně odjedu, abych na delší dobu opustil toto místo, jež začíná být nehostinným.“

„V poledních hodinách přijel autem okresní knihovnický inspektor, shledal tu spoušť, udělá si nějaké poznámky, napsal protokol, projevil mi uznání a odjel směrem k Polomu. Vyprovázel jsem ho kus za vesnici ze spleti zdejších polních cest. Málem bychom byli na jednom místě utrhli kardan na nerovné cestě s hlubokými zářezy. Tak to dělá každý z nadřízených úřadů. Přijede, prohlédne, zděsí se, uplivne, nanejvýš polituje mne a odjede. Na nápravu se ovšem čeká marně.“

Obyvatelům obce se nevyhnuly ani rodinné tragédie.

„Tuším v pátek, se T. narodil čtvrtý syn. On samou hrdostí se

namazal ve Žluticích, což u něho není nic divného. Ale nic nepomohlo, že ho zapíjel, děcko včera zemřelo. Byl dnes on se starým H. telefonovat ve Žluticích pro převora, aby děcko přišel pohřbít. On však doma nebyl, ani žlutický farář, tak mám obavu, abych ho naposledy nemusil pohřbívat sám.“

Ne zcela výjimečně se občané obraceli na svého předsedu MNV s nejrůznějšími žádostmi pomoc ve vyřizování soukromých záležitostí, jako např. i v tomto případě.

„Včera 24. 6. 1947 přišla R. s dopisem od muže, který ji vyzývá prostřednictvím MNV ve Strečně, aby se vrátila, nebo poslala podepsané potvrzení, že se k němu vrátit nechce. Byl to zcela průzračný švindl a tak jsem napsal přípis na MNV do Strečna v tom smyslu, že ona se neodříká svého muže, ba naopak, že s ním žít chce, ovšem vyžaduje slušného zacházení z jeho strany. Takový nesvědomitý floutek by se chtěl tímto laciným způsobem vytáhnout z povinnosti podporovat své děti, jež přímo nenávidí.“

V září roku 1947 svůj pobyt v obci pan Dědič ukončil z důvodu nástupu povinné vojenské služby. Tento odchod pro obec opět znamenal částečný návrat se stavu před jeho příchodem, vzhledem k tomu, že stále přetrvával velký nedostatek pedagogického personálu.

„Před chvílí jsem se vrátil ze Žlutic, kde jsem byl na kole. Kupoval jsem školní knihy a hovořil s inspektorem ohledně mého nástupu do vojenské služby. Je bezradný, neví, koho by tam dal. Pravděpodobně budou školu prodávat V. (občanu Skoků). Rád bych také znal člověka, který by tu v té patálii hodlal delší dobu žít. Nově byla otevřena škola tuto poblíž v Hlinči a v Ratiboři. S ratibořským kolegou jsem dnes hovořil. Dokonce jsme jaksi známí, poněvadž on je z Okrouhlice od Havlíčkova Brodu. Je z toho jelen a to ještě nepoznal místní politické pletichy. Jsem tak otráven opětným oddálením odjezdu, že jsem se pustil dokonce do psaní příprav na zítřejší den,

což jsem dosud, co ve Skocích účinkuji, nedělal. A to už něco znamená.“

„Jen na to se zmohli, jednohlasně abych zůstal ve vsi, nechodil na vojnu a vedl to všechno sám. Radši však na frontu bych šel, nejen na vojnu. Mezi lidmi, kteří mají rozum, hodnot ani dětského, ale srdce plné domýšlivosti a pýchy, těžko je žítí.“

Nakonec se Skokovští v září roku 1947, dočkali i příchodu vysněného faráře...

„Velké bylo mé překvapením, když jsem přišel na 21, že tam seděl farář. Nyní když já jsem na odchodu, přihází, aby obveselil místní občany, přiharcoval na koni z kláštera v Teplé v rajtkách a vysokých botách. Už starší, prý matka tu bude s ním. Kuřák a jak se z prvních rozhovor zdá, ani proti pálené vodě není zaujat. To by tu tedy byl doma. Působí dojmem vsutku nekněžským nejraději je u dobytka v chlévě. Prý je Slovák. Hovoří však vsutku československy. Snad i lépe česky než slovensky. Jak jsem vycítil, byli tí Slováci dotčeni, vždyť znám jejich patriotismus, projevující se pohrdáním vůči Slovákům, jež se snaží mluvit jinak... Na mne působí dojmem povrchního člověka, u něhož nutnost vzdělávat své bližní bude asi na místě velmi vzdáleném. Leč nesympatický není – nerad bych mu křivdil.“

Alkohol, rvačky, nepořádek...

Nebylo lehké přijít do Sudet a usadit se zde. Mnoho rodin sem přišlo těsně po skončení druhé světové války z velmi nuzných poměrů a s vidinou začít zde nový život. Noví osídlenci si byli vědomi německé minulosti, zcela se od ní oprostit dokázal jen málokdo. Často se ale také objevoval strach z návratu původních obyvatel, z toho, že si budou činit nárok na to, čeho byli nedobrovolně zbaveni. Ti se ale v mnohých případech na místo vraceli, často jen s tichou vzpomínkou, až v 60. letech, kdy se situace v českých zemích

zčásti uvolnila. Těžko říci, jestli si někteří z nových obyvatel ve své fantazii utvářel představy o původních obyvatelích, kteří zde ještě donedávna žili. Již v úvodu této kapitoly popisovaný příchod do Skoků dává určitý nástin toho, jaké sociální klima v obci uprostřed lesů a polí a luk, v poválečném období po odchodu Němců a příchodu nových osídlenců „domácích hostů“, vládlo. Pro představu, jak místní obyvatele vnímal tehdejší učitel a předseda MNV, uvádím několik deníkových úryvků.

„Byl jsem přítomen úřednímu řízení. Řešen byl i spor zaměstnance a zaměstnavatele S. Čeledín nadával, že mu sedlák nechce nic zaplatit za dobu, co u něj pracuje. Ten však se hájil tím, že čeledín téměř nepracoval a on že mu dal oblek. Vyšly přitom najevo i nějaké šmeliny s máslem, jež S. prodával do K. Varů.“

„H. - jsou to zlatí lidé, s M. jediní solidní v zdejším hříšném doupěti. Starají se o mne více než o vlastního syna.“

„Zajímavé jsou jejich názory na výchovu. Alfou a omegou je rákoska. „Len hubu biť“ je jejich výchovnou metodou. Děti straší, jak panučitel je bude bít. Mám pomalu sám před sebou dojem, že jsem nějaký lidojed.“

„Je to vskutku mizérie. Velmi jsem se mýlil, ostatně z počátku se to zdálo být jiné, než je to teď... ..většinou jsou tu cikánské brlohy plné nečistoty, dvojaké, podlé charaktery a šmelina životním prostředkem i cílem. Tedy bude to zas ta neuvědomělost v určitých směrech. A mezi nimi, jak dosud mohu konstatovat, stojí H. s čistým štítem. Hlavně ten slepý Adam mi připadá jako starozákonní prorok, svým pathetickým hlasem a osobními frásemi... Obdivuji i tu jeho osobní čilost a chvílemi se mi v jeho jednání zdá, že není ani možné, že by byl slepý...“

„Tak právě dnes odpůledne přišel ke mně K. z č. 5. Čech z Francie, který přišel na výzvu prezidenta a nyní se tu necítí spokojen a snad se i vrátí zpět. Vůbec jsem tak vycítil, že většina jich je duchem a

tužbami doma a že nejen jich hodně uteklo zpět, ale ještě uteče. Tyto majetky nejsou jejich vlastnictvím a naše úřady jsou příliš známé svým postojem k lidem.“

„Ráno přišel S., abych mu napsal potvrzení, že si potřebuje vyzvednout peníze z vázaných vkladů na zaplacení opravy žacího stroje. Napsal jsem mu je, on vsutku peníze vybral, ale propil...“

„Společně se známou pivní partou ztropili ve městě nějakou pěknou výtržnost, při níž dokonce S někoho pobodal nožem a na přispěchavší četnickou hlídku se obořil lahví od piva. To tu budou zítra četníci jistě jak na koni. Je to pěkná banda ti místní „taky osadníci.“

„Tak třeba ten S. nyní už je hotov odjet zpět na Slovensko. Zničil a vyraboval jemu přidělenou usedlost. O nic se nestaral. Krávy stály na ohromných vrstvách hnoje, nahromaděných za celou zimu. ...celé pohraničí je jak na vodě, nestálé nepevné, jen zmizet...“

„...naprosto nejsou vychováni pro demokracii. Je nutno je vést jak malé děti a spravovat zcela nedemokraticky, ba mohl bych říci po hitlerovsku.“

„Napitý F. bodl včera v Mlyňanech pod stolem K. do nohy, hodlal jej vrazit S. do břicha. západ vlastně český severozápad.“

„Zjistil jsem, že na faru chodí krást i děti a zamkl jsem každou jednotlivou místnost. Vždyť i archiv už začali přehrabovat.“

„Někde u Jesinek se chytil les, několik hasičských sborů přejíždělo Skokami. Zpět se vraceli v povýšeném stavu, (vždyť hasili) hulákali a rozbíjeli okna okolo cesty. Byli to Češi, tedy se to nedá svést na „nekulturní“ Slováky.“

„Mlyňan jsou zase bez starosty. Dosavadní, Štefan P. je zatčen za krádež peněz S. Z rodiny Mlyňanských P., která čítá as patnáct

členů, z toho deset dětí, pět děvčat a pět chlapců, byli pro krádež S. peněz zavřeni dva muži a dvě ženy. Když jsem jel dnes ze Žlutic, potkal jsem ty malé jedoucí s vozem. Je to jak sebranka z peleše lotrovské. Vyjevené obličej, záblesk hada v očích, nic dobrého z nich nevyrůstá. Ale co do počtu by měli rodičové dostat nejméně zlatou medaili.“

„Zas tu mám coby místní soudce spolupomáhat řešit takový spor. J. prodal V. koně za 17 tisíc Kčs, za jehož zdraví se zaručil. J. však prodal koně nějaký muž ze Sovolusk, který ho rovněž koupil jako nemocného, za něhož majitel neručil. Krátce, kuň V. za čtyři dny posel a on nyní chce od J. peníze zpět. A já mám dělat rozhodčího a chladit ty rozpálené hlavy. Já věkově úplný cucák proti nim. „Ještě dobré, že mám ty fousy“ Na J. je více stížností. Hrubánsky dnes před více přítomnými nadával na svou mladou ženu, že on s ní nechce nic mít a abychom se šli podívat, jak vypadá, jak ji zmlátil. Nevím co v tom je, ale on asi chtěl za jinými, od ženy vyžaduje věrnost a z toho celá ta patálie bude.

„I u H. byla roztržka. Franco snad nabil Kamile, žálí či co – obává se o ni. On je 24 letý, ročník 1923, ona ročník 1925. Dva roky jsou spolu a nemají děti. To jí také Franco vyčítá... Jeden den se perou, druhý den se hladí.“

„Ráno přišla J. odevzdat buben z odstředívky, jak jsem nařídil podle příslušného výnosu. Obličej samá modřina, pod jedním okem krvavá podlitina. K večeru mne navštívili F., tak mi líčili celý sběh okolností. Myslí, že jí dokonce vyrazil oko, jak ji mlátil do obličej. Ona je F. schovankou, původem z podkarpatské Rusi. Žila s F. v Praze, kteří tam měli prádelnu a čistírnu. J-ův, nemanželský syn, byl v Rusku v zahraniční armádě. Vrátil se domů a v Praze poznal svou nynější paní Annu, mladé, stydlivé děvčátko. Ona ho prý sic příliš ráda neměla, ale když se jako ruská příslušnice měla vrátit zpět na Podkarpatskou Rus, povolila a vdala se. Zdálo prý se, že ji mladý

manžel jak se říká, bude na rukou nosit, on však se za čtrnáct dní nabažil. Odvezl si ji do Skoků, ale hned prý měl zde cosi s Němkami, krátce začalo se to kalit. Na výpomoc si J. zavolal F., který prodal v Praze na Flóře prádelnu a odstěhoval se do Skoků. Prádelna vynášela 2 – 4.000,-- Kčs čistého zisku denně, a dnes si F. rve vlasy za to, že ji prodával. Líbila se mu sedlačina, rád dělá, ale skrývá chleba mu zhořkla v takovém prostředí, jako je J. usedlost. Tak začal flámovat, rozhazovat peníze po tisících, chlatal, celé noci hýřil, polčil se s prodejnymi ženami a dnes má ve vsi asi 40 000 Kčs dluh. Jednou už za nějaký podvod zavřený byl, nic mu nepomohla jeho reputace hraničního vojína. Vždyť tam vlastně tkví kořeny všeho. Tam se naučil mezi Rusy chlatat. Mezi ním a F., se stupňují roztržky.“

„U J. byla pěkná divočina. F. přijeli a F. se dral na J. s velkým nožem, že ho zabije. Rozmlátil a rozkopal dveře a J. se prý spasil útekem oknem. Hned vsedl na kolo a jel do Žlutic pro četníky, kteří tu byli v mžiku autem.“

„Tu pojednou se otevřou dveře, vejde F. s košilí od krve, krvavými šrámy v obličejí, F-á s okem krví podlítým, modřiny v obličejí. A vylíčili, co se bylo seběhlo. Nic netušíc seděli doma, F-á zadělávala na chleba. Pojednou se otevřely dveře, dovnitř vpadl J. ještě se čtyřmi pomocníky, společníci ze Sovolusk, vrhli se na oba, bili, kopali. F-é spílali ruských nevěstek, F. českých kuplířů. Kuchyňským nožem vrhl se J. na F., jehož ostatní drželi za ruce, chystaje se ho probodnout. Křik, dveře rozbité, syrový chleba v ošatkách po zemi rozšlapán. T. zvenku přistavovala k oknu žebřík, aby mohli utéci a nebyli ožralými povstalci zabiti. F. se vypravil na kole k lékaři a na četnickou stanici.“

„Rozhovořili se tady pod dojmem dnešních událostí o trestech, kdy který z nich „seděl“. Každý má nějaký ten hříšek na svědomí. Musil jsem se smát kritice manželského soužití. Hájili J., že ženu bil, jen do

obličej neměl. Každý se vytasil s tím, jak řemenem seřezal svou ženu, aby udržel autoritu, až prosila se sepnatýma rukama a po zemi se plazila. Vskutku žena je tu otrokem mužových choutek.“

Poválečný odsun německých obyvatel přerušil veškerý kulturní vývoj v oblasti Sudet. Jak se často uvádí, odešel „hospodář“ a s ním krajinu opustili i lidé, kteří byli s tímto místem po generace spjati. Naproti tomu přišli lidé z odlišného kulturního prostředí, zvyklí na zcela jiný způsob života. Tradiční řemesla začala upadat v zapomnění. Noví obyvatelé Sudet se možná i ze strachu postupně vymezovali proti všemu německému. To ostatně demonstruje i další z deníkových zápisků:

„Kamila J. se rozhovořila o tom, co všechno tu bylo ve škole, když Němci odešli a jak to zmizelo. Povídala, že by si koupila šicí stroj, kdyby měli naději, že tu zůstanou alespoň pět let. Udivilo mne, proč mají pořád takové zaječí úmysly, stále jako předtím než dostali dekret. Vyprávěla mi o dopise, který dostal ze Slovenska V. za mé velikonoční nepřítomnosti, který rozvířil ne příliš klidný život ve Skokách. Neznámý anonymní pisatel, prý podle písma inteligentnější psal, aby všechno, co mohou, prodali a okamžitě odjeli na Slovensko, že prý sem přijdou Němci, hořící pomstou a všechno pozabíjejí. To bylo, jako když píchne do vosího hnízda, G. prý prodával motor, T. nějakého vepře. Vybičované nervy se chytají každé hlouposti, sic v budoucnosti nikoli nemožné, ale pro současnou dobu absurdní... Sice jsou známé případy přechodu hranice německými vystěhovalci, z nichž mnozí natropili i mnoho škod, ba i krveprolití. I tady je znám případ dvou jeptišek, jež prý se přihodil kdesi u Lovosic. Večer přišly do bývalé německé vesnice dvě jeptišky a žádaly o nocleh. Každá ho dostala v jiném stavení. Usedlíkům se sice zdálo, že mají nějaké mužské ruce, ale ničeho zlého netušili. V noci se pojednou jeptiška zvedla z lůžka k spícím s vražedným úmyslem. Hospodář však bděl a maje po ruce revolver, jeptišku zastřelil. Zjistil, že je to muž a ve zlé předtuše běžel k sousedovi, kde spala druhá jeptiška. Vkročil do místnosti, kde stála nad svým krvavým dílem. Všichni byli podřezáni. Je samozřejmé, že

by bylo velmi zlé, dostali-li by se Němci k nám. Vždyť mezi námi je vyhloubena propast na věčnost- nepřátelství na smrt a zničení. Ta podvědomá zloba zůstane nezvratná a nesmazatelná.“

V této souvislosti vzpomenu na jedno zamyšlení Tomáše Feřtky, kdy si sám uvědomuje nesmyslnost letitých dohadů o tom, zda odsunu říkat vyhnání, zda psát Sudety s velkým „S“, nebo zda odchod českých Němců byl spravedlivý trest, preventivní opatření anebo bezpráví, Z perspektivy každodenního života se nabízí jednoznačná odpověď. Tedy pokud se ptáme, kdo na odsun nejvíce doplatil, kdo byl nejvíce potrestán a za co, domnívá se, že Němci to nebyli. Pravda přišli o majetek, ale české pohraničí je důkazem toho, že bohatství nepramení z majetku, ale z lidské tvořivosti. Když po válce odešly ze Sudet tři miliony Němců, majetek tam zůstal. Znamená to tedy, že ti/my kdož obsadili jejich domy, jsou bohatší? Třeba i krátký pohled do současných Sudet napoví, že konfiskace není cesta ke zbohatnutí (Feřtek, 2004; 26). Současná podoba pohraničí není výsledkem lpění na strach strukturách, ale naprostý rozpad struktur. Země bez vlastníka lidi bez kořenů nasává jak pumpa, lidi, kteří jsou zvyklí spíše než budovat, pouze přežívat (tamtéž). Právě tito lidé po válce do vyprázdněné krajiny pohraničí přicházeli. Přicházeli do krajiny, kde nenacházeli nic, co by jim pomohlo najít nový smysl života. Nacházeli tu jen prázdné usedlosti, často nehostinné klimatické podmínky a nutnost zemědělské práce, kterou neuměli. Ke kulturní propasti nemalou měrou nepochybně přispěl i nástup komunismu a nástup nového trendu – kolektivizace. Prakticky nemožnost soukromého vlastnictví rovněž přispěla k tomu, že si noví osídlenci jen velmi těžko utvářeli vztah k místu.

Půl roku ve skokovské malotřídce

Dne 5. 4. 1945 byl vydán tzv. Košický vládní program, který mimo jiné hovořil o odstranění veškerých učebnic, vydaných v době nesvobody, revizi žákovských i veřejných knihoven a současně také o uzavření všech německých a maďarských škol. Stejně tak se vládní program vztahoval i na německé učitelstvo obecných a středních škol, jako hlavních opory hitlerismu a henleinismu v českých zemích. Dále zde bylo hovořeno o obnovení českých a slovenských škol všech kategorií (Košický vládní program, 1945). V důsledku

těchto změn nastal v příhraničních oblastech, ale nejen zde problém s nedostatkem pedagogických pracovníků, což je patrné i v těchto deníkových zápiscích.

„...včera jsem se mohl účastnit hospitací v jednotlivých třídách měšťanské a obecní školy až u jedné z kolegyň učitelky domácích nauk, vyučující z nedostatku učitelských sil na měšťance, kterážto je velká trémistka a výslovně si nepřála, abych u ní hospitoval.“

„V pondělí 3. 3. ,když jsem se tak trochu zaběhl a zaučil, přišel pro mne Ředitel Blažek, abych šel k telefonu, že volá pan inspektor Marek ze Žlutic. Sdělil mi, abych se v Bochově rozloučil a přijel hned týž den k němu, že potřebuje nutně obsadit jednotřídku ve Skokách. Pochopitelně že bylo velké rozčarování ve sboru, kde se mým příchodem značně ulehčila práce, třebaže stav učitelstva nebyl ještě úplný...“

Následující zápisky již pocházejí z nového působiště ve Skocích.

„První vyučovací den vstal jsem brzy ráno, zatopil a připravil se. Zatápět přišla K. děvčata, takže jsem musel ve skutečnosti zatápět já. A pak se to sešlo, třeba ne všecko. Z mlyňanských přišla jen Martička K., ti ostatní cikáni netouží po vzdělání. Roztřídil jsem si je do dvou skupin. Ty, kteří už chodili do školy, a kteří vůbec nechodili a nebo málo. Mám tu několik dětí, které chodily ve Francii do francouzské školy, jinak na Slovensku a nyní tady. Vcelku to ale nemám tak nejhorší. Celkem 17 dětí, z toho v prvním oddělení 11, ostatní ve druhém.“

I ve školních lavicích se mnohdy projevil těžký život některých nových obyvatel českého pohraničí.

„Chodí sem ke mně do třídy jedno děvče, asi 12tileté. Angela K. Menší nehezká, staře vyhlížející. Je tu pouze na práci, má-li rodiče, tedy jsou na Slovensku. Všiml jsem si jí dnes, že se neučila. Dala se do pláče, že nemá čas. A opravdu, jak svědčili ostatní pracuje od rána do noci i v neděli. Bylo mi jí líto – je udřená jako babička. Už jí

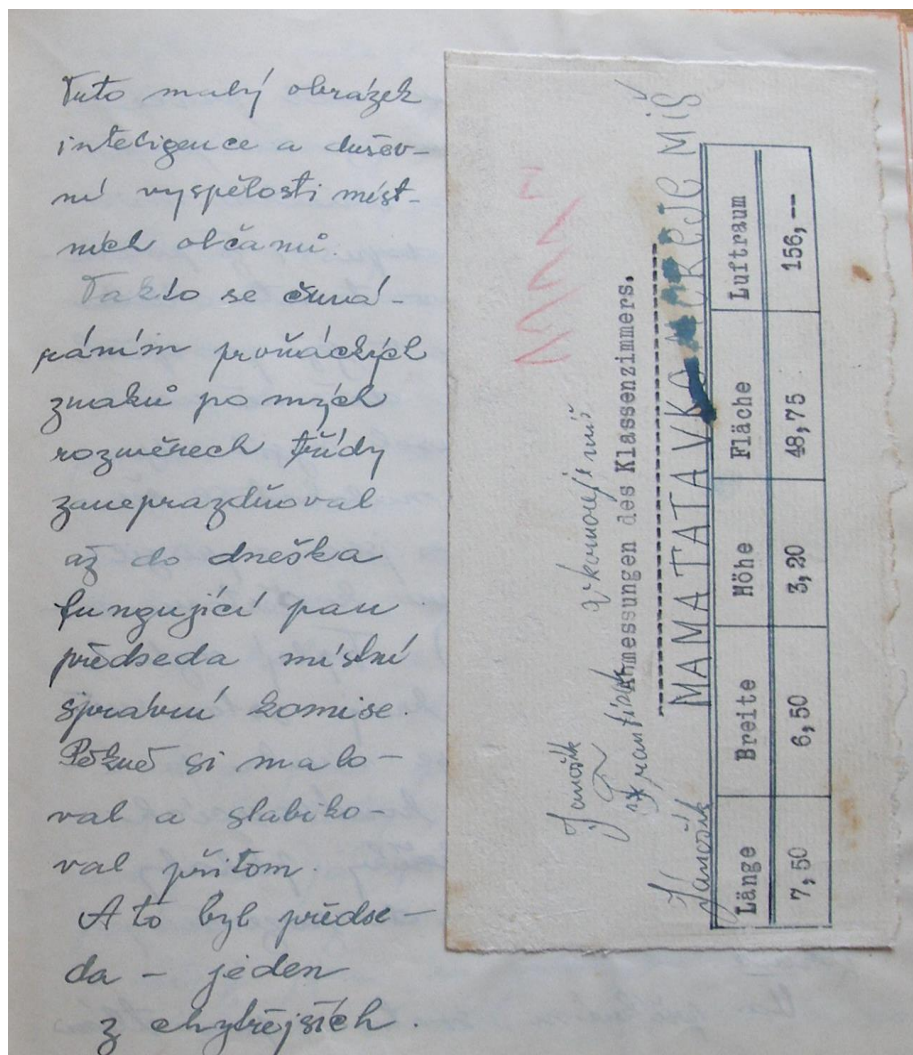
slova neřeknu.“

Bylo třeba řešit ale i naprosto všední záležitosti,

„Poněvadž místní občanstvo mělo čas na bitky a pusté pití, ale nemělo čas připravit otop pro školu, zastavil jsem vyučování do té doby, než bude zjednána náprava.“

patrné jsou i okamžiky rozčarování,

„Připadá mi, že mne osud zavál sem do Skoků proto, abych poznal hloubku nevzdělanosti vládnoucí dosud v lidstvu a na vlastní oči se přesvědčil, jak tato prázdnota deptá duši člověka až k zhynutí. Vždyť zdejší úroveň je strašná – ba katastrofální.“

(Zdroj: deník M. Dědiče)

„Jiný případ, tu jsem připojil list, který mi poslal Štefan P. z Mlyňan, přesídlenec z Francie, takzto historický alkoholik. Jak tvrdí, je chudý, nemá peněz na příspěvek na školu, ale příspěvky pro hostince jdou do tisíců. Děti chodí polonahé, otrhané s nahými koleny a lokty, v botách bez punčoch. Z připojeného listu jsem měl vyčíst nacionále jeho dcery a čtyř synů. S bídou jsem vyluštil data. Mám vůbec obavu, zda i otec sám přesně ví, jak se jmenuje.“

P. Anna N° 1933, IIII, 14
 ro franciji Okres Ráplí
 soust. příslušnost Slovensko
 Okres Kove ranki Komjatec
 Goraf N° 1934, IIIII, 28 N°
 franciji Ok. Brenh Kravay
 pri slovensko J. N° ranki
 Komjatec J. Marcel Barojce,
 franciji 1937, 10, 10, pri
 Sl. Ok. Pozranki Komjatec
 do Teri N° fr 1936, 7, 28
 pri Sl. Ok. Koverranki Komja
 Albert N° fr 1938, 11, 28

(Zdroj: deník M. Dědiče)

„Josef K. sveřepě mne přesvědčoval, že „země česká, ženský ráj to napohled“, jak o stojí v naší krásné hymně. Na to musel přijít skokovský mudrc, aby rozpoznal, že ty Čechy jsou vlastně ženským rájem... Ohromně jsem dnes svůj druhý ročník překvapil, když jsem jim nakreslil, jak vypadá československá vlajka, a sdělil jsem, že republika má ve znaku lva. Napřed jsem ovšem musel jít do kabinetu

pro obraz lva, poněvadž vůbec toto zvíře neznali. Bude pomalu i rájem blbců ta republika.“

smíření se s realitou,

„Mládí těchto mlyňanských loupežníků mi připomíná takové typicky klukovské indiánské, divoké, nevázané. Jejich zálesáckým pokřikem halekají mlyňanské lesy a oni s rozedranými kalhotami, zjizvenýma rukama, ne nepodobnýma pazourům, svítícíma očima se objevují tu i onde. Když jsem jel onehdy asi před měsícem ze Žlutic, tu teprve k večeru, když je doháněl vyhládlý žaludek, ubírali se k domovu. Domnívájíte se, že je nevidím a majíte strach, že budou trestáni, za to, že šli tak pozdě domů, plížili se lukama mezi keři, jen občas jejich pačesy se objevily mezi travinami. Teď jsou všichni letně dohola, obnažili své hlavy se zjizvenou pokožkou, jež snesla už mnohou ránu za jejich pirátské výpravy. Poněvadž nejsou vedeni, hraničí často jejich vrozené vandalství s nepěknou ničivostí, kdy jak jsem slyšel chodí opuštěnou vsí o rozbíjejí okna a eternitové střechy....“

a došlo i na zhodnocení a nakonec uzavření školního roku...

„Učební látku v hrubých obrysech zakončuji. Jako cíl jsem si vytkl, aby poznaly děti všechna písmena, uměly všechna napsat, uměly se podepsat a mechanicky obstojně počítat v oboru dvacet.“

„Ráno jsem neměl časů vůbec snídat a vyrazil jsem s mlékárenským autem ke Žluticím, Zacházel jsem na inspektorát pro blankety na vysvědčení, na okresní péči o mládež pro americké cukroví pro děti...“

„V pátek odpůldne jsem napsal vysvědčení. Celkový prospěch byl podprůměrný, ale nepropadl nikdo. Nebylo by věru škoda takové starce osmi až desetileté nechat propadnout v prvním postupném ročníku...“

24 zří^u 1947. sbírka.

Pláda'u: hat'm posledu' uoči.
 Iz rezis'ac' dase' uosi' sobo'la'te's, jik
 pohave' obeti' k' uo-dle. Haaubakove
 za me uech'leji' jui'7 mont' pem'ze.
 A uym' usporledy' do tudy - E detem.

It u poledue domu°. Jea vypo-
 mi'uky na pohavac' buctou lu-
 vorit' z uylledy'et' sbra'uek.
 Oob'a'vauz' deu na desot'.

(Zdroj: deník Mr. Dědiče)

Tabulka č. 1 Výsledky sčítání lidí domů a bytů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1869	126	23
1880	159	26
1890	159	26
1900	144	27
1910	154	27
1921	159	26
1930	158	25
1950	43	18
1961	16	
1970	2	1
1980		1
1991		1
2000		0
2011		0

(Zdroj: Historický lexikon ČR 1869-2005, ČSÚ, Praha, 2006)